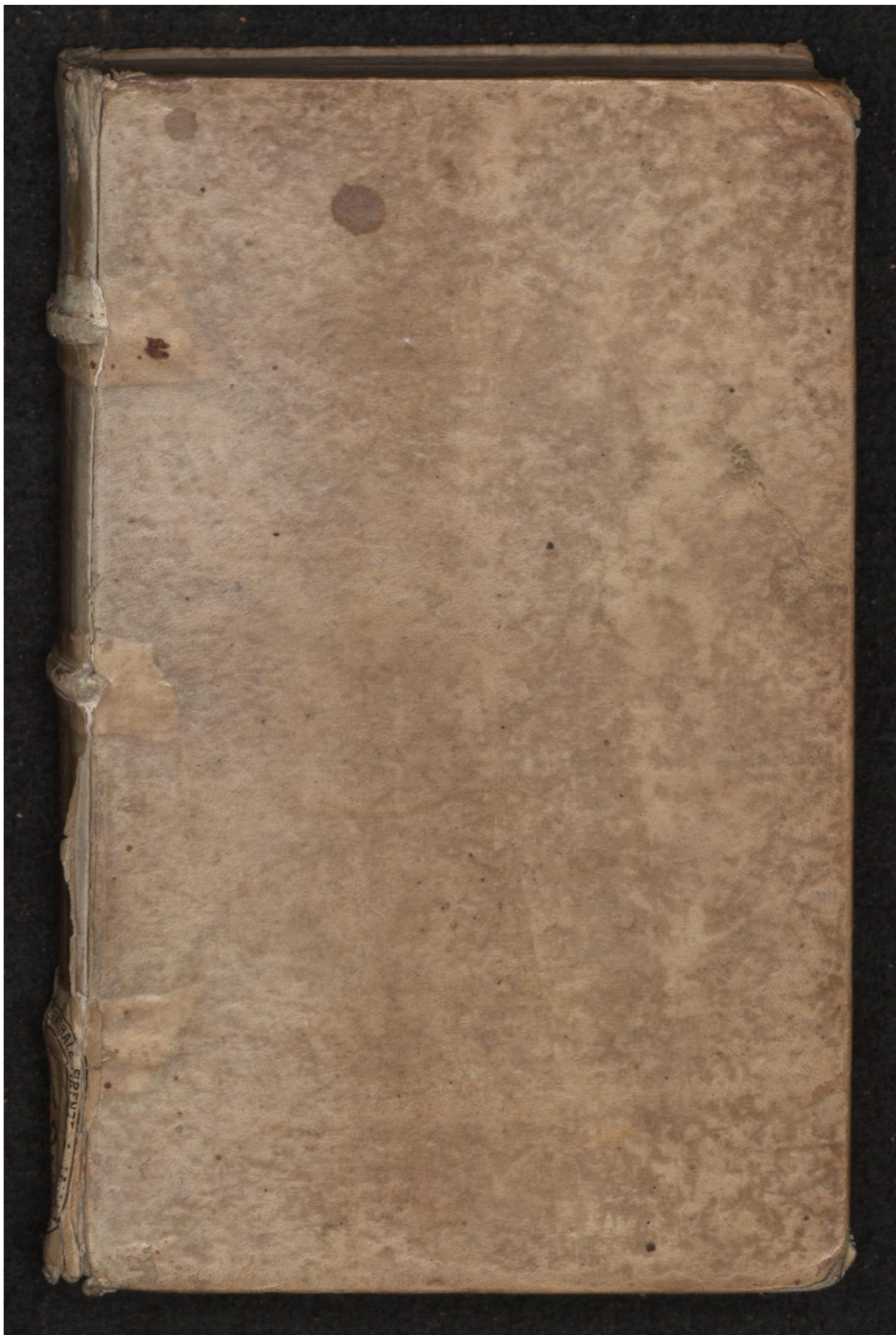
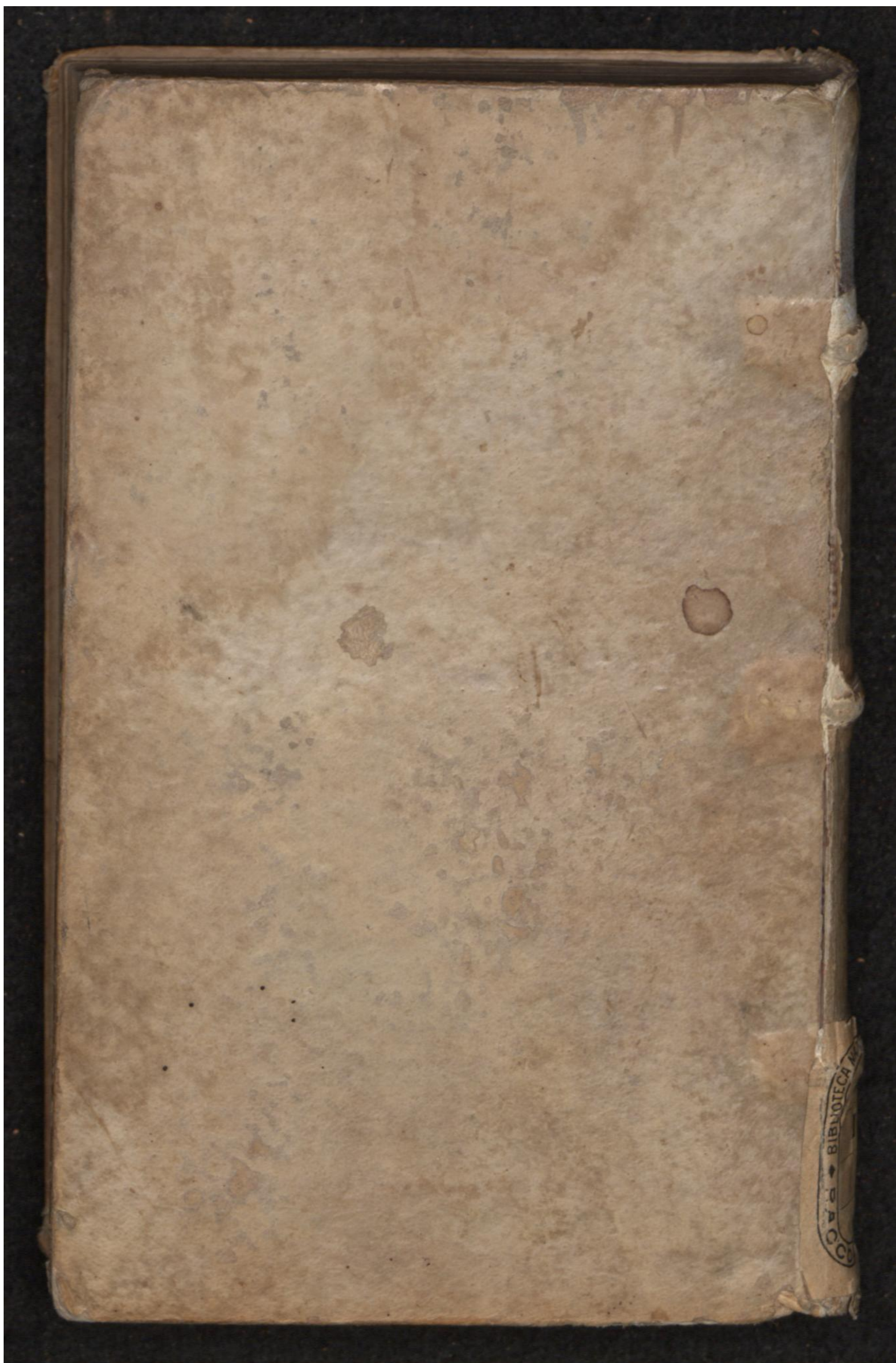

ALDINI
III
2
18

BIBLIOTECA

LVCRETIVS

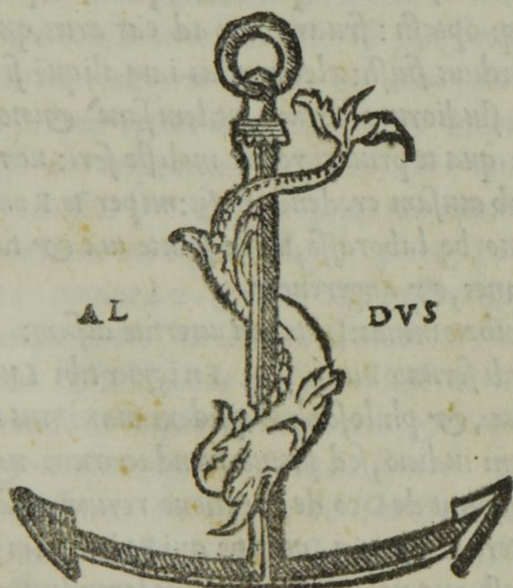

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

LVCRETIVS.

ALDVS Pius Albertum Pium Carporum Principem, ac Cæsareum Oratorem apud Pont. Max. Saluere iubet.

Iampridem Alberte Decus Principum: Decus huius ætatis eruditorum, constitui omnes de philosophia libros, quotquot ex ædib. nostris exirent in manus studiosorum, tibi dedicare tum mea erga te singulari beneuolentia: tum etiam, quia id genus libris præter cæteros delectaris. Deus perdat pniciosa hæc bella, quæ te perturbãt: quæ te tandiu auertunt à sacris studijs literarum: nec sinunt, ut quiete, & , quod semper cupiuisti, atq; optasti: fruaris otio ad eas artes, quibus à puero deditus fuisti: celebrandas. iam aliquẽ fructum dedisses studiorum tuorum, utilem sanè & nobis, & posteris. qua te priuari re, ita moleste fers: ut nullam aliam ob causam credendum sit: nuper te Romæ tam graui morbo laborasse, ut de salute tua & timerent boni omnes, & angerentur.

Di prohibete minas: Di talem auertite casum:
Et placidi seruate Pios.

En igitur tibi Lucretius & Poeta, & philosophus quidem maximus uel antiquorum iudicio, sed plenus mendaciorum. nam multo aliter sentit de Deo, de creatione rerum, quàm Plato, q̃ cæteri Academici, quippe qui Epicurêam sectam secutus est. quamobrem sunt qui ne legendum quidem illum censent Christianis hominibus: qui uerum Deum adorant: colunt: uenerantur. Sed quoniam ueritas, quantò magis inquiritur, tantò apparet illustri-

or, & uenerabilior: qualis est fides catholica: quam IESVS Christus Deus Opt. Max. dum in humanis ageret: prædicauit hominibus: Lucretius, & qui Lucretio sunt simillimi: legendi quidem mihi uidentur: sed ut falsi, & mendaces: ut certe sunt.

Hæc autem attigimus: ut siquis hæc nostra legens, nesciat deliramenta Lucretij: id discat è nobis: licet ad te unum scribere uideamur. Id enim est harum epistolarum genus: ut cum ad unum scribuntur: ad omnes, in quorum manus peruenerint: tanquam argumenta scribantur. Quod autem longè correctior emittitur nunc Lucretius ex ædibus nostris, quàm consueuerit: habenda est potissimum gratia Andreæ Naugerio nostro: qui eum, quanquam cursim propter ipsius occupationes, & importunam impressorum nostrorum festinationem, tamen accurate recensuit. Capita præterea mutata ferè sunt omnia: ut uere quod singulis quibusq; locis complectitur: contineant. & licet non inserenda suis ea locis curauerimus, ne librum diuiderent: cum non Lucretius illa: sed alius quispiam inseruerit: tamen ad euitandum inquirendi laborem, & pagellam citant, & uersum, quò referenda sunt. Quod si per aduersam ualetudinem mihi licuisset, qua menses iam aliquot acerbiore conflictatus sum, addita essent infra non pauca, quæ diligentiæ nostræ fidem omnibus facerent, & Lucretium ipsum pleniorem redderent. utcunque sit, cauendum etiam fuerat, ne

plus iusto opus excresceret, & magnitudo uoluminis molestiam afferret. cætera ita præstita esse à nobis opinor Naugerij nostri industria, quam non contemnendam adhibuit: ut Lucretius legi atque intelligi tandem possit. Vale.

Quæ singulis libris continentur.

LIBRO PRIMO.

LIBRO SECVNDO.

LIBRO TERTIO.

LIBRO QVARTO.

LIBRO QVINTO.

LIBRO SEXTO.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER PRIMVS.

E neadum genitrix, hominum, diuûmq; uoluptas
A lma Venus, cœli subter labentia signa
Q uæ mare nauigerum, quæ terras frugiferenteis
C oncelebras: per te quoniam genus omne animantũ
C oncipitur: uisitq; exortum lumina solis:
T e dea, te fugiunt uenti, te nubila cœli:
A duentúq; tuo, tibi suaueis dædala tellus
S ubmittit flores, tibi rident æquora ponti:
P acatumq́; nitet diffuso lumine cœlum.
N am simulac species patefacta est uerna diei:
E t reserata uiget genitabilis aura fauoni:
A eriæ primum uolucres te diua, tuumq;
S ignificant initum, perculsæ corda tua ui.
I nde feræ pecudes persultant pabula læta:
E t rapidos tranant amneis: ita capta lepore,
T e sequitur cupide quò quanq; inducere pergis.
D eniq; per maria, ac montes, fluuiosq́; rapaceis
F rondiferasq́; domos auium, camposq́; uirenteis,
O mnibus incutiens blandum per pectora amorem,
E fficis, ut cupide generatim secla propagent.
Q uæ quoniam rerum naturam sola gubernas:
N ec sine te quicquam dias in luminis oras.

E xoritur: neq; fit lætum, neq; amabile quicquam:
T e sociam studeo scribendis uersibus esse:
Quos ego de rerum natura pangere conor
M emmiadæ nostro: quem tu dea tempore in omni
O mnibus ornatum uoluisti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis diua leporem.
E ffice, ut interea fera munera militiai
P er maria, ac terras omneis sopita quiescant.
N am tu sola potes tranquilla pace iuuare
M ortaleis: quoniam belli fera munera mauors
A rmipotens regit: in gremium qui sæpe tuum se
R eijcit æterno deuictus uulnere amoris:
A tq; ita suspiciens tereti ceruice reposta
P ascit amore auidos inhians in te dea uisus:
E 'q; tuo pendet resupini spiritus ore.
H unc tu diua tuo recubantem corpore sancto
C ircunfusa super, suaueis ex ore loquelas
F unde, petens placidam romanis inclyta pacem.
N am neq; nos agere hoc patriai tempore iniquo
P ossumus æquo animo: nec Memmi clara propago
T alibus in rebus communi deesse saluti.
Quod superest, uacuas aureis mihi Memmius, & te
S emotum a curis adhibe ueram ad rationem:
N e mea dona tibi studio disposta fideli,
I ntellecta prius quàm sint: contempta relinquas.
N am tibi de summa cœli ratione, deûmq;
D isserere incipiam: & rerum primordia pandam:
V nde omneis natura creet res, auctet, alatq;:
Quo'ue eadem rursum natura perempta resoluat:
Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus

Reddunda in ratione uocare: & semina rerum
Appellare suemus: & haec eadem usurpare
Corpora prima: q ex illis sunt omnia primis.
Humana ante oculos foede cum uita iaceret
In terris, oppressa graui sub relligione:
Quae caput à coeli regionibus ostendebat
Horribili super aspectu mortalibus instans:
Primum graius homo mortaleis tollere contra
Est oculos ausus: primusq; obsistere contra:
Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compressit coelum: sed eo magis acrem
Irritat uirtutem animi: confringere ut arcta
Naturae primus portarum claustra cupiret.
Ergo uiuida uis animi peruicit: et extra
Processit longe flammantia moenia mundi:
Atq; omne immensum peragrauit mente, animoq;.
Vnde refert nobis uictor: quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Quantum sit ratione, atq; alte terminus haerens.
Quare relligio pedibus subiecta uicissim
Obteritur: nos exaequat uictoria coelo.
Illud in his rebus uereor: ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa: uiamq;
Indugredi sceleris: quin contra saepius olim
Relligio peperit scelerosa, atq; impia facta.
Aulide quo pacto triuiai uirginis aram
Iphianassaeo turparunt sanguine foede
Ductores danaûm delecti prima uirorum.
Cui simul infula uirgineos circundata comptus
Ex utraq; pari malarum parte profusa est:

E t mœstum simul ante aras astare parentem
S ensit: & hunc propter ferrum cælare ministros:
A spectuq; suo lachrymas effundere ciues:
M uta metu terram genibus submissa petebat:
N ec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
Q uod patrio princeps donarat nomine regem.
N am sublata uirûm manibus, tremebundaq; ad aras
D educta est: non ut solenni more sacrorum
P erfecto, posset claro comitari hymenæo:
S ed casta inceste nubendi tempore in ipso
H ostia concideret mactatu mœsta parentis:
E xitus ut classi felix, faustusq; daretur.
T antum relligio potuit suadere malorum.
T utemet a' nobis iam quouis tempore uatum
T erriloquis uictus dictis desciscere quæres.
Q uippe etenim q̃multa tibi iam fingere possunt
S omnia: quæ uitæ rationes uertere possint:
F ortunasq; tuas omneis turbare timore.
E t merito: nam si certam finem esse uiderent
A erumnarum homines: aliqua ratione ualerent
R elligionibus, atq; minis obsistere uatum.
N unc ratio nulla est: restandi nulla facultas:
A eternas quoniam pœnas in morte timendum.
I gnoratur enim quæ sit natura animai:
N ata sit: an contra nascentibus insinuetur:
E t simul intereat nobiscum morte dirempta:
A n tenebras orci uisat, uastasq; lacunas:
A n pecudes alias diuinitus insinuet se:
E nnius ut noster cecinit: qui primus amœno
D etulit ex helicone perenni fronde coronam:

P er gentes italas hominum quæ clara clueret.
E t si præterea tamen esse acherusia templa
E nnius æternis exponit uersibus edens:
Q uo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra:
S ed quædam simulachra modis pallentia miris.
V nde sibi exortam semper florentis Homeri
C ommemorat speciem, lachrymas effundere salsas
C œpisse: et rerum naturam expandere dictis.
Q uapropter bene cum superis de rebus habenda
N obis est ratio: solis, lunæq; meatus
Q ua fiant ratione: & qua ui quæq; gerantur
I n terris: tum cumprimis ratione sagaci
V nde anima, atq; animi constet natura uidendum:
E t quæ res nobis uigilantibus obuia mentes
T errificet morbo affectis, somnoq; sepultis:
C ernere uti uideamur eos, audireq; coràm:
M orte obita quorum tellus amplectitur ossa.
N ec me animi fallit graiorum obscura reperta
D ifficile illustrare latinis uersibus esse:
M ulta nouis uerbis præsertim cum sit agendum
P ropter egestatem linguæ, & rerum nouitatem.
S ed tua me uirtus tamen, & spectata uoluntas
S uauis amicitiæ, quemuis perferre laborem
S uadet: & inducit noctes uigilare serenas,
Q uærentem dictis quibus, & quo carmine demum
C lara tuæ possim præpandere lumina menti:
R es quibus occultas penitus conuisere possis.
H unc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est,
N on radij solis, neq; lucida tela diei,
D iscutiant: sed naturæ species, ratioq;.

Principium hinc cuius nobis exordia sumet:
Nullam rem e nihilo gigni diuinitus unquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis:
Quod multa in terris fieri, cœloq; tuentur:
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Quas ob res, ubi uiderimus, nil posse creari
De nihilo: tum, quod sequimur, iam rectius inde
Perspiciemus: & unde queat res quæq; creari:
Et quo quæq; modo fiant opera sine diuûm.
Nam si de nihilo fierent: ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset: nil semine egeret.
E mare primum homines, e terra posset oriri
Squamigerum genus, et uolucres: erumpere cœlo
Armenta, atq; aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta tenerent.
Nec fructus ijdem arboribus constare solerent:
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Quippe ubi non essent genitalia corpora cuiq;:
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc, seminibus quia certis quæq; creantur:
Inde enascitur: atq; oras in luminis exit:
Materies ubi inest cuiusq;, & corpora prima.
Atq; hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni:
Quod certis in rebus inest secreta facultas.
Præterea, cur uere rosam, frumenta calore,
Vites autumno fundi suadente uidemus?
Si non certa suo quia tempore semina rerum
Cum confluxerunt: patefit quodcunq; creatur:
Dum tempestates adsunt: & uiuida tellus

T uto res teneras effert in luminis oras.
Q uod si de nihilo fierent: subito exorirentur
I ncerto spatio, atq; alienis partibus anni.
Q uippe ubi nulla forent primordia: quæ genitali
C oncilio possent arceri tempore iniquo.
N ec porro augendis rebus spatio foret usus
S eminis ad coitum: e nihilo si crescere possent.
N am fierent iuuenes subito ex infantibus paruis:
E terraq; exorta repente arbusta salirent.
Q uorum nil fieri manifestum est: omnia quando
P aulatim crescunt (ut par est) semine certo:
C rescendoq; genus seruant: ut noscere possis
Q uæq; sua de materia grandescere, aliq;.
H uc accedit, uti sine certis imbribus anni
L ætificos nequeat foetus submittere tellus:
N ec porro secreta cibo natura animantum
P ropagare genus possit: uitamq; tueri.
V t potius multis communia corpora rebus
M ulta putes esse: ut uerbis elementa uidemus:
Q uàm sine principijs ullam rem existere posse.
D eniq;, cur homines tantos natura parare
N on potuit? pedibus qui pontum per uada possent
T ransire: & magnos manibus diuellere monteis?
M ultaq; uiuendo uitalia uincere secla?
S i non materies quia rebus reddita certa est
G ignundis: e qua constat quid possit oriri.
N il igitur fieri de nilo posse fatendum est:
S emine quando opus est rebus: quo quæq; creatæ
A eris in teneras possint proferrier auras.
P ostremo, quoniam incultis præstare uidemus

C ulta locat: & manibus meliores reddere foetus:
E sse uidelicet in terris primordia rerum:
Q uae nos foecundas uertentes uomere glebas,
T erraiq; solum subigentes, cimus ad ortus.
Q uod si nulla forent: nostro sine quaeq; labore
S ponte sua multo fieri meliora uideres.
H uc accedit, uti quaeq; in sua corpora rursum
D issoluat natura: neq; ad nihilum interimat res.
N am siquid mortale e' cunctis partibus esset:
E x oculis res quaeq; repente erepta periret.
N ulla ui foret usus enim: quae partibus eius
D issidium parere, & nexus exoluere posset.
A t nunc, aeterno quia constant semine quaeq;:
D onec uis obeat, quae res diuerberet ictu:
A ut intus penetret per inania, dissoluatq;:
N ullius exitium patitur natura uideri.
P raeterea, quaecunq; uetustate amouet aetas:
S i penitus perimit consumens materiem omnem:
V nde animale genus generatim in lumina uitae
E duat Venus? & reductum daedala tellus
V nde alit, atq; auget, generatim pabula praebens?
V nde mare? ingeniti fontes? externaq; longe
F lumina suppeditant? unde aether sydera pascit?
O mnia enim debet, mortali corpore quae sunt:
I nfinita aetas consumpse anteacta, diesq;.
Q uod si in eo spatio, atq; anteacta aetate fuere,
E' quibus haec rerum consistit summa refecta:
I mmortali sunt natura praedita certe.
H aud igitur possunt ad nilum quaeq; reuerti.
D eniq; res omneis eadem uis, causaq; uulgo

C onficeret: nisi materies æterna teneret
I nter se nexu minus, aut magis indupedita.
T actus enim leti satis esset causa profecto:
Quippe ubi nulla forent æterno corpore: quorum
C ontextum uis deberet dissoluere quæq;.
A t nunc, inter se quia nexus principiorum
D issimiles constant: æternaq; materies est:
I ncolumi remanent res corpore: dum satis acris
V is obeat pro textura cuiusq; reperta.
H aud igitur redit ad nihilum res ulla: sed omnes
D issidio redeunt in corpora materiai.
P ostremo, pereunt imbres: ubi eos pater æther
I n gremium matris terrai præcipitauit.
A t nitidæ surgunt fruges: ramiq; uirescunt
A rboribus: crescunt ipsæ: fœtuq; grauantur.
H inc alitur porro nostrum genus, atq; ferarum:
H inc lætas urbes pueris florere uidemus:
F rondiferasq; nouis auibus canere undiq; syluas.
H inc fessæ pecudes per pinguia pabula læta
C orpora deponunt: et candens lacteus humor
V beribus manat distentis: hinc noua proles
A rtubus infirmis teneras lasciua per herbas
L udit, lacte mero menteis perculsa nouellas.
H aud igitur penitus pereunt quæcunq; uidentur.
Q uando alid ex alio reficit natura: nec ullam
R em gigni patitur, nisi morte adiuta aliena.
N unc age sis, quoniam docui nil posse creari
D e nihilo: neq; item genita ad nihilum reuocari:
N equa forte tamen cœptes diffidere dictis:
Q uod nequeunt oculis rerum primordia cerni:

A ccipe præterea, quæ corpora tute necesse est
C onfiteare esse in rebus: nec posse uideri.
P rincipio, uenti uis uerberat incita pontum:
I ngentesq; ruit naueis: & nubila differt,
I nterdum rapido percurrens turbine campos
A rboribus magnis sternit: montesq; supremos
S yluifragis uexat flabris: ita perfurit acri
C um fremitu: sæuitq; minaci murmure pontus.
S unt igitur uenti nimirum corpora cæca:
Q uæ mare, quæ terras, quæ deniq; nubila cœli
V errunt: ac subito uexantia turbine raptant.
N ec ratione fluunt alia: stragemq; propagant:
Q uàm cum mollis aquæ fertur natura repente
F lumine abundanti: quod largis imbribus auget
M ontibus ex altis magnus decursus aquai,
F ragmina coniiciens syluarum, arbustaq; tota:
N ec ualidi possunt pontes uenientis aquai
V im subitam tolerare: ita magno turbidus imbri
M olibus incurrit ualidis cum uiribus amnis.
D at sonitu magno stragem: uoluitq; sub undis
G randia saxa: ruit qua quicquam fluctibus obstat.
S ic igitur debent uenti quoq; flamina ferri.
Q uæ ueluti ualidum cum flumen procubuere:
Q uamlibet in partem trudunt res ante, ruuntq;
I mpetibus crebris: interdum uertice torto
C orripiunt: rapidiq; rotanti turbine portant.
Q uare etiam atq; etiam sunt uenti corpora cæca:
Q uandoquidem factis, ac moribus æmula magnis
A mnibus inueniuntur: aperto corpore, qui sunt.
T um porro uarios rerum sentimus odores:

N ec tamen ad nareis uenientes cernimus unquam:
N ec calidos æstus tuimur: nec frigora quimus
V surpare oculis: nec uoces cernere suemus:
Q uæ tamen omnia corporea constare necesse est
N atura: quoniam sensus impellere possunt:
T angere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
D eniq; fluctifrago suspensæ in littore uestes
V uescunt: eædem dispansæ in sole serescunt.
A t neq; quo pacto persederit humor aquai
V isum est: nec rursum quo pacto fugerit æstu.
I n paruas igitur parteis dispergitur humor:
Q uas oculi nulla possunt ratione uidere.
Q uin etiam multis solis redeuntibus annis
A nnulus in digito subtertenuatur habendo:
S tillicidi casus lapidem cauat: uncus aratri
F erreus occulte decrescit uomer in aruis:
S trataq; iam uulgi pedibus detrita uiarum
S axea conspicimus: tum portas propter ahena
S igna manus dextras ostendunt attenuari
S æpe salutantum tactu, præterq; meantum.
H æc igitur minui, cum sint detrita, uidemus:
S ed quæ corpora decedant in tempore quoq;:
I nuida præclusit speciem natura uidendi.
P ostremo, quæcunq; dies, naturaq; rebus
P aulatim tribuit moderatim crescere cogens:
N ulla potest oculorum acies contenta tueri.
N ec porro, quæcunq; æuo, macieq; senescunt:
N ec mare quæ impendent, uesco sale saxa peresa:
Q uid quoq; amittant in tempore, cernere possis.
C orporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen undiq; corporea stipata tenentur
Omnia natura: nanq; est in rebus inane.
Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus:
Nec sinet errantem dubitare: et quærere semper
De summa rerum: & nostris diffidere dictis.
Quapropter locus est intactus inane, uacansq;:
Quod si non esset: nulla ratione moueri
Res possent: nanq;, officium quod corporis extat:
Officere, atq; obstare: id in omni tempore adesset
Omnibus: haud igitur quicq̃ procedere posset:
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, sublimaq; cœli,
Multa modis multis uaria ratione moueri
Cernimus ante oculos: quæ, si non esset inane:
Non tam sollicito motu priuata carerent:
Quam genita omnino nulla ratione fuissent:
Vndiq; materies quoniam stipata quiesset.
Præterea, quamuis solidæ res esse putentur:
Hinc tamen esse liquet raro cum corpore: cernas
In saxis, ac speluncis: permanat aquarum
Liquidus humor: & uberibus flent omnia guttis.
Dissipat in corpus sese cibus omne animantum:
Crescunt arbusta: & fœtus in tempore fundunt:
Quod cibus in totos usq; ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis.
Inter septa meant uoces: & clausa domorum
Transuolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.
Quod, nisi inania sint: qua possent corpora quæq;
Transire: haud ulla fieri ratione uideres.
Deniq;, cur alias aliis præstare uidemus

P ondere res rebus nihilo maiore figura?
N am si tantundem est in lanæ glomere, quantum
C orporum in plumbo est: tantundem pēdere par est:
C orporis officiū est quoniā premere omnia deorsum:
C ontra autem natura manet sine pondere inanis.
E rgo quod magnum est æque: leuius'q; uidetur:
N imirum plus esse sibi declarat inanis.
A t contra grauius plus in se corporum esse
D edicat: & multo uacui minus intus habere.
E st igitur nimirum id, quod ratione sagaci
Q uærimus, admistum rebus quod inane uocamus.
I llud in his rebus, ne te deducere uero
P ossit, quod quidam fingunt, percurrere cogor.
C edere squamigeris latices nitentibus aiunt:
E t liquidas aperire uias: quia post loca pisces
L inquant: quo' possint cedentes confluere undæ,
S ic alias quoq; res inter se posse moueri:
E t mutare locum: quamuis sint omnia plena.
S cilicet id falsa totum ratione receptum est.
N am quo' squamigeri poterunt procedere tandem?
N i spatium dederint latices? concedere porro
Q uo poterunt undæ? cum pisces ire nequibunt?
A ut igitur motu priuandum est corpora quæq;:
A ut esse admistum dicendum rebus inane:
V nde initum primum capiat res quæq; mouendi.
P ostremo duo de concursu corpora lata
S i cita dissiliant: nempe aer omne necesse est
I nter corpora quod fiat, possidat inane.
I s porro, quamuis circum celerantibus auris
C onfluat: haud poterit tamen uno tempore totum

Compleri spatium: nam primum quenq; necesse est
Occupet ille locum: deinde omnia possideantur.
Quod si forte aliquis, cum corpora dissiluêre:
Tum putat id fieri, quia se condenseat aer:
Errat: nam uacuum tunc fit, quod non fuit ante:
Et repletur item uacuum, quod constitit ante.
Nec tali ratione potest denserier aer.
Nec si iam posset: sine inani posset opinor
Ipse in se trahere: et parteis conducere in unum.
Quapropter, quamuis causando multa moreris:
Esse in rebus inane tamen fateare necesse est.
Multáq; præterea tibi possum commemorando
Argumenta, fidem dictis contradere nostris.
Verum animo satis hæc uestigia parua sagaci
Sunt: per quæ possis cognoscere cætera tu te.
Nanq; canes ut montiuagæ persæpe ferai
Naribus inueniunt intectas fronde quietes:
Cum semel institerint uestigia certa uiai,
Sic alid ex alio per te tu te ipse uidere
Talibus in rebus poteris: cæcásq; latebras
Insinuare omneis: et uerum protrahere inde.
Quod si pigraris, paulumúe recesseris ab re:
Hoc tibi de plano possum promittere Memmi:
Vsque adeo largos haustus de fontibus magnis
Lingua meo suauis diti de pectore fundet:
Vt uerear, ne tarda prius per membra senectus
Serpat: & in nobis uitai claustra resoluat:
Quam tibi de quauis una re uersibus omnis
Argumentorum sit copia missa per aures.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis.

O mnis ut eſt igitur per ſe natura, duabus
C onſtitit in rebus: nam corpora ſunt, & inane,
H æc in quo ſita ſunt: & qua diuerſa mouentur.
C orpus enim per ſe communis dedicat eſſe
S enſus: cui niſi prima fides fundata ualebit:
H aud erit occultis de rebus quo referentes
C onfirmare animos quicquam ratione queamus.
T um porro locus, ac ſpatium, quod inane uocamus,
S i nullum foret: haud uſquam ſita corpora poſſent
E ſſe: neq; omnino quoquam diuerſa meare:
I d quod iam ſupra tibi paulo oſtendimus ante.
P ræterea nihil eſt, quod poſſis dicere ab omni
C orpore ſeiunctum, ſecretum'q; eſſe ab inani:
Q uod quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
N am quodcunq; erit, eſſe aliquid debebit id ipſum:
A ugmine uel grandi, uel paruo deniq;, dum ſit.
C ui ſi tactus erit quamuis leuis, exiguus'q;:
C orporum augebit numerum: ſummam'q; ſequetur.
S in intactile erit, nulla de parte quod ullam
R em prohibere queat per ſe tranſire meantem:
S cilicet hoc id erit uacuum, quod inane uocamus.
P ræterea, per ſe quodcunq; erit, aut faciet quid:
A ut alijs fungi debebit agentibus ipſum:
A ut erit ut poſſint in eo res eſſe, geriq;.
A t facere, & fungi, ſine corpore nulla poteſt res:
N ec præbere locum porro, niſi inane, uacansq;.
E rgo præter inane, & corpora, tertia per ſe
N ulla poteſt rerum in numero natura relinqui:
N ec quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtros:
N ec ratione animi, quam quiſquam poſſit apiſci.

Nam quæcunq; cluent: aut his coniuncta duabus
Rebus ea inuenies: aut horum euenta uidebis.
Coniunctum est id, quod nunquam sine perniciali
Dissidio potis est seiungi, seq; gregari:
Pondus uti saxi, calor ignis, liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
Seruitium contra libertas, diuitiæq;,
Paupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
Aduentu manet incolumis natura, abituq;:
Hæc soliti sumus, ut par est, euenta uocare.
Tempus item per se non est: sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in æuo:
Tum quæ res instet: quid porro deinde sequatur:
Nec per se quenquam tempus sentire fatendum est
Semotum ab rerum motu, placidaq; quiete.
Deniq; tyndaridem raptam, belloq; subactas
Troiugenas genteis ut dicunt esse: uidendum est,
Ne contra, hæc per se, cogant nos forte fateri:
Quando ea secla hominum, quorũ hæc euenta fuere
Irreuocabilis abstulerit iam præterita ætas.
Nanq; aliud terris, aliud regionibus ipsis
Euentum dici poterit, quodcunq; erit actum.
Deniq; materies si rerum nulla fuisset,
Nec locus, ac spatium, res in quo quæq; geruntur:
Nunquam tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri phrygio sub pectore gliscens
Clara accendisset sæui certamina belli:
Nec clàm durateus troianis pergama partu
Inflammasset equus nocturno graiugenarum:
Perspicere ut possis, res gestas funditus omneis,

non ita

N on ita uti corpus per ſe conſtare: neq; eſſe:
N ec ratione cluere eadem, qua conſtat inane:
S ed magis ut merito poſſis euenta uocare
C orporum, atq; loci, res in quo quæq; gerantur.
C orpora ſunt porro partim primordia rerum:
P artim concilio quæ conſtant principiorum.
S ed quæ ſunt rerum primordia, nulla poteſt uis
S tringere: nam ſolido uincunt ea corpore demum.
E t ſi difficile eſſe uidetur forſitan quicquam
I n rebus ſolido reperiri corpore poſſe.
T ranſit enim fulmen cœli per ſepta domorum:
C lamor ut it uocis: ferrum candeſcit in igne:
D iſſiliunt'q; fero feruentia ſaxa uapore:
Q uin labefactatus rigor auri ſoluitur æſtu:
T um glacies acri flamma deuicta liqueſcit.
P ermanat calor argentum, penetrale'q; frigus:
Q uando utrunq; manu retinentes pocula, rite
S enſimus, infuſo lympharum rore ſuperne.
V ſqueadeo in rebus ſolidi nihil eſſe uidetur.
S ed quia uera tamen ratio, natura'q; rerum
C ogit: ades, paucis dum uerſibus expediamus:
E ſſe ea, quæ ſolido, atq; æterno corpore conſtent:
S emina quæ rerum, primordia'q; eſſe docemus:
V nde omnis rerum nunc conſtet ſumma creata.
P rincipio, quoniam duplex natura duarum
D iſſimilis rerum longe conſtare reperta eſt,
C orporum atque loci, res in quo quæq; geruntur:
E ſſe utranq; ſibi per ſe, puram'q; neceſſe eſt.
N am quacunq; uacat ſpatium, quod inane uocamus:
C orpus ea non eſt: qua porro cunq; tenet ſe

Corpus:ea uacuum nequaquam conſtat inane.
Sunt igitur ſolida,ac ſine inani corpora prima.
Præterea,quoniam genitis in rebus inaneſt:
Materiem circum ſolidam conſtare neceſſe eſt:
Nec res ulla poteſt uera ratione probari
Corpore inane ſuo celare:atq; intus habere:
Si non quod cohibet,ſolidum conſtare relinquas.
Id porro nihil eſſe poteſt,niſi materiai
Concilium quod inane queat tectum cohibere.
Materies igitur, ſolido quæ corpore conſtat:
Eſſe æterna poteſt:cum cætera diſſoluantur.
Tum porro,ſi nil eſſet,quod inane uacaret:
Omne foret ſolidum:niſi,contra,corpora cæca
Eſſent:quæ loca complerent,quæcunq; tenerent:
Omne,quod eſt ſpatium uacuum,conſtaret inane.
Alternis igitur nimirum corpus inani
Diſtinctum,quoniam nec plenum nauiter extat:
Nec porro uacuum:ſunt ergo corpora cæca:
Quæ ſpatium pleno poſſunt diſtinguere inane.
Hæc neq; diſſolui plagis extrinſecus icta
Poſſunt:nec porro penitus penetrata retexi:
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod iam ſupra tibi paulo oſtendimus ante.
Nam neque collidi ſine inani poſſe uidetur
Quicquam:nec frangi:nec findi in bina ſecando:
Nec capere humorem,neq; item manabile frigus,
Nec penetralem ignem: quibus omnia conficiuntur:
Et quo quæq; magis cohibet res intus inane:
Tam magis his rebus penitus tentata labaſcit.
Ergo ſi ſolida,ac ſine inani corpora prima

S unt, ita uti docui: sint hæc æterna necesse est.
P ræterea, nisi materies æterna fuisset:
A ntehac ad nihilum penitus res quæq; redissent:
D e nihilo quæsita forent, quæcunq; uidemus.
A t quoniam supra docui nil posse creari
D e nihilo: neq; quod genitum est, ad nil reuocari:
E sse immortali primordia corpore debent:
D issolui quo quæq; supremo tempore possint:
M ateries ut suppeditet rebus reparandis.
S unt igitur solida primordia simplicitate:
N ec ratione queunt alia seruata per æuum
E x infinito iam tempore res reparare.
H uc accedit: uti solidissima materiai
C orpora cum constent: possint tamen omnia reddi
M ollia: quæ fiant aer, aqua, terra, uapores:
Q uo pacto fiunt, & qua ui quæq; geruntur,
A dmistum quoniam simul est in rebus inane.
A t contra si mollia sint primordia rerum:
V nde queant ualidi silices, ferrumq́; creari,
N on poterit ratio reddi: nam funditus omnis
P rincipio fundamenti natura carebit.
S unt igitur solida pollentia simplicitate:
Q uorum condenso magis omnia conciliatu
A rctari possunt: ualidasq́; ostendere uires.
D eniq; iam quoniam generatim reddita finis
C rescendi rebus constat, uitamq́; tuendi:
E t quid quæq; queant per fœdera naturai,
Q uid porro nequeant, sancitum quandoquidē extat:
N ec commutatur quicquam, quando omnia constant.
V sque adeo uariæ uolucres ut in ordine cunctæ

Oſtendunt maculas generales corpore ineſſe:
Immutabile materiæ quoque corpus habere
Debent nimirum: nam ſi primordia rerum
Commutari aliqua poſſent ratione reuicta:
Incertum quoq; iam conſtet, quid poſſit oriri,
Quid nequeat: finita poteſtas deniq; cuiq;
Qua nam ſit ratione, atq; alte terminus hærens:
Nec toties poſſent generatim ſecla referre
Naturam, motus, uictum, mores'q; parentum.
Tum porro, quoniam eſt extremum quodq; cacumen
Corporis: illius, quod noſtri cernere ſenſus
Iam nequeunt: id nimirum ſine partibus extat:
Et minima conſtat natura: nec fuit unquam
Per ſe ſecretum: neq; poſthac eſſe ualebit:
Alterius quoniam eſt ipſum: primæ quoq; & imæ,
Inde aliæ, atq; aliæ, ſimiles ex ordine partes,
Agmine condenſo naturam corporis explent.
Quæ quoniam per ſe nequeunt conſtare: neceſſe eſt
Hærere: unde queant nulla ratione reuelli.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Quæ minimis ſtipata cohærent partibus arcte,
Non ex ullorum conuentu conciliata,
Sed magis æterna pollentia ſimplicitate:
Vnde neq; auelli quicquam, neq; diminui quid
Concedit natura, reſeruans ſemina rebus.
Præterea, niſi erit minimum: paruiſſima quæq;
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis.
Quippe ubi dimidiæ partis pars ſemper habebit
Dimidiam partem: nec res præfiniet ulla.
Ergo rerum inter ſummam, minimam'q;, quid eſſet,

N il erit, ut distet. nam quamuis funditus omnis
S umma sit infinita: tamen paruissima quæ sunt
E x infinitis constabunt partibus æque.
Q uod quoniam ratio reclamat uera: negatq;
C redere posse animi: uictus fateare necesse est:
E sse ea, quæ nullis iam prædita partibus extent:
E t minima constent natura: quæ quoniam sunt:
I lla quoq; esse tibi solida, atq; æterna fatendum.
D eniq; si minimas in parteis cuncta resolui
C ogere consuesset rerum natura creatrix:
I am nihil ex illis eadem reparare ualeret.
P ropterea, quia quæ nullis sunt partibus aucta,
N on possunt ea, quæ debet genitalis habere
M ateries, uarios connexus, pondera, plagas,
C oncursus, motus, per quæ res quæq; geruntur.
P orro si nulla est frangendis reddita finis
C orporibus, tamen ex æterno tempore quæq;
N unc etiam superare necesse est corpora rebus:
Q uæ non dum clueant ullo tentata periclo.
A t quoniam fragili natura prædita constant,
D iscrepat æternum tempus potuisse manere
I nnumerabilibus plagis uexata per æuum.
D eniq; si nullam finem natura parasset
F rangendis rebus: iam corpora materiai
V sq; redacta forent, æuo frangente priore:
V t nihil ex illis à certo tempore posset
C onceptum, summum ætatis peruadere florem.
N am quiduis citius dissolui posse uidemus:
Q uàm rursus refici. quapropter longa diei
I nfinitæ ætas anteacti temporis omne

Quod fregisset adhuc disturbans, dissoluens'q;,
Id nunquam reliquo raparari tempore posset.
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet: quoniam refici rem quanq; uidemus:
Et finita simul generatim tempora rebus
Stare: quibus possint æui contingere florem.
Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt
Ignem: atq; ex igni summam consistere solo:
Magnopere à uera lapsi ratione uidentur.
Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obscuram linguam, magis inter inaneis,
Quande grauis graios inter qui uera requirunt.
Omnia enim stolidi magis admirantur, amant q;,
Inuersis quæ sub uerbis latitantia cernunt:
Vera'q; constituunt, quæ belle tangere possunt
Aures: & lepido quæ sunt fucata sonore.
Nam cur tam uariæ res possent esse requiro:
Ex uero si sunt igni, puro'q; creatæ.
Nil prodesset enim calidum denserier ignem:
Nec rarefieri: si partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet suus ignis, haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus esset:
Languidior porro disiectis, dis'q; sipatis.
Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
Talibus in causis: nedum uariantia rerum
Tanta queat densis, raris'q; ex ignibus esse.
Id quoq; si faciant admisto rebus inani,
Denseri poterunt ignes, rari'q; relinqui.
Sed quia multa sibi cernunt contraria multi:
Et fugiunt in rebus inane relinquere purum:

A rdua dum metuunt, amittunt uera uiai:
N ec rursum cernunt, exempto rebus inani
O mnia densari: fieriq́; ex omnibus unum
C orpus: nil ab se quod possit mittere natum,
A estifer ignis uti lumen iacit, atq; uaporem,
V t uideas non e' stipatis partibus esse.
Quod si forte ulla credunt ratione potesse
I gneis in cœtus stringi: massareq́; corpus:
S cilicet ex ulla facere id si parte receptent,
O ccidet ad nihilum nimirum funditus ardor
O mnis: & ex nihilo fient quæcunq; creantur.
N am quodcunq; suis mutatum finibus exit:
C ontinuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
P roinde, aliquid superare necesse est incolume ollis:
N e tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
D e nihiloq́; renata uirescat copia rerum.
N unc igitur, quoniam certissima corpora quædam
S unt: quæ conseruant naturam semper eandem:
Quorum abitu, aut aditu, mutatoq́; ordine, mutant
N aturam res: & conuertunt corpora sese:
S cire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
N il referret enim quædam discedere, adire,
A tq; alio attribui, mutariq́; ordine quædam:
S i tantum ardoris naturam cuncta tenerent.
I gnis enim foret omnimodis quodcunq; crearet.
V erum, ut opinor, ita est: sunt quædã corpora: quorũ
C oncursus, motus, ordo, positura, figuræ,
E fficiunt igneis: mutatoq́; ordine, mutant
N aturam: neq; sunt igni similata: neque ulli
P ræterea rei: quæ corpora mittere possit

S ensibus: & nostros adiectu tangere tactus.
D icere porro ignem res omneis esse neq; ullam
R em ueram in numero rerum constare, nisi ignem,
Q uod facit hic idem, perdelirum esse uidetur.
N am contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
E t labefactat eos: unde omnia credita pendent:
V nde hic cognitus est ipsi, qui nominat, ignem.
C redit enim sensus ignem cognoscere uere:
C ætera non credit, nihilo quæ clara minus sunt:
Q uod mihi cum uanum, tum delirum esse uidetur.
Q uid referemus enim, quod nobis certius ipsis
S ensibus esse potest, quo uera, ac falsa notemus?
P ræterea quare quisquam magis omnia tollat:
E t uelit ardoris naturam linquere solam:
Q uàm neget esse ignis, summam tamen esse relinquat?
A equa uidetur enim dementia dicere utrunq;.
Q uapropter qui materiem rerum esse putarunt
I gnem: atq; ex igni summam consistere posse:
E t qui principium gignundis aera rebus
C onstituere: aut humorem quicunq; putarunt
F ingere res ipsum per se: terram ue creare
O mnia: & in rerum naturas uertier omneis:
M agnopere à uero longéq; errasse uidentur.
A dde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
A era iungentes igni, terramq; liquori:
E t qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
E x igni, terra, atq; anima procrescere, & imbri.
Q uorum acragantinus cum primis Empedocles est:
I nsula quem triquetris terrarum gessit in oris:
Q uàm fluitans circum magnis anfractibus æquor

I onium glaucis aspergit littus ab undis:
A ngustoq; fretu rapidum mare diuidit undis,
I taliæ terrarum oras à finibus eius.
H ic est uasta charybdis: & hic ætnæa minantur
M urmura flammarum rursum se colligere iras:
F aucibus eruptos iterum ut uis euomat igneis:
A d cœlumq; ferat flammai fulgura rursum.
Q uæ cum magna modis multis, miranda uidetur
G entibus humanis regio: uisendaq; fertur,
R ebus opima bonis, multa munita uirum ui.
N il tamen hoc habuisse uiro præclarius in se,
N ec sanctum magis, & mirum, carumq; uidetur.
C armina quin etiam diuini pectoris eius
V ociferantur, & exponunt præclara reperta:
V t uix humana uideatur stirpe creatus.
H ic tamen, & supra quos diximus, inferiores
P artibus egregie multis, multoq; minores,
Q uanquam multa bene, ac diuinitus inuenientes
E x adyto tanquam cordis responsa dedere
S anctius, & multo certa ratione magis, quàm
P ythia: quæ tripode ex Phœbi, lauroq; profatur:
P rincipijs tamen in rerum fecere ruinas:
E t grauiter magni magno cecidere ibi casu.
P rimum quod motus exempto rebus inani
C onstituunt: & res molleis, rarasq; relinquunt,
A era, solem, ignem, terras, animalia, fruges:
N ec tamen admiscent in eorum corpus inane.
D einde quod omnino finem non esse secandis
C orporibus faciunt: neque pausam stare fragori:
N ec prorsum in rebus minimum consistere quicquã.

C um uideamus id extremum cuiusq; cacumen
E sse,quod ad sensus nostros minimum esse uidetur:
C onijcere ut possis ex hoc:quæ cernere non quis,
E xtremum,quod habent,minimum consistere rebus.
H uc accedit item,quoniam primordia rerum
M ollia constituunt:quæ nos natiua uidemus
E sse,& mortali cum corpore funditus:atqui
D ebeat ad nihilum iam rerum summa reuerti:
D e nihiloq; renata uigescere copia rerum.
Q uorum utrunq;,quid à uero iam distet,habebis.
D einde inimica modis multis sunt,atq; uenena
I psa sibi inter se.quare aut congressa peribunt:
A t ita diffugient:ut tempestate coacta
F ulmina diffugere,atq; imbres:uentosq; uidemus.
D eniq; quattuor ex rebus si cuncta creantur:
A tq; in eas rursum res omnia dissoluuntur:
Q ui magis illa queunt rerum primordia dici?
Q uàm contra res illorum,retroq; putari?
A lternis gignuntur enim:mutantq; colorem,
E t totam inter se naturam tempore ab omni.
S in ita forte putas,ignis,terræq; coire
C orpus,& aerias auras,roremq; liquorum:
N il in concilio naturam ut mutet eorum:
N ulla tibi ex illis poterit res esse creata:
N on animans,non ex animo cum corpore,ut arbos.
Q uippe suam quicq; in cœtu uariantis acerui
N aturam ostendet:mistusq; uidebitur aer
C um terra simul,& quodam cum rore manere.
A t primordia gignundis in rebus oportet
N aturam clandestinam,cæcamq; adhibere:

E mineat nequid, quod contra pugnet, & obstet:
Quo minus esse queat proprie quodcunq; creatur.
Quin etiam repetunt a' cœlo, atq; ignibus eius:
Et primum faciunt ignem se uertere in auras
Aeris: hinc imbrem gigni: terram'q; creari
Ex imbri: retro'q; a' terra cuncta reuerti:
Humorem primum: post aera: deinde calorem:
Nec cessare hæc se inter se mutando meare
De cœlo ad terram, de terra ad sydera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quæ paulo diximus ante,
In commutatum ueniunt: constare necesse est
Ex alijs ea: quæ nequeant conuertier usquam:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Quin potius tali natura prædita quædam
Corpora constituas: ignem si forte crearint:
Posse eadem demptis paucis, paucis'q; tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aeris auras.
Sic alias alijs rebus mutarier omneis.
At manifesta palàm res indicat (inquis) in auras
Aeris e' terra res omneis crescere, aliq;:
Et nisi tempestas indulget tempore fausto:
Imbribus, & tabi nimborum arbusta uacillent.
Sol'q; sua pro parte fouet, tribuit'q; calorem:
Crescere uti possint fruges, arbusta, animantes.
Scilicet & nisi nos cibus aridus, & tener humor

Adiuuet: amisso iam corpore, uita quoq; omnis
Omnibus è neruis, atq; ossibus exoluatur.
Adiutamur enim dubio procul: atq; alimur nos
Certis ab rebus: certis aliæ atq; aliæ res:
Nimirum quia multimodis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia mista
Sunt: ideo uarijs uariæ res rebus aluntur.
Atq; eadem magni refert primordia sæpe,
Cum quibus, & quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantq;.
Nanq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, solem
Constituunt: eadem fruges, arbusta, animanteis:
Verum alijs, alioq; modo commista mouentur.
Quin etiam passim nostris in uersibus ipsis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter se uersus, ac uerba necesse est.
Confiteare & re, & sonitu distare sonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine solo.
At rerum quæ sunt primordia plura adhibere
Possunt: unde queant uariæ res quæq; creari.
Nunc & Anaxagoræ scrutemur, Homœomeriam
Quam græci memorant. nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrij sermonis egestas:
Sed tamen ipsam rem facile est exponere uerbis.
Principio rerum quam dicit Homœomeriam,
Ossa uidelicet è pauxillis, atq; minutis
Ossibus, & sic de pauxillis, atq; minutis
Visceribus uiscus gigni, sanguenq; creari,
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis:
Ex auriq; putat micas consistere posse,

Aurum: & de terris terram concrescere paruis.
Sic ignem inter se paruis coeuntibus nasci
Ignibus. exiguis humorem humoribus esse.
Caetera consimili fingit ratione, putatq;.
Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit: neq; corporibus finem esse secandis.
Quare in utraq; mihi pariter ratione uidetur
Errare, atq; illi, supra quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis primordia fingit:
Si primordia sunt, simili quae praedita constant
Natura, atq; ipsae res sunt: aequeq; laborant:
Et pereunt: neq; ab exitio res ulla refrenat.
Nam quid in oppressu ualido durabit eorum,
Vt mortem effugiat leti sub coetibus ipsis?
Ignis? an humor? an aura? qd horũ? sanguis an? an? (ne os?
Nil, ut opinor: ubi ex aequo res funditus omnis
Tam mortalis erit: q̃ quae manifesta uidemus
Ex oculis nostris aliqua ui uicta perire.
At neq; cedere iam ad nihilum res posse, neq; autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.
Praeterea quoniam cibus auget corpus, alitq;,
Seu, uelut in nobis, uenas, & sanguen, & ossa,
Siue cibos omnes commisto corpore dicent
Esse: & habere in se neruorum corpora parua,
Ossaq;, & omnino uenas, partesq; cruoris.
Fiet, uti cibus omnis, et aridus, & liquor ipse,
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & neruis, svanieq;, & sanguine misto.
Praeterea quaecunq; è terra corpora crescunt,
Si sunt in terris: terram constare necesse est

E x alienigenis, quæ terris exoriuntur.
T ransfer item: totidem uerbis utare licebit:
I n lignis si flamma latet, fumus'q;, cinis q;:
E x alienigenis consistant ligna necesse est.
L inquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
I d quod Anaxagoras sibi sumit: ut omnibus omneis
R es putet immistas rebus latitare: sed illud
A pparere unum: cuius sint plurima mista,
E t magis in promptu, prima'q; in fronte locata:
Q uod tamen à uera longe ratione repulsum est.
C onueniebat enim fruges quoq; sæpe, minacis
R obore cum saxi franguntur: mittere signum
S anguinis: aut aliquid, nostro quæ corpore aluntur:
C um lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
C onsimili ratione herbas quoq; sæpe decebat,
E t laticis dulces guttas, simili'q; sapore
M ittere, lanigeræ quales sunt ubere lactis.
S cilicet & glebis terrarum sæpe friatis
H erbarum genera, & fruges, frondes'q; uideri
D ispertita: ac in terris latitare minute.
P ostremo in lignis cinerem, fumum'q; uideri:
C um præfracta forent: igneis'q; latere minutes.
Q uorum nil fieri quoniam manifesta docet res:
S cire licet non esse in rebus res ita mistas:
V erum semina multimodis immista latere
M ultarum rerum in rebus communia debent.
A t sæpe in magnis fit montibus (inquis) ut altis
A rboribus uicina cacumina summa terantur
I nter se, ualidis facere id cogentibus austris:
D onec fulserunt flammæ fulgore coorto:

S cilicet & non est lignis tamen insitus ignis.
V erum semina sunt ardoris multa: terendo
Q uæ cum confluxere: creant incendia syluis.
Q uod si tanta foret syluis abscondita flamma:
N on possent ullum tempus cælarier ignes:
C onficerent uulgo syluas: arbusta cremarent.
I am'ne uides igitur (paulo quod diximus ante)
P ermagni referre eadem primordia sæpe,
C um quibus, & quali positura contineantur?
E t quos inter se dent motus, accipiant'q;?
A tq; eadem paulo inter se mutata, creare
I gnes e' lignis? quo pacto uerba quoq; ipsa
I nter se paulo mutatis sunt elementis:
C um ligna, atq; ignes distincta uoce notemus.
D eniq; iam quæcunq; in rebus cernis apertis,
S i fieri non posse putas: quin materiai
C orpora consimili natura prædita fingas:
H ac ratione tibi pereunt primordia rerum:
F iet uti risu tremulo concussa cachinnent,
E t lachrymis salsis humectent ora, genasq;.
N unc age, quod superest, cognosce: & clarius audi.
N ec me animi fallit, quàm sint obscura: sed acri
P ercussit thyrso laudis spes magna meum cor:
E t simul incussit suauem mi in pectus amorem
M usarum: quo nunc instinctus mente uigenti
A uia pieridum peragro loca, nullius ante
T rita solo: iuuat integros accedere fonteis:
A tq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
I nsignem'q; meo capiti petere inde coronam:
V nde prius nulli uelarint tempora musæ.

P rimum quod magnus doceo de rebus: & arctis
R elligionum animum nodis exoluere pergo.
D einde quod obscura de re tam lucida pango
C armina, musæo contingens cuncta lepore:
I d quoq; enim non ab nulla ratione uidetur:
S ed ueluti pueris absynthia tetra medentes
C um dare conantur: prius oras pocula circùm
C ontingunt mellis dulci, flauóq; liquore:
V t puerorum ætas improuida ludificetur
L abrorum tenus: interea perpotet amarum,
A bsynthi laticem: deceptáq; non capiatur:
S ed potius tali facto recreata ualescat.
S ic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
T ristior esse, quibus non est tractata: retroq;
V ulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
C armine pierio rationem exponere nostram:
E t quasi musæo dulci contingere melle.
S i tibi forte animum tali ratione tenere
V ersibus in nostris possem: dum perspicis omnem
N aturam rerum, qua constet cuncta figura.
S ed quoniam docui solidissima materiai
C orpora perpetuo uolitare inuicta per æuum:
N unc age summa audi quæ nam sit finis eorum:
H æc sic euoluamus: item quod inane repertum est,
S eu locus, ac spatium res in quo quæq; gerantur,
P eruideamus utrum finitum funditus omne
C onstet: an immensum patefiat adusq; profundum.
O mne quod est igitur, nulla regione uiarum
F initum est: nanq; extremum debebat habere.
E xtremum porro nullius posse uidetur

Esse,

E sse: nisi ultra sit quod finiat, ut uideatur,
Quod non longius hæc sensus natura sequatur.
N unc extra summam, quoniã nihil esse fatendũ est:
N on habet extremum: caret ergo fine, modoq;:
N ec refert quibus adsistas regionibus eius.
V sque adeo quem quisq; locum possedit in omneis
T antundem parteis infinitum omne relinquit.
P ræterea, si iam finitum constituatur
O mne quod est spatium: si quis procurrat ad oras
V ltimus extremas: iaciat'q; uolatile telum:
I nualidis utrum contortum uiribus ire,
Quod fuerit missum mauis: longe'q; uolare:
A n prohibere aliquid censes, obstare'q; posse?
A lterutrum fatearis enim, sumas'q; necesse est.
Q uorum utrunq; tibi effugium præcludit: & omne
C ogit, ut exempta concedas fine patere.
N am siue est aliquid, quod prohibeat: faciat'q;
Q uo minus, quo missum est, ueniat: fini'q; locet se:
S iue foras fertur, non est à fine profectum.
H oc pacto sequar: atq; oras ubicunq; locaris
E xtremas: quæram, quid telo deniq; fiat.
F iet, uti nusquam possit consistere finis:
E ffugium'q; fugæ prolatet copia semper.
P ræterea, spatium summai totius omne,
V ndiq; si inclusum certis consisteret oris:
F initum'q; foret: iam copia materiai
V ndiq; ponderibus solidis confluxet ad imum:
N ec res ulla geri sub cœli tegmine posset:
N ec foret omnino cœlum, neq; lumina solis.
Q uippe ubi materies omnis cumulata iaceret

Ex infinito iam tempore subsidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla est: quia nil est funditus imum:
Quo' quasi confluere, & sedes ubi ponere possint.
Semper & assiduo motu res quæq; geruntur
Partibus in cunctis: æternáq; suppeditantur
Ex infinito cita corpora materiai.
Postremo ante oculos rem res finire uidetur:
Aer dissepit colleis, atq; aera montes:
Terra mare, econtra mare terras terminat omneis.
Omne quidem uero nihil est, quod finiat extra.
Est igitur natura loci, spatiumq; profundi:
Quod neq; clara suo percurrere fulmina cursu
Perpetuo possint æui labentia tractu:
Nec prorsum facere, ut restet minus ire meando.
Vsqueadeo passim patet ingens copia rebus
Finibus exemptis in cunctas undiq; parteis.
Ipsa modum porro sibi rerum summa parare
Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem est, finiri corpore cogit:
Vt sic alternis infinita omnia reddat.
Aut etiam alterutrum nisi terminat alterum eorum,
Simplice natura: & pateat tantum immoderatum:
Nec mare, nec tellus, nec cœli lucida templa,
Nec mortale genus, nec diuûm corpora sancta
Exiguum possent horai sistere tempus.
Nam dispulsa suo de cœtu materiai
Copia ferretur magnum per inane soluta:
Siue adeo potius nunquam concreta creasset
Vllam rem: quoniam cogi disiecta nequisset.

Nam certe neq; consilio primordia rerum
Ordine quæq; suo, atq; sagaci mente locarunt:
Nec quos quæq; darent motus pepigêre profecto.
Sed quia multa modis multis mutata per omne
Ex infinito uexantur percita plagis:
Omne genus motus, & coetus experiundo
Tandem deueniunt in taleis dispositur as:
Qualibus hæc rebus consistit summa creata:
Et multos etiam magnos seruata per annos,
Vt semel in motus coniecta est conuenienteis:
Efficiat, ut largis auidum mare fluminis undis
Integrent amnes: & solis terra uapore
Fota nouet foetus: summissa'q; gens animantum
Floreat: & uiuant labentis ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto: nisi materiai
Ex infinito suboriri copia posset:
Vnde amissa solent reparari in corpore quæq;.
Nam ueluti priuata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus: sic omnia debent
Dissolui: simulac defecit suppeditare
Materies aliqua ratione auersa uiai.
Nec plagæ possent extrinsecus undiq; summam
Conseruare omnem, quæcunq; est conciliata.
Cudere enim crebro possunt: partem'q; morari:
Dum ueniant aliæ: ac suppleri summa queatur.
Interdum resilire tamen coguntur: & unà
Principijs rerum spatium, tempus'q; fugai
Largiri: ut possint à coetu libera ferri.
Quare etiam atq; etiam suboriri multa necesse est.
Et tamen, ut plagæ quoq; possint suppetere ipsæ,

I nfinita opus est uis undiq; materiai.
I llud in his rebus longe fuge credere Memmi
I n medium summæ (quod dicunt) omnia niti:
A tq; ideo mundi naturam stare sine ullis
I ctibus externis: neq; quoquam posse resolui
S umma atq; ima: quod in medium sint omnia nixa,
I psum si quicquam posse in se sistere credis.
E t quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum
N itier: in terramq; retro requiescere posta.
V t per aquas quæ nunc rerum simulachra uidemus.
E t simili ratione animalia suapta uagari
C ontendunt: neq; posse è terris in loca cœli
D ecidere inferiora magis: quàm corpora nostra
S ponte sua possint in cœli templa uolare.
I llic cum uideant solem, nos sydera noctis
C ernere: & alternis nobiscum tempora cœli
D iuidere: & noctes pariles agitare, diesq;.
S ed uanus stolidis hæc omnia parturit error:
A mplexi quod hebent peruerse prima uiai.
N am medium nihil esse potest, ubi inane, locusq;
I nfinita: neq; omnino, si iam medium sit:
P ossit ibi quicquam hac potius consistere causa:
Q uàm quauis alia longe ratione manere.
O mnis enim locus, ac spatium, quod inane uocamus,
P er medium, per non medium concedat oportet
A eque ponderibus motus quacunq; feruntur.
N ec quisquam locus est, quò corpora cum uenêre,
P onderis amissa ui possint stare in inani.
N ec quod inane autem est illis subsistere debet:
Q uin sua quod natura petit, concedere pergat.
H aud igitur possunt tali ratione teneri

Res in concilio medij cupedine uictæ.
Præterea, quoniam non omnia corpora fingunt
In medium niti: sed terrarum, atq; liquorum,
Humorem ponti, magnisq; è montibus undas,
Et quasi terreno quæ corpore contineantur.
At contra tenueis exponunt aeris auras,
Et calidos simul à medio differrier igneis:
Atq; ideo totum circumtremere æthera signis:
Et solis flammam per cœli cœrula pasci:
Quod calor à medio fugiens ibi colligat igneis.
Quippe etiam uesci è terra mortalia secla:
Nec prorsum arboribus summos frondescere ramos
Posse: nisi à terris paulatim cuiq; cibatum
Terra det: at supra circumtegere omnia cœlum:
Ne uolucrum ritu flammarum mœnia mundi
Diffugiant subito magnum per inane soluta:
Et ne cætera consimili ratione ferantur:
Neue ruant cœli penetralia templa superne:
Terraq; se pedibus raptim subducat: & omneis
Inter permistas rerum, cœliq; ruinas
Corpora soluentes, abeat per inane profundum:
Temporis ut puncto nihil extet relliquiarum,
Desertum præter spatium, & primordia cæca.
Nam quacunq; prius de parti corpora deesse
Constitues: hæc rebus erit pars ianua leti:
Hac se turba foras dabit omnis materiai.
Hæc si pernosces parua perductus opella:
Namq; alid ex alio clarescet: non tibi cæca
Nox iter eripiet: quin ultima naturai
Peruideas: ita res accendent lumina rebus.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER SECVNDVS.

S Vaue, mari magno turbantibus æquora uentis
E terra magnum alterius spectare laborem.
Non quia uexari quenquam est iucunda uoluptas:
Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suaue est.
Per campos instructa tui sine parte pericli,
Suaue etiam belli certamina magna tueri.
Sed nil dulcius est: bene quàm munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena.
Despicere unde queas alios: passimq; uidere
Errare: atq; uiam palantis quærere uitæ:
Certare ingenio: contendere nobilitate:
Noctes atq; dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes: rerumq; potiri.
O' miseras hominum mentes, o' pectora cæca,
Qualibus in tenebris uitæ, quantisq; periclis
Degitur hoc æui, quodcunq; est: non'ne uidetis
Nil aliud sibi naturam latrare? nisi utq;
Corpore seiunctus dolor absit? mensq; fruatur
Iucundo sensu, cura semota, metuq;?
Ergo corpoream ad naturam pauca uidemus
Esse opus omnino: quæ demant quenq; dolorem:
Delitias quoq; uti multas substernere possint.

G ratius interdum: neq; natura ipsa requirit:
S i non aurea sunt iuuenum simulachra per ædes
L ampadas igniferas manibus retinentia dextris:
L umina nocturnis epulis ut suppeditentur:
N ec domus argento fulgens, auroq́;, renidet:
N ec citharas roboant laqueata, aurataq́; templa:
C um tamen inter se prostrati in gramine molli.
P ropter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ
N on magnis opibus iucunde corpora curant:
P ræsertim cum tempestas arridet: & anni
T empora conspergunt uiridanteis floribus herbas.
N ec calidæ citius decedunt corpore febres:
T extilibus si in picturis, ostroq́; rubenti
I acteris: quàm si plebeia in ueste cubandum est.
Q uapropter, quoniam nil nostro in corpore gazæ
P roficiunt, neq; nobilitas, neq; gloria regni:
Q uod superest animo quoq; nil prodesse putandum.
S i non forte tuas legiones per loca campi
F eruere cum uideas belli simulachra cientes:
H is tibi tum rebus tumefacto, relligiones
E ffugiunt animo pauidæ, mortisq́; timores:
T um uacuum tempus linquunt, curaq́; solutum.
Q uod si ridicula hæc, ludibriaq́; esse uidemus:
R e ueraq́; metus hominum, curæq́; sequaces,
N ec metuunt sonitus armorum, nec fera tela:
A udacterq́; inter reges, rerumq́; potentes
V ersantur: neq; fulgorem reuerentur ab auro:
N ec clarum uestis splendorem purpureai:
Q uid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas?
O mnis cum in tenebris præsertim uita laboret.

Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia caecis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum nihilo quae sunt metuenda magis, quàm
Quae pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
Non radii solis, neq; lucida tela diei
Discutiant: sed naturae species, ratioq;.
Nunc age, quo motu genitalia materiai
Corpora res uarias gignant: genitasq; resoluant:
Et qua ui facere id cogantur: quaeue sit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi:
Expediam: tu te dictis praebere memento.
Nam certe non inter se stipata cohaeret
Materies: quoniam minui rem quanq; uidemus:
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus aeuo:
Ex oculisq; uetustatem subducere nostris:
Cum tamen incolumis uideatur summa manere
Propterea: quia quae decedunt corpora cuiq;,
Vnde abeunt, minuunt: quo uenere, augmine donãt:
Illa senescere, at haec contra florescere cogunt:
Nec remorantur ibi. sic rerum summa nouatur
Semper: & inter se mortales mutua uiuunt.
Augescunt aliae gentes: aliae minuuntur:
Inq; breui spatio mutantur secla animantum:
Et quasi cursores, uitai lampada tradunt.
Si cessare putas rerum primordia posse:
Cessandoq; nouos rerum progignere motus:
Auius à uera longe ratione uagaris.
Nam, quoniã per inane uagantur cuncta: necesse est
Aut grauitate sua ferri primordia rerum:

A ut ictu forte alterius. nam cita superne
O buia cum fluxere: fit, ut diuersa repente
D issiliant: neq; enim mirum, durissima quæ sint
P onderibus solidis: neq; quicquam à tergibus obstet.
E t quo iactari magis omnia materiai
C orpora peruideas: reminiscere totius imum
N il esse in summa: neq; habere ubi corpora prima
C onsistant: quoniam spatium sine fine, modoq; est:
I mmensumq́; patere in cunctas undiq; parteis,
P luribus ostendi: & certa ratione probatum est.
Q uod quoniam constat: nimirum nulla quies est
R eddita corporibus primis per inane profundum:
S ed magis assiduo, uarioq́; exercita motu,
P artim interuallis magnis confulta resultant:
P ars etiam breuibus spatijs nexantur ab ictu.
E t quæcunq; magis condenso conciliatu,
E xiguis interuallis conuecta resultant,
I ndupedita suis perplexis ipsa figuris:
H æc ualidas saxi radices, & fera ferri
C orpora constituunt: & cætera de genere horum
P aucula, quæ porro magnum per inane uagantur.
C ætera dissiliunt longe, longeq́; recursant
I n magnis interuallis. hæc aera rarum
S ufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
M ultaq́; præterea magnum per inane uagantur:
C oncilijs rerum, quæ sunt reiecta: nec usquam
C onsociare etiam motus potuere recepta.
C uius, uti memoro rei, simulachrum, & imago
A nte oculos semper nobis uersatur, & instat.
C ontemplator enim, cum solis lumina cunq;

Insertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane uidebis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso:
Et uelut æterno certamine prælia, pugnasq́;
Edere turmatim certantia: nec dare pausam,
Concilijs, & dissidijs exercita crebris.
Conijcere ut possis ex hoc: primordia rerum
Quale sit in magno iactari semper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua potest res
Exemplare dare, & uestigia notitiai.
Hoc etiam mage ad hæc animũ te aduertere par est
Corpora: quæ in solis radijs turbare uidentur:
Quod tales turbæ, motus quoq; materiai
Significant clandestinos, cæcosq́; subesse.
Multa uidebis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare uiam: retroq́; repulsa reuerti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq; parteis.
Scilicet hic à principijs est omnibus error.
Prima mouentur enim per se primordia rerum:
Inde ea quæ paruo sunt corpora conciliatu:
Et quasi proxima sunt ad uires principiorum:
Ictibus illorum cæcis impulsa cientur:
Ipsaq́;, quæ porro paulo maiora, lacessunt.
Sic à principijs ascendit motus: & exit
Paulatim nostros ad sensus: ut moueantur
Illa quoq;, in solis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere Memmi.
Primum aurora nouo cum spargit lumine terras:

Et uariæ uolucres nemora auia peruolitantes
Aera per tenerum liquidis loca uocibus opplent:
Quàm subito soleat sol ortus tempore tali
Conuestire sua perfundens omnia luce:
Omnibus in promptu, manifestumq́; esse uidemus.
At uapor is, quem sol mittit, lumenq́; serenum,
Non per inane meat uacuum: quo tardius ire
Cogitur: aerias quod sol diuerberat undas:
Nec singillatim corpuscula quæq; uapores,
Sed complexa meant inter se, conq́; globata.
Quapropter simul inter se turbantur: & extra
Officiuntur: uti cogantur tardius ire.
At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
Cum per inane meant uacuum: nec res remoratur
Vlla foris: atq; ipsa suis è partibus unum,
Vnum in quem cœpêre locum, connixa feruntur:
Debent nimirum præcellere mobilitate:
Et multo citius ferri, quàm lumina solis:
Multiplexq́; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis peruulgant fulgura cœlum.
Nam neq; consilio debent tardata morari:
Nec perfectari primordia, singula quæq;,
Vt uideant, qua quidq́; geratur cum ratione.
At quidam contra hæc ignari, materiai
Naturam non posse deûm sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderate
Tempora mutare annorum: frugesq́; creare:
Et iam cætera, mortaleis quæ suadet adire,
Ipsaq́; deducit dux uitæ dia uoluptas:
Vt res per ueneris blanditum secla propagent:

Ne genus occidat humanum: quorum omnia cauſa
Conſtituiſſe deos fingunt. ſed in omnibus rebus
Magnopere à uera lapſi ratione uidentur.
Nam quamuis rerum ignorem primordia quæ ſint:
Hoc tamen ex ipſis cœli rationibus auſim
Confirmare: alijſq; ex rebus reddere multis:
Nequaquam nobis diuinitus eſſe creatam
Naturam mundi: quæ tanta eſt prædita culpa.
Quæ tibi poſterius Memmi faciemus aperta.
Nunc id quod ſupereſt, de motibus expediemus.

Nunc locus eſt (ut opinor) in his illud quoq; rebus
Confirmare tibi: nullam rem poſſe ſua ui
Corpoream ſurſum ferri: ſurſumq́; meare.
Ne tibi dent timeo flammarum corpora fraudem:
Surſus enim uerſus gignuntur: & augmina ſumũt:
Et ſurſum nitidæ fruges, arbuſtaq́; creſcunt:
Pódera quãtum in ſe eſt, cũ deorſum cuncta ferãtur:
Nec cum ſubſiliunt ignes ad tecta domorum:
Et celeri flamma deguſtant tigna, trabeſq;:
Sponte ſua facere id ſine ui ſubiecta putandum eſt.
Quod genus è noſtro cum miſſus corpore ſanguis
Emicat exultans alte: ſpargitq́; cruorem.
Non'ne uides etiam, quanta ui tigna, trabeſq;
Reſpuat humor aquæ? nam quo magis urgemus altũ
Directa: & magna ui multi preſſimus ægre:
Tam cupide ſurſum reuomit magis: atq; remittit:
Plus ut parte foras emergant, exiliantq́;.
Nec tamen hæc quantum eſt in ſe dubitamus opinor:
Quin uacuum per inane deorſum cuncta ferantur.
Sic igitur debent flammæ quoq; poſſe per auras

A eris expreßæ sursum succedere: quanquam
P ondera quantũ in se est, deorsum deducere pugnẽt.
N octurnasq; faces cœli sublime uolanteis,
N on'ne uides longos flammarum ducere tractus,
I n quascunq; dedit parteis natura meatum?
N on cadere in terram stellas, & sydera cernis?
S ol etiam summo de uertice dissipat omnes
A rdorem in parteis: & lumine conserit arua.
I n terras igitur quoq; solis uergitur ardor:
T ransuersosq; uolare per imbres fulmina cernis.
N unc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
C oncursant: cadit in terras uis flammea uulgo.
I llud in his quoq; te rebus cognoscere auemus:
C orpora cum deorsum rectum per inane feruntur,
P onderibus proprijs incerto tempore fermè
I ncertisq; locis spatio decedere paulum:
T antum, quod minimum mutatum dicere possis.
Q uod nisi declinare solerent: omnia deorsum,
I mbris uti guttæ, caderent per inane profundum:
N ec foret offensus natus, nec plaga creata
P rincipijs: ita nil unquam natura creasset.
Q uod si forte aliquis credit, grauiora potesse
C orpora, quo citius rectum per inane ferantur:
I ncidere ex supero leuioribus: atq; ita plagis
G ignere: quæ possint genitaleis reddere motus:
A uius à uera longe ratione recedit.
N am per aquas quæcunq; cadunt, atq; aera deorsum:
H æc pro ponderibus casus celerare necesse est.
P roptereà, quia corpus aquæ, naturáq; tenuis
A eris, haud possunt æque rem quanq; morari:

Sed citius cædunt grauioribus exuperata.
At contra nulli de nulla parte, neq; ullo
Tempore, inane poteſt uacuum ſubſiſtere reij:
Quin ſua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Aeque ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt leuioribus incidere unquam
Ex ſupero grauiora: neq; ictus gignere per ſe:
Qui uarient motus: per quos natura gerat res.
Quare etiam atq; etiam paulum inclinare neceſſe eſt
Corpora: nec pluſquam minimum: ne fingere motus
Obliquos uideamur: & id res uera refutet.
Namq; hoc in promptu, manifeſtumq́; eſſe uidemus:
Pondera quantum in ſe eſt, non poſſe obliqua meare,
Ex ſupero cum præcipitant: quod cernere poſſis.
Sed nihil omnino recta regione uiai
Declinare, quis eſt, qui poſſit cernere ſeſe?
Deniq; ſi ſemper motus connectitur omnis:
Et uetere exoritur ſemper nouus ordine certo:
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam: quod fati fœdera rumpat:
Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur.
Libera per terras unde hæc animantibus extat,
Vnde eſt hæc inquam fatis auulſa uoluptas?
Per quam progredimur, quò ducit quenq; uoluntas:
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa: ſed ubi ipſa tulit mens.
Nam dubio procul his rebus ſua cuiq; uolũtas
Principium dat: & hinc motus per mẽbra rigantur.
Nõne uides etiam patefactis temporis puncto

C arceribus, non posse tamen prorumpere equorum
V im cupidam tam de subito, quàm mens auet ipsa.
O mnis enim totum per corpus materiai
C opia conquiri debet, concita per artus
O mneis: ut studium mentis connexa sequatur.
V t uideas initum motus à corde creari:
E x animiq; uoluntate id procedere primum:
I nde dari porro per totum corpus & artus.
N ec simile est, ut cum impulsi procedimus ictu,
V iribus alterius magnis, magnoq; coactu.
N am tum materiem totius corporis omnem
P erspicuum est nobis inuitis ire, rapiq;.
D onec eam refrenauit per membra uoluntas.
I am'ne uides igitur, quanquam uis extima multos
P ellit: & inuitos cogit procedere saepe:
P raecipitesq; rapit: tamen esse in pectore nostro
Q uiddam: quod contra pugnare, obstareq; possit:
C uius ad arbitrium quoq; copia materiai
C ogitur interdum flecti per membra, per artus:
E t proiecta refrenatur: retroq; residit.
Q uare in seminibus quoq; idem fateare necesse est:
E sse aliam praeter plagas, & pondera causam
M otibus: unde haec est ollis innata potestas:
D e nihilo quoniam fieri nil posse uidemus.
P ondus enim prohibet: ne plagis omnia fiant,
E xterna quasi ui: sed ne res ipsa necessum
I ntestinum habeat cunctis in rebus agendis:
E t deuicta quasi cogatur ferre, patiq;:
I d facit exiguum clinamen principiorum
N ec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec stipata magis fuit unquam materiai
Copia, nec porro maioribus interuallis.
Nam neq; adaugescit quicquam: nec deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora sunt: in eodem anteacta ætate fuere:
Et posthac semper simili ratione ferentur.
Et quæ consuerint gigni, gignentur eadem
Conditione: & erunt: & crescent: inq; ualebunt:
Quantum cuiq; datum est per fœdera naturai.
Nec rerum summam commutare ulla potest uis.
Nam neq; quo possit genus ullum materiai
Effugere ex omni, qcquam est, neq; rursus in omne,
Vnde coorta queat noua uis irrumpere: & omnem
Naturam rerum mutare: & uertere motus.
Illud in his rebus non est mirabile: quare,
Omnia cum rerum primordia sint in motu:
Summa tamen summa uideatur stare quiete:
Præterquam siquid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe nostris ab sensibus infra
Primorum natura iacet: quapropter ubi ipsam
Cernere iam nequeas: motus quoq; surpere debent.
Præsertim cum quæ possimus cernere, cælent
Sæpe tamen motus spatio deducta locorum.
Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes: quò quanq; uocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et satiati agni ludunt: blandeq; croniscant.
Omnia quæ nobis longe confusa uidentur:
Et ueluti in uiridi candor consistere colli.
Præterea, magnæ legiones cum loca cursu

Camporum

C amporum complent belli simulachra cientes:
F ulgur ibi ad cœlum se tollit: totaq; circum
A ere renidescit tellus: subterq; uirum ui
E xcitur pedibus sonitus: clamoreq; montes
I cti reiectant uoces ad sydera mundi:
E t circumuolitant equites: mediosq; repente
T ransmittunt ualido quatientes impete campos.
E t tamen est quidam locus altis montibus: unde
S tare uidentur: & in campis consistere fulgur.
N unc age iam deinceps cunctarum exordia rerum,
Q ualia sint: & quàm longe distantia formis,
P ercipe multigenis quàm sint uariata figuris.
N on quo multa parum simili sint prædita forma:
S ed quia non uulgo paria omnibus omnia constát.
N ec mirum: nam cum sit eorum copia tanta:
V t neq; finis (uti docui) neq; summa sit ulla:
D ebent nimirum non omnibus omnia prorsum
E sse pari filo: similiq; affecta figura.
P ræterea, genus humanum, mutæq; natantes
S quamigerum, pecudes, & læta arbusta, feræq;,
E t uariæ uolucres, lætantia quæ loca aquarum
C oncelebrant circum ripas, fonteisq;, lacusq;:
E t quæ peruulgant nemora auia peruolitantes:
H orum unum quoduis generatim sumere perge:
I nuenies tamen inter se distare figuris.
N ec ratione alia proles cognoscere matrem,
N ec mater posset prolem: quod posse uidemus:
N ec minus, atq; homines inter se nota cluere.
N am sæpe ante deûm uitulus delubra decora
T huricremas propter mactatus concidit aras,

S anguinis expirans calidum de pectore flumen.
A t mater uirideis saltus orbata peragrans,
L inquit humi pedibus uestigia pressa bisulcis
O mnia conuisens oculis loca: si queat usquam
C onspicere amissum fœtum: completq; querelis
F rondiferum nemus assistens: & crebra reuisit
A d stabulum, desyderio perfixa iuuenci.
N ec teneræ salices, atq; herbæ rore uigentes,
F luminaq; ulla queunt summis labentia ripis
O blectare animum: subitamq; auertere curam.
N ec uitulorum aliæ species per pabula læta
D eriuare queunt animum: curamq; leuare:
V squeadeo quiddam proprium, notumq; requirit.
P ræterea, teneri tremulis cum uocibus hœdi
C orniger as norunt matres: agniq; petulci
B alatum pecudis ita quod natura poposcit,
A d sua quisq; fere decurrunt ubera lactis.
P ostremo quoduis frumentum, non tamen omne
Q uodq; suo genere inter se simile esse uidebis:
Q uin intercurrat quædam distantia formis.
C oncharumq; genus parili ratione uidemus
P ingere telluris gremium: qua mollibus undis
L ittoris incurui bibulam pauit æquor arenam.
Q uare etiam atq; etiam simili ratione necesse est,
N atura quoniam constant: neq; facta manu sunt,
V nius ad certam formam primordia rerum:
D issimili inter se quædam uolitare figura:
P erfacile est animi ratione exoluere nobis.
Q uare fulmineus multo penetralius ignis,
Q uàm noster fluat è tedis terrestribus ortus:

D icere enim possis cœlestem fulminis ignem
S ubtilem magis è paruis constare figuris:
A tq; ideo transire foramina, quæ nequit ignis
N oster de lignis ortus, tedáq; creatus.
P ræterea, lumen per cornu transit: at imber
R espuitur: quare? nisi luminis illa minora
C orpora sunt: quàm de qbus ẽ liquor almus aquarũ.
E t quamuis subito per colum uina uidemus
P erfluere: at contra tardum cunctatur oliuum,
A ut quia nimirum maioribus est elementis:
A ut magis hamatis inter se, per'q; plicatis.
A tq; ideo fit, uti non tam diducta repente
I nter se possint primordia singula quæq;
S ingula per cuiusq; foramina permanare.
H uc accedit, uti mellis, lactis'q; liquores
I ucundo sensu linguæ tractentur in ore.
A t contra tetra absynthi natura, feriq;
C entauri, fœdo pertorquent ora sapore.
V t facile agnoscas è leuibus, atq; rotundis
E sse ea: quæ sensus iucunde tangere possunt.
A t contra quæ amara, atq; aspera cunq; uidentur:
H æc magis hamatis inter se nexa teneri:
P ropterea'q; solere uias restringere nostris
S ensibus: introitu'q; suo perrumpere corpus.
O mnia postremo bona sensibus, & mala tactu,
D issimili inter se pugnant perfecta figura.
N e tu forte putes serræ stridentis acerbum
H orrorem constare elementis leuibus æque:
A c musæa mele per chordas, organici quæ
M obilibus digitis expergefacta figurant.

N eu simili penetrare putes primordia forma
I n nares hominum: cum tetra cadauera torrent:
E t cum scæna croco cilici perfusa recens est:
A raq; panchæos exalat propter odores.
N éue bonos rerum simili constare colores
S emine constituas, oculos qui pascere possunt:
E t qui compungunt aciem: lachrymaréq; cogunt:
A ut fœda specie tetri, turpésq; uidentur.
O mnis enim, sensus quæ mulcat causa, iuuatq;:
A ut sine principiali aliquo leuiore creata est:
A ut contra. quæcunq; molesta, atq; aspera constat,
N on aliquo sine materiæ squalore reperta est.
A t quæ lenis, & est iucundo prædita sensu:
H æc aliquo sine seminio grauiore creata est.
S unt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
E sse: neq; omnino flexis mucronibus unca:
S ed magis angellis paulum prostantibus: & quæ
T itillare magis sensus, quàm lædere possunt.
F æcula iam quo de genere est, uiniq; sapores.
D eniq; iam calidos igneis, gelidamq; pruinam,
D issimili tentata modo compungere sensus
C orporis: indicio nobis est tactus uterq;.
T actus enim tactus, prò diuûm numina sancta,
C orporis est sensus: uel cum res extera sese
I nsinuat: uel cum lædit, quæ in corpore nata est:
A ut iuuat egrediens genitaleis per ueneris res:
A ut ex offensa cum turbant corpore in ipso
S emina: confunduntq; inter se concita sensum.
V t si forte manu quamuis iam corporis ipse
T u te tibi partem ferias, æq; experiare.

Quapropter longe formas distare necesse est
P rincipijs: uarios quae possint edere sensus.
D eniq; quae nobis durata, ac spissa uidentur:
H aec magis hamatis inter sese esse necesse est:
E t quasi per ramos alte compacta teneri.
I n quo iam genere in primis adamantina saxa
P rima acie constant, ictus contemnere sueta,
E t ualidi silices, ac duri robora ferri,
A eráq;, quae claustris restantia uociferantur.
I lla quidem debent ex leuibus, atq; rotundis
E sse magis, fluido quae corpore liquida constant.
N anq; papaueris haustus, item est facilis ꝙ aquarum,
N ec retinentur enim inter se glomeramina quaeq;:
E t procursus item in procliue uolubilis extat.
O mnia postremo quae puncto temporis cernis
D iffugere, ut fumum, nebulas, flammasq;, necesse est,
S i minus omnia sunt è leuibus, atq; rotundis:
A t, non esse tamen perplexis indupedita:
P ungere uti possint corpus, penetraréq; saxa:
N ec tamen haerere inter se: quod quisq; uidemus
S ensibus esse datum: facile ut cognoscere possis
N on è perplexis, sed acutis esse elementis.
S ed ꝙ amara uides, eadem quae fluuida constant:
S udor uti maris, est minime mirabile habendum.
N am quod fluuidum est, è leuibus, atq; rotundis
E st: at leuibus, atq; rotundis mista doloris
C orpora: nec tamen haec retinere hamata necessum:
S alicet esse globosa tamen, cum squalida constent:
P rouolui simul ut possint, & laedere sensus.
E t quo mista putes magis aspera leuibus esse

Principijs: unde est neptuni corpus acerbum:
Est ratio secernundi, seorsumq; uidendi.
Humor dulcis ubi per terras crebrius idem
Percolatur: ut in foueam fluat: ac mansuescat.
Linquit enim supra tetri primordia uiri
Aspera: quo magis in terris hærescere possunt.
Quod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducat: primordia rerum
Finita uariare figurarum rationes.
Quod si non ita sit: rursum iam semina quædam
Esse infinito debebunt corporis auctu.
Nanq; eædem una cuiusuis in breuitate,
Corporis inter se multum uariare figuræ
Non possunt: face enim minimis è partibus esse
Corpora prima tribus: uel paulo pluribus auge.
Nempe ubi eas parteis unius corporis omnes
Summa, atq; ima locans, transmutans dextera leuis,
Omnimode expertus fueris, quam quisq; det ordo
Formarum speciem totius corporis eius:
Quod superest, si forte uoles uariare figuras:
Addendum parteis alias erit: inde sequetur
Assimili ratione, alias ut postulet ordo:
Si tu forte uoles etiam uariare figuras.
Ergo formarum nouitatem corporis augmen
Subsequitur: quare non est ut credere possis:
Esse infinitis distantia semina formis.
Ne quædam cogas immani maximitate
Esse: supra quod iam docui: non posse probari.
Iam tibi barbaricæ uestes, melibœaq; fulgens
Purpura thessalico concharum tincta colore,

Aurea pauonum rident imbuta lepore.
Sedulo quæ rerum superata colore iacerent.
Et contemptus odor myrrhæ, mellis'q; sapores,
Et cycnea mele, phœbea'q; dædala chordis
Carmina, consimili ratione oppressa silerent.
Nanq; alijs aliud præstantius exoreretur.
Cedere item retro possent in deteriores
Omnia sic parteis, ut diximus, in meliores:
Nanq; alijs aliud retro quoq; tetrius esset
Naribus, auribus, atq; oculis, oris'q; sapori.
Quæ quoniam non sunt in rebus reddita: certa
Finis utrinq; tenet summam: fateare necesse est
Materiem quoq; finitis differre figuris.
Deniq; ab ignibus ad gelidas hyemis'q; pruinas
Finitum est: retro'q; pari ratione remensum.
Finis enim calor, ac frigus: medij'q; tepores
Inter utrunq; iacent explentes ordine summam.
Ergo finita distant ratione creata:
Ancipiti quoniam mucrone utrinq; notantur:
Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis.
Quod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducat: primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura:
Infinita cluere: & enim distantia cum sit
Formarum finita: necesse est, quæ similes sint,
Esse infinitas: aut summam materiai
Finitam constare: id quod non esse probaui.
Quod quoniam docui: nunc suauiloquis age paucis
Versibus ostendam, corpuscula materiai
Ex infinito summam rerum usq; tenere,

V ndiq; protelo plagarum continuato.
N am quod rara uides magis esse animalia quædam:
F œcundamq; magis naturam cernis in illis.
A t regione, locoq; alio, terrisq; remotis,
M ulta licet genere esse in eo: numerumq; repleri.
S icuti quadrupedum cum primis esse uidemus
I n genere anguimanos elephantos: india quorum
M illibus è multis uallo munitur eburno:
V t penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
V is est: quarum nos perpauca exempla uidemus.
S ed tamen id quoq; uti concedam: quamlubet esto
V nica res quædam natiuo corpore sola:
C ui similis toto terrarum non sit in orbe.
I nfinita tamen nisi erit uis materiai:
V nde ea progigni possit concepta: creari
N on poterit: neq; quod superest, procrescere, aliq;.
Quippe & enim sumant oculi finita per omne
C orpora iactari unius genitalia reij.
V nde ubi, qua ui, & quo pacto congressa coibunt
M ateriæ tanto in pelago, turbaq; aliena?
N on (ut opinor) habent rationem conciliandi:
S ed quasi naufragijs magnis, uentisq; coortis,
D isiectare solet magnum mare, transtra, cerinas,
A ntemnas, proram, malos, tonsasq; natanteis:
P er terrarum omneis oras fluitantia aplustra
V t uideantur: & indicium mortalibus edant:
I nfidi maris insidias, uireisq;, dolumq;
V t uitare uelint: neue ullo tempore credant:
S ubdola cum ridet placidi pellacia ponti.
S ic tibi si finita semel primordia quædam

C onstitues: aeuum debebunt sparsa per omne
D isiectare aestus diuersi materiai:
N unquam in concilium ut possint compulsa coire:
N ec remorari in concilio: nec crescere adaucta.
Q uorum utrunq; palàm fieri manifesta docet res:
E t res progigni, & genitas procrescere posse.
E sse igitur genere in quouis primordia rerum
I nfinita palàm est: unde omnia suppeditantur.
N ec superare queunt motus utiq; exitiales
P erpetuo: neq; in aeternum sepelire salutem.
N ec porro rerum genitales, auctificiq;
M otus perpetuo possunt seruare creata.
S ic aequo geritur certamine principiorum,
E x infinito contractum tempore bellum:
N unc hic, nunc illic superant uitalia rerum:
E t superantur item: miscetur funere uagor:
Q uem pueri tollunt uisentes luminis oras.
N ec nox ulla diem, neq; noctem aurora secuta est:
Q uae non audierit mistos uagitibus aegris
P loratus, mortis comites, & funeris atri.
I llud in his obsignatum quoq; rebus habere
C onuenit: & memori mandatum mente tenere:
N il esse, in promptu quorum natura uidetur:
Q uod genere ex uno consistat principiorum
N ec quicquam, quod non permisto semine constet.
E t quo quicq; magis uis multas possidet in se,
A tq; potestates: ita plurima principiorum
I n sese genera, ac uarias docet esse figuras.
P rincipio tellus habet in se corpora prima:
V nde mare immensum, uoluentes flumina fontes

Assidue renouent: habet ignes unde oriantur:
Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
Ex imis uero furit ignibus impetus ætnæ.
Tum porro nitidas fruges, arbustaq; læta
Gentibus humanis habet unde extollere possit.
Vnde etiam fluidas frondes, & pabula læta
Montiuago generi possit præbere ferarum.
Quare magna deûm mater, materq́; ferarum,
Et nostri genitrix, hæc dicta est corporis una.
Hanc ueteres graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru bijugos agitare leones:
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem: neq; posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quod quamuis effera proles:
Officijs debet molliri uicta parentum.
Muraliq; caput summum cinxere corona:
Ex imis munita locis quod sustinet urbeis.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrifice fertur diuinæ matris imago.
Hanc uariæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam uocitant matrem: phrygiasq́; cateruas
Dant comites: quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt: quia numen qui uiolarint
Matris: & ingrati genitoribus inuenti sunt:
Significare uolunt indignos esse putandos:
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua: raucisonoq́; minantur cornua cantu:
Et phrygio stimulat numero caua tibia menteis:

T elaq; præportant uiolenti signa furoris:
I ngratos animos, atq; impia pectora uulgi
C onterrêre metu quæ possint numine diuæ.
E rgo cum primum magnas inuecta per urbeis
M unificat tacita mortaleis muta salute:
A ere atq; argento sternunt iter, omnia circum
L argifica stipe ditantes: ninguntq; rosarum
F loribus, umbrantes matrem, comitumq; cateruas.
H ic armata manus (curetas nomine graij
Q uos memorant phrygios) inter se forte cateruæ
L udunt, in numerumq; exultant sanguine læti,
T errificas capitum quatientes numine cristas.
D ictæos referunt curetas: qui Iouis illum
V agitum in creta quondam occultasse feruntur:
C um pueri circum puerum pernice chorea
A rmati in numerum starent: pernice chorea
A rmati in numerum pulsarent æribus æra:
N e Saturnus eum malis mandaret adeptus:
A eternumq; daret matri sub pectore uulnus.
P roptere a magnam armati matrem comitantur.
A ut quia significant diuam prædicere: ut armis
A c uirtute uelint patriam defendere terram:
P ræsidioq; parent, decoriq; parentibus, esse.
Q uæ bene, & eximie quamuis disposta ferantur:
L onge sunt tamen à uera ratione repulsa.
O mnis enim per se diuûm natura necesse est
I mmortali æuo summa cum pace fruatur,
S emota à nostris rebus, seiunctaq; longe.
N am priuata dolore omni, priuata periclis,
I psa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,

Nec bene pro meritis capitur: nec tangitur ira.
Terra quidem uero caret omni tempore sensu:
Et quia multarum pótitur primordia rerum:
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic siquis mare neptunum, cereremq; uocare
Constituet fruges: & bacchi nomine abuti
Mauult: quàm laticis proprium proferre uocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictitet orbem
Esse deûm matrem: dum uera re tamen haud sit.
Saepe itaq; ex uno tendentes gramina campo
Lanigerae pecudes, & equorum duellica proles,
Buceriaeq; greges, eodem sub tegmine coeli,
Ex unoq; sitim sedantes flumine aquai,
Dissimili uiuunt specie: retinentq; parentum
Naturam: & mores generatim quaeq; imitantur:
Tanta est in quouis genere herbae materiai
Dissimilis ratio: tanta est in flumine quoq;.
Hinc porro quemuis animantem ex omnibus unum
Ossa, cruor, uenae, calor, humor, uiscera, nerui
Constituunt: quae sunt porro distantia longe
Dissimili perfecta figura principiorum.
Tum porro quaecunq; igni flammata cremantur:
Si nil praeterea, tamen haec in corpore tradunt:
Vnde ignem iacere, & lumen submittere possint:
Scintillasq; agere, ac late differre fauillam.
Caetera consimili mentis ratione peragrans
Inuenies: igitur multarum semina rerum
Corpora caelare: & uarias cohibere figuras.
Deniq; multa uides, quibus est odor, & sapor unà:
Et tantum cupido contingere dente parato

Reddita sunt, cum adolent in primis pleraq; dona.
Haec igitur uarijs debent constare figuris:
Nidor enim penetrat, qua succus non it in artus.
Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur
Sensibus: ut noscas primis differre figuris.
Dissimiles igitur formae glomeramen in unum
Conueniunt: & res permisto semine constant.
Quin etiam passim nostris in uersibus ipsis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter se uersus, ac uerba necesse est
Confiteare alia ex alijs constare elementis.
Non quo multa parum communis littera currat:
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eadem:
Sed quia non uulgo paria omnibus omnia constant.
Sic alijs in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum sint primordia: longe
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut merito ex alijs constare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbustaq; laeta.
Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est
Omnia: nam uulgo fieri portenta uideres:
Semiferas hominum species existere: & altos
Interdum ramos egigni corpore uiuo:
Multaq; connecti terrestria membra marinis.
Tum flammam tetro spiranteis ore chimaeras
Pascere naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
Seminibus certis, certa genitrice creata
Conseruare genus crescentia posse uidemus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse est.

Nam sua cuiq; cibis ex omnibus intus in artus
Corpora descendunt: connexaq; conuenienteis
Efficiunt motus. at contra aliena uidemus
Reijcere in terras naturam: multaq; cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis:
Quæ neq; connecti cuiquam potuêre: neq; intra
Vitaleis motus consentire: atq; imitari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus his: quædam ratio discriminat omnia.
Nam ueluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæq;: ita quanq; necesse est
Dissimili constare figura principiorum.
Non quo multa parum simili sint prædita forma:
Sed quod non uulgo paria omnibus omnia constent,
Semina cum porro distent: differre necesse est
Interualla, uias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus: quæ non animalia solum
Corpora seiungunt: sed terras, ac mare totum
Secernunt: cœlumq; à terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæsita labore
Percipe: ne forte hæc ex albis alba rearis
Principijs esse, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
Neue alium quemuis quæ sunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas: quod materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neq; par rebus, neq; deniq; dispar:
In quæ corpora si nullus tibi forte uidetur
Posse animi iniectus fieri, procul auius erras.

N am cum cæcigeni solis qui lumina nunquam
A spexere, tamen cognoscant corpora tactu,
E x ineunte æuo nullo contincta colore:
S cire licet menti quoq; nostræ corpora posse
V erti in notitiam nullo circumlita fuco.
D eniq; nos ipsi cæcis quæcunq; tenebris
T angimus: haud ullo sentimus tincta colore.
Q uod quoniam uinco fieri: nunc esse docebo.
O mnis enim color omnino mutatur in omnis:
Q uod facere haud ullo debent primordia pacto.
I mmutabile enim quiddam superare necesse est:
N e res ad nihilum redigantur funditus omnes.
N am quodcunq; suis mutatum finibus exit:
C ontinuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
P roinde colore caue contingas semina rerum:
N e tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
P ræterea, si nulla coloris principijs est
R eddita natura: at uarijs sunt prædita formis,
E' quibus omnigenos gignunt, uariantq; colores.
P ropterea magni quod refert, semina quæq;
C um quibus, & quali positura contineantur:
E t quos inter se dent motus, accipiantq;:
P erfacile exemplo rationem ut reddre possis,
C ur ea, quæ nigro fuerint pauloante colore:
M armoreo fieri possunt candore repente.
V t mare, cum magni commorunt æquora uenti:
V ertitur in canos candenti marmore fluctus.
D icere enim possis, nigrum, quod sæpe uidemus:
M ateries ubi permista est illius: & ordo
P rincipijs mutatus: & addita, demptaq; quædam:

Continuo id fieri ut candens uideatur, & album.
Quod si cæruleis constarent æquora ponti
Seminibus: nullo possent albescere pacto.
Nam quocunq; modo perturbes: cærula quæ sint,
Nunquam in marmoreum possunt migrare colorem.
Sin alio, atq; alio sunt semina tincta colore:
Quæ maris efficiunt unum, purum'q; nitorem:
Vt sæpe ex alijs formis, uarijs'q; figuris
Efficitur quiddam quadratum, una'q; figura est:
Conueniebat, uti in quadrato cernimus esse
Dissimileis formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quouis uno, puro'q; nitore
Dissimileis longe inter se, uarios'q; colores.
Præterea, nihil officiunt, obstant'q; figuræ
Dissimiles: quo quadratum minus esset in illis.
At uarij rerum impediunt, prohibent'q; colores:
Quo minus esse uno possit res tota nitore.
Tum porro quæ ducit, et ut illicitum hoc tribuamus.
Principijs rerum, nonnunquam causa coloris
Occidit: ex albis quoniam non alba creantur:
Nec quæ nigra cluent, de nigris: sed uariantur.
Quippe & enim multo procliuius exorientur
Candida de nullo, quàm nigro nata colore:
Aut alio quouis, qui contra pugnet, & obstet.
Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse: neq; in luce existunt primordia rerum:
Scire licet quàm sint nullo uelata colore.
Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris?
Lumine qui mutatur in ipso: propterea quod
Recta, aut obliqua percussus luce refulget:

Pluma

P luma columbarum quo pacto in sole uidetur:
Q uæ sita ceruices circùm, collum'q; coronat.
N anq; aliâs fit, uti claro sit rubra pyropo:
I nterdum quodam sensu fit, uti uideatur
I nter cœruleum uirideis miscere smaragdos.
C auda'q; pauonis, larga cum luce repleta est:
C onsimili mutat ratione obuersa colores.
Q ui quoniam quodam gignuntur luminis ictu:
S cire licet, sine eo fieri non posse putandum.
E t quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
P upula: cum sentire colorem dicitur album:
A tq; aliud porro, nigrum cum, & cætera sentit:
N ec refert ea quæ tangis, quo forte colore
P rædita sint: uerum quali magis apta figura.
S cire licet, nil principijs opus esse colore:
S ed uarijs formis uarianteis edere tactus.
P ræterea, quoniam nisi certis certa figuris
E st natura coloris: & omnia principiorum
F ormamenta queunt in quo uis esse nitore:
C ur ea, quæ constant ex illis non pariter sunt
O mnigenis perfusa coloribus in genere omni?
C onueniebat enim coruos quoq; sæpe uolanteis
E x albis album pennis iactare colorem:
E t nigros fieri nigro de semine cycnos:
A ut alio quouis uno, uario'q; colore.
Q uin etiam quanto in parteis res quæq; minutas
D istrahitur magis: hoc magis est, ut cernere possis
E uanescere paulatim, stingui'q; colorem:
V t fit, ubi in paruas parteis discerpitur aurum:
P urpura, phœniceus'q; color clarissimus multo,

Filatim cum distractus, disperditur omnis:
Noscere ut hinc possis, prius omnem efflare colorem
Particulas: quàm discedant ad semina rerum.
Postremo, quoniam non omnia corpora uocem
Mittere concedis, neq; odorem: propterea fit,
Vt non omnibus attribuas sonitus, & odores.
Sic oculis, quoniam non omnia cernere quimus:
Scire licet, quædam tam constare orba colore:
Quàm sine odore ullo quædam, sonitúq; remota.
Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem:
Quàm quæ sunt alijs rebus priuata, notaq;.
Sed ne forte putes solo spoliata colore
Corpora prima manere: etiam secreta teporis
Sunt, ac frigoris omnino, calidiq; uaporis:
Et sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur:
Nec iaciunt ullum proprio de corpore odorem,
Sicut amaracini blandum, stactǽq; liquorem,
Et nardi florum, nectar qui naribus halant,
Cum facere instituas: cumprimis quærere par est.
Quod licet, ac possis reperire inolentis oliui
Naturam: nullam quæ mittat naribus auram:
Quamminime ut possit mistos in corpore odores,
Concoctósq; suo contactos perdere uiro.
Propterea tandem debent primordia rerum
Non adhibere suum gignendis rebus odorem,
Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt.
Nec simili ratione saporem deniq; quenquam,
Nec frigus, neq; item calidum, tepidumq; uaporem.
Cæteráq; cum ita sunt, tamen ut mortalia constent,
Mollia, lenta, fragosa, putricaua, corpore raro,

Omnia sint à principijs seiuncta necesse est.
Immortalia si uolumus subiungere rebus
Fundamenta: quibus nitatur summa salutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Nunc ea, quæ sentire uidemus cunq;, necesse est
Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Principijs constare: neq; id manifesta refutant,
Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt:
Sed magis ipsa manu ducunt: & credere cogunt:
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.
Quippe uidere licet, uiuos existere uermeis
Stercore de tetro: putrorem cum sibi nacta est
Intempestiuis ex imbribus humida tellus.
Præterea, cunctas itidem res uertere sese.
Vertunt se fluuij in frondeis: & pabula læta
In pecudes: uertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt uires, & corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora uiua
Vertit: & hinc sensus animantum procreat omnis:
Non alia longe ratione, atq; arida ligna
Explicat in flammas: & in igneis omnia uersat.
Iam'ne uides igitur magni primordia rerum
Referre, in quali sint ordine quæq; locata?
Et commista quibus dent motus, accipiant'q;?
Tum porro quid id est, animũ quod percutit ipsum?
Quod mouet? & uarios sensus expromere cogit?
Ex insensilibus nisi credas sensile gigni.
Nimirum lapides, & ligna, & terra, quod unà
Mista, tamen nequeunt uitalem reddere sensum.

Illud in his igitur rebus meminisse decebit:
Non ex omnibus omnino quæcunq; creant res,
Sensile, & extemplo me gigni dicere sensus:
Sed magni referre, ea primum quantula constent,
Sensile quæ faciunt: & qua sint prædita forma,
Motibus, ordinibus, posituris: deniq; quæ sint.
Quarum nil rerum in lignis, glebisq; uidemus.
Et tamen hæc cum sunt quasi putrefacta p imbreis:
Vermiculos pariunt: quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota noua re
Conciliantur ita: ut debent animalia gigni.
Deinde ex sensilibus qui sensile posse creari
Constituunt: porro ex alijs sentire sueti:
Mollia quæ faciunt: nam sensus iungitur omnis
Visceribus, neruis, uenis, quæcunq; uidemus
Mollia mortali consistere corpore creta.
Sed tamen esto iam posse hæc æterna manere:
Nempe tamen debent, aut sensum partis habere:
Aut similia totis animalibus esse putari.
At nequeant per se parteis sentire necesse est:
Nanq; alios sensus membrorum respuit omneis.
Nec manus à nobis potis est secreta, neq; ulla
Corporis omnino sensum pars sola tenere.
Linquitur ut totis animalibus assimilentur:
Vitali ut possint consentire undiq; sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici?
Et leti uitare uias? animalia cum sint?
Atq; animalibus sint mortalibus una, eademq;?
Quod tamen ut possint, ab cœtu, concilioq;,
Nil facient præter uulgum, turbamq; animantum.

S cilicet ut nequeant homines, armenta, feræq;,
I nter sese ullam rem gignere conueniendo:
S ic itidem quæ sunt minimis sentire necesse est.
Q uod si forte suum demittunt corpore sensum:
A tq; alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
D etrahitur? tum præterea quod fugimus ante.
Q uatenus in pullos animaleis uertier oua
C ernimus alituum: uermisq; efferuere terram:
I ntempestiuos cum putror cœpit ob imbreis:
S cire licet gigni posse ex non sensile sensus.
Q uod si forte aliquis dicet, duntaxat oriri
P osse ea non sensu: sed sensus mobilitate
A nte aliqua tangi partum, quàm proditur extra:
H uic satis illud erit planum facere, atq; probare:
N on fieri partum, nisi concilio ante coacto:
N ec quicquam commutari sine conciliatu.
P rincipio nequeunt ullius corporis esse
S ensus ante ipsam genitam naturam animantis.
N imirum quia materies disiecta tenetur
A ere, fluminibus, terris, flammaq; creatis:
N ec congressa modo uitaleis conuenientes,
C ontulit inter se motus: quibus omne tuentes
A ccensi sensus animantem quanq; tuentur.
P ræterea, quamuis animantem, grandior ictus
Q uàm patitur natura, repente affligit: & omnes
C orporis, atq; animi pergit confundere sensus:
D issoluuntur enim positura principiorum:
E t penitus motus uitales impediuntur:
D onec materies omnis concussa per artus
V italeis animæ nodos à corpore soluit:

D ispersamq; foras per caulas eijcit omneis.
N am, quid praeterea facere ictum posse reamur
O blatum, nisi discutere, ac dissoluere quaeq;?
F it quoq;, uti soleant minus oblato acriter ictu,
R elliquiae motus uitalis uincere saepe:
V incere: & ingenteis plagae sedare tumultus:
I nq; suos quicquid rursus reuocare meatus:
E t quasi iam leti dominantem in corpore motum
D iscutere: ac penè amissos accendere sensus.
N am, quare potius leti iam limine ab ipso
A d uitam possint coniecta mente reuerti:
Q uàm quò decursum propè iam siet ire, & abire?
P raeterea, quoniam dolor est, ubi materiai
C orpora ui quadam per uiscera uiua, per artus
S ollicitata suis trepidant in sedibus intus:
I nq; locum quando remigrant, fit blanda uoluptas:
S cire licet, nullo primordia posse dolore
T entari: nullamq; uoluptatem capere ex se.
Q uandoquidem non sunt ex ullis principiorum
C orporibus: quorum motus nouitate laborent:
A ut aliquem fructum capiant dulcedinis almae.
H aud igitur debent esse ullo praedita sensu.
D eniq;, uti possint sentire animalia quaeq;,
P rincipijs si iam est sensus tribuendus eorum:
Q uid? genus humanum propritim de qbus auctũ est:
S alicet & risu tremulo concussa cachinnant?
E t lachrymis spargunt rorantibus ora, genasq;?
M ultaq; de rerum mistura dicere callent?
E t sibi proporro quae sint primordia quaerunt?
Q uandoquidem totis mortalibus assimilata

I psa quoq; ex alijs debent constare elementis:
I nde alia ex alijs: nusquam consistere ut ausis.
Q uippe sequar, quodcunq; loqui, ridereq; dices,
E t sapere, ex alijs eadem hæc facientibus, ut sit.
Q uod si delira hæc, furiosaq; cernimus esse:
E t ridere potest non ex ridentibus auctus,
E t sapere, & doctis rationem reddere dictis:
N on ex seminibus sapientibus, atq; disertis:
Q ui minus esse queant ea, quæ sentire uidemus
S eminibus permista carentibus undiq; sensu?
D eniq;, cœlesti sumus omnes semine oriundi:
O mnibus ille idem pater est: unde alma liquentes
H umorum guttas mater cum terra recepit:
F œta parit nitidas fruges, arbustaq; læta,
E t genus humanum: parit omnia secla ferarum:
P abula cum præbet, quibus omnes corpora pascũt:
E t dulcem ducunt uitam: prolemq; propagant.
Q uapropter merito maternum nomen adepta est.
C edit item retro, de terra quod fuit ante,
I n terras: & quod missum est ex ætheris oris,
I d rursum cœli rellatum templa receptant:
N ec sic interimit mors res: ut materiai
C orpora conficiat: sed cœtum dissipat ollis.
I nde alijs aliud coniungit: & efficit omnes
R es, ut conuertant formas: mutentq; colores:
E t capiant sensus: & puncto temporis reddant.
V t noscas referre earum primordia rerum,
C um quibus, & quali positura contineantur:
E t quos inter se dent motus, accipiantq;.
N e'ue putes æterna parum residere potesse

Corpora prima: quod in summis fluitare uidemus
Rebus: & interdum nasci, subitoq; perire.
Quin etiam refert nostris in uersibus ipsis,
Cum quibus, & quali sint ordine quæq; locata.
Namq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, solem
Significant, eadem fruges, arbusta, animanteis:
Si non omnia sint, at multo maxima pars est
Consimilis: uerum positura discrepitant res.
Sic ipsis in rebus item iam materiai
Interualla, uiæ, connexus, pondera, plagæ,
Concursus, motus, ordo, positura, figuræ
Cum permutantur: mutari res quoq; debent.
Nunc animum nobis adhibe ueram ad rationem:
Nam tibi uehementer noua res molitur ad aureis
Accidere: & noua se species ostendere rerum.
Sed neq; tam facilis res ulla est: quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet: itemq;
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam:
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.
Principio cœli clarum, purumq; colorem
Quenq; in se cohibent palantia sydera passim,
Lunæq;, & solis præclara luce nitorem.
Omnia quæ nunc si primum mortalibus adsint,
Ex improuiso ceu sint obiecta repente:
Quid magis his rebus poterit mirabile dici?
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil (ut opinor) ita hæc species miranda fuisset:
Quam tibi iam nemo fessus satiate uidendi
Suspicere in cœli dignatur lucida templa.
Desine quapropter nouitate exterritus ipsa

Expuere ex animo rationem: sed magis acri
Iudicio perpende: & si tibi uera uidetur,
Dede manus: aut si falsa est, accingere contra.
Quærit enim ratione animus: cum summa loci sit
Infinita foris hæc extra mœnia mundi:
Quid sit ibi porro, quo prospicere usq; uelit mens:
Atq; animi iniectus liber quoquo uolet ipse.
Principio nobis in cunctas undiq; parteis,
Et latere ex utroq;, infra, supráq;, per omne,
Nulla est finis: uti docui: res ipsáq; per se
Vociferatur: & elucet natura profundi.
Nullo iam pacto uerisimile esse putandum est:
Vndiq; cum uorsum spatium uacet infinitum:
Semináq; innumero numero, summáq; profunda
Multimodis uolitent æterno percita motu:
Hunc unum terrarum orbem, cœlúmq; creatum:
Nil agere illa foris tot corpora materiai:
Cum præsertim hic sit natura factus: & ipsa
Sponte sua forte offensando semina rerum
Multimodis temere incassum, iactatáq; frustra,
Tandem coierunt ea: quæ coniecta repente
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terrai, maris, & cœli, generísq; animantum.
Quare etiam atq; etiam tales fateare necesse est
Esse alios alibi congressus materiai:
Qualis hic est, auido complexu quem tenet æther.
Præterea, cum materies est multa parata:
Cum locus est præsto: nec res, nec causa moratur
Vlla: geri debent nimirum, & confieri res.
Nunc & seminibus si tanta est copia: quantam

E numerare ætas animantum non queat omnis:
V isq; eadem, & natura manet, quæ semina rerum
C onijcere in loca quæq; queat simili ratione,
A tq; huc sunt coniecta: necesse est confiteare
E sse alios alijs terrarum in partibus orbes,
E t uarias hominum gentes, & secla ferarum.
H uc accedit, ut in summa res nulla sit una:
V nica quæ gignatur: & unica, solaq; crescat.
Quin alio quouis sit seclo: multaq; eodem
S int genere: in primis animalibus indice mente
I nuenies sic montiuagum genus esse ferarum,
S ic hominum genitam prolem, sic deniq; mutas
S quamigerum pecudes, & corpora cuncta uolantũ.
Quapropter, cœlum simili ratione fatendum est,
T erramq;, & solem, lunam, mare, cætera, quæ sunt,
N on esse unica: sed numero magis innumerali.
Quandoquidem uitæ depactus terminus alte
T am manet hæc etiam: natiuo & corpore constant:
Quàm genus omne, qđ his generatim rebus abũdat.
Quæ bene cognita si teneas, natura uidetur
L ibera continuo dominis priuata superbis,
I psa sua per se sponte omnia Dis agere expers.
N am pro` sancta deûm tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt æuum, uitamq; serenant
Quis regere immensi summã? quis habere profundi
I ndumanu ualidas potis est moderanter habenas?
Quis pariter cœlos omneis conuertere? & omneis
I gnibus ætherijs terras suffire feraceis?
O mnibus inq; locis esse omni tempore præsto?
N ubibus ut tenebras faciat: cœliq; serena

C oncutiat sonitu: tum fulmina mittat: & aedeis
S aepe suas disturbet: & in deserta recedens
S aeuiat exercens telum: quod saepe nocentes
P raeterit: exanimatq; indignos, inq; merenteis.
M ultaq; post mundi tempus genitale, diemq;
P rimigenum maris, & terrae, solisq; coortum,
A ddita corpora sunt extrinsecus: addita circum
S emina: quae magnum iaculando contulit omne:
V nde mare, & terrae possent augescere: & unde
A pparet spatium coeli domus: altaq; tecta
T olleret a terris procul: & consurgeret aer.
N am sua cuiq; locis ex omnibus omnia plagis
C orpora distribuuntur: & ad sua secla recedunt:
H umor ad humorem: terreno corpore terra
C rescit: & ignem ignes procudunt: aetheraq; aether.
D eniq;, ad extremum crescendi (perspice) finem
O mnia perduxit rerum natura creatrix.
V t fit, ubi nihilo iam plus est, quod datur intra
V italeis uenas, quàm quod fluit, atq; recedit:
O mnibus his aetas debet consistere rebus.
S ic natura suis refrenat uiribus auctum.
N am, quaecunq; uides hilarem grandescere ad auctũ:
P aulatimq; gradus aetatis scandere adultae:
P lura sibi assumunt, quàm de se corpora mittunt:
D um facile in uenas cibus omnis diditur: & dum
N on ita sunt late dispersa, ut multa remittant:
E t plus dispendi faciant, quàm uescitur aetas.
N am certe fluere, atq; recedere corpora rebus
M ulta, manus dãdum est: sed plura accedere debent:
D onec alescendi summum tetigere cacumen.

Inde minutatim uireis, & robur adultum
Frangit: & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe etenĩ quãto est res ãplior, augmine adẽpto,
Et quo latior est, in cunctas undiq; parteis
Plura modo dispergit: & à se corpora mittit:
Nec facile in uenas cibus omnis diditur eij:
Nec satis est, quæ per largos exæstuat æstus,
Vnde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
Quod satis est, & quantum opus est natura nouare.
Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt: & cum externis succumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus æuo deniq; desit.
Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere: & plagis infesta domare.
Sic igitur magni quoq; circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreis'q; ruinas:
Omnia debet enim cibus integrare nouando:
Et fulcire cibus, ac omnia sustentare:
Nequicquam, quoniam nec uenæ perpetiuntur
Quod satis est: neq; quantũ opus est, natura ministrat.
Iam'q; adeo effœta est ætas, effœta'q; tellus:
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Secla: deditq; ferarum ingentia corpora partu.
Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne
Aurea de cœlo demisit funis in arua:
Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt:
Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
Præterea nitidas fruges, uineta'q; læta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creauit:
Ipsa dedit dulces fœtus, & pabula læta:

Quæ nunc uix nostro grandescunt aucta labore:
Conterimus'q; boues: & uiribus agricolarum
Conficimus ferrum uix aruis suppeditati.
Usqueadeo pereunt fœtus: augent'q; labores.
Iam'q; caput quassans grandis suspirat arator
Crebrius, incassum magnum cecidisse laborem:
Et cum tempora temporibus præsentia confert
Præteritis: laudat fortunas sæpe parentum.
Tristis item uetulæ uitis sator æqua fatigat:
Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum
Perfacile angustis tolerarit finibus æuum:
Cum minor esset agri multo modus ante uiritim:
Nec tenet omnia paulatim tabescere: & ire
Ad scopulum spatio ætatis defessa uetusto.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER TERTIVS.

Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda uitæ:
Te sequor o grajæ gentis decus: inq; tuis nunc
Fixa pedum pono pressis uestigia signis,
Non ita certandi cupidus: quàm propter amorem:
Quod te imitari aueo: quid enim contendat hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi

Consimile in cursu possint, & fortis equi uis?
Tu pater es rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta: tuisq; ex inclyte chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant:
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta:
Aurea, perpetua semper dignissima uita.
Nam, simulac ratio tua cœpit uociferari:
Naturam rerum diuina mente coortam:
Diffugiunt animi terrores: mœnia mundi
Discedunt: totum uideo per inane geri res.
Apparet diuûm numen, sedesq́; quietæ:
Quas neq; concutiunt uenti: nec nubila nimbis
Aspergunt: neq; nix acri concreta pruina
Cana cadens uiolat: semperq́; innubilus æther
Integit: & large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura: neq; ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contra nusquam apparent acherusia templa:
Nec tellus obstat, quin omnia despiciantur:
Sub pedibus quæcunq; infra per inane geruntur.
His tibi me rebus quædam diuina uoluptas
Percipit, atq; horror: quod sit natura tua ui
Tam manifesta patens ex omni parte retecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm uarijs distantia formis.
Sponte sua uolitent alterno percita motu:
Quoq; modo possint rex ex his quæq; creari:
Hasce secundum res animi natura uidetur,
Atq; animæ claranda meis iam uersibus esse:
Et metus ille foras præceps acherontis agendus

F unditus: humanam qui uitam turbat ab imo,
O mnia suffundens mortis nigrore: neq; ullam
E sse uoluptatem liquidam, puramq́; relinquit.
N am, quod sæpe homines morbos magis esse timēdos,
I nfamemq́; ferunt uitam, quàm tartara leti:
E t se scire animi naturam sanguinis esse:
N ec prorsum quicquam nostræ rationis egere:
H inc licet aduertas animum, magis omnia laudis,
A ut etiam uenti, si fert ita forte uoluntas:
I actari causa: quàm quod res ipsa probetur.
E xtorres ijdem patria, longéq; fugati
C onspectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
O mnibus ærumnis affecti deniq;, uiuunt:
E t quocunq; tamen miseri uenere, parentant:
E t nigras mactant pecudes: quas manibus diuis
I nferias mittunt: multóq; in rebus acerbis
A crius aduertunt animos ad relligionem.
Q uo magis in dubijs homines spectare periclis
C onuenit: aduersisq́; in rebus noscere qui sint.
N am ueræ uoces tum demum pectore ab imo
E liciuntur: & eripitur persona: manet res.
D eniq; auarities, & honorum cæca cupido,
Q uæ miseros homines cogunt transcendere fines
I uris: & interdum socios scelerum, atq; ministros
N octeis atq; dies niti præstante labore
A d summas emergere opes: hæc uulnera uitæ
N on minimam partem mortis formidine aluntur.
T urpis enim famæ contemptus, & acris egestas
S emota ab dulci uita, stabilisq́; uidetur:
E t quasi iam leti portas cunctarier ante.

V nde homines, dum se falso terrore coacti
E ffugisse uolunt longe, longe'q; remosse:
S anguine ciuili rem conflant: diuitias'q;
C onduplicant auidi, cædem cæde accumulantes.
C rudeles gaudent in tristi funere fratris:
E t consanguineûm mensas odere: timent'q;.
C onsimili ratione ab eodem sæpe timore
M acerat inuidia ante oculos, illum esse potentem:
I llum aspectari, claro qui incedit honore:
I psi se in tenebris uolui, cœno'q; queruntur.
I ntereunt partim statuarum, & nominis ergô:
E t sæpe usqueadeo mortis formidine, uitæ
P ercipit humanos odium, lucis'q; uidendæ:
V t sibi consciscant mœrenti pectore letum,
O bliti fontem curarum hunc esse timorem:
H unc uexare pudorem: hunc uincula amicitiai
R umpere: & in summa pietatem euertere suadet.
N am iam sæpe homines patriam, caros'q; parentes
P rodiderunt, uitare acherusia templa petentes.
N am ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
I n tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
I nterdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Q uæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
H unc igitur terrorem animi, tenebras'q; necesse est,
N on radij solis, neq; lucida tela diei
D iscutiant: sed naturæ species, ratio'q;.
P rimum animum dico, mentem quam sæpe uocamus:
I n quo consilium uitæ, regimen'q; locatum est:
E sse hominis partem, nihilo minus, ac manus, et pes
A tq; oculi, partes animantis totius extant.

Quamuis

Quamuis multa quidem sapientum turba putarunt:
Sensum animi certa non esse in parte locatum:
Verum habitum quendam uitalem corporis esse:
Harmoniam graij quam dicunt: quod faciat nos
Viuere cum sensu: nulla cum in parte siet mens.
Vt bona sæpe ualetudo cum dicitur esse:
Corporis & non est tamen hæc pars ulla ualentis:
Sic animi sensum non certa parte reponunt.
Magnopere in quo mi diuersi errare uidentur.
Sæpe utiq; in promptu corpus, quod cernitur, ægrū:
Cum tamen ex alia lætamur parte latenti.
Et retro fit, ubi contra sit sæpe uicissim:
Cum miser ex animo lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quàm si pes cum dolet ægri:
In nullo caput interea sit forte dolore.
Præterea, molli cum somno dedita membra:
Effusumq́; iacet sine sensu corpus onustum:
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitatur: & omneis accipit in se
Lætitiæ motus, & curas cordis inanes.
Nunc animam quoq; ut in membris cognoscere possis
Esse: neq; harmoniam corpus retinere solere:
Principio fit, uti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris uita moretur.
Atq; eadem rursus cum corpora pauca caloris
Diffugere: forasq; per os est editus aer:
Deserit extemplo uenas: atq; ossa relinquit.
Noscere ut hinc possis, non æquas omnia parteis
Corpora habere: neq; ex æquo fulcire salutem:
Sed magis hæc, uenti quæ sunt, calidiq́; uaporis

Semina, curare in membris ut uita moretur.
Est igitur calor, ac uentus uitalis in ipso
Corpore: qui nobis moribundos deserit artus.
Quapropter, quoniam est animi natura reperta,
Atq; animae, quasi pars hominis: redde harmoniai
Nomen, ab organico saltu delatum heliconis,
Siue aliunde ipsi porro traxere: & in illam
Transtulerunt, proprio quae tum res nomine egebat:
Quicquid id est, habeant: tu caetera percipe dicta.
Nunc animum, atq; animam dico coniuncta teneri
Inter se: atq; unam naturam conficere ex se.
Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
Consilium: quod nos animum, mentem'q; uocamus:
Id'q; situm media regione in pectoris haeret.
Hic exultat enim pauor, ac metus: haec loca circùm
Laetitiae mulcent: hic ergo mens, animus'q; est.
Caetera pars animae per totum dissita corpus
Paret: & ad numen mentis, momen'q; mouetur:
Id'q; sibi solum per se sapit: & sibi gaudet:
Cum neq; res animam, neq; corpus commouet ulla.
Et quasi cum caput, aut oculus tentante dolore
Laeditur in nobis: non omni concruciamur
Corpore: sic animus nonnunquam laeditur ipse:
Laetitia'q; uiget: cum caetera pars animai
Per membra, atq; artus nulla nouitate cietur.
Verum, ubi uehementi magis est commota metu mẽs:
Consentire animam totam per membra uidemus:
Sudores'q; ita, pallorem'q; existere toto
Corpore: & infringi linguam: uocem'q; aboriri:
Caligare oculos: sonere aureis: succidere artus.

D eniq; concidere ex animi terrore uidemus
S æpe homines: facile ut quiuis hinc noscere possit,
E sse animã cum animo coniũctam: quæ cum animi ui
P ercussa est: extra corpus propellit, & icit.
H æc eadem ratio naturam animi, atq; animai
C orpoream docet esse: ubi enim propellere membra:
C orripere ex somno corpus: mutareq́; uultum:
A tq; hominem totum regere, ac uersare uidetur:
Q uorum nil fieri sine tactu posse uidemus:
N ec tactum porro sine corpore: non'ne fatendum est
C orporea natura animum constare, animamq́;?
P ræterea, pariter fungi cum corpore: & unà
C onsentire animum nobis in corpore cernis.
S i minus offendit uitam uis horrida leti
O ssibus ac neruis disclusis intus adacta:
A ttamen insequitur langor, terræq́; petitus
S uauis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
I nterdumq́; quasi exurgendi incerta uoluntas.
E rgo corpoream naturam animi esse necesse est:
C orporeis quoniam telis, ictuq́; laborat.
I s tibi nunc animus quali sit corpore: & unde
C onstiterit: pergam rationem reddere dictis.
P rincipio, esse aio persubtilem: atq; minutis
P erquam corporibus factum constare: id ita esse
H inc licet aduertas animum, ut pernoscere possis.
N il adeo fieri celeri ratione uidetur,
Q uàm si mens fieri proponit, & incohat ipsa.
O cyus ergo animus, quàm res se perciet ulla:
A nte oculos quorum in promptu natura uidetur.
A t quod mobile tantopere est, constare rotundis

P erquam ſeminibus debet, perquam'q; minutis:
M omine uti paruo poſſint impulſa moueri.
N anq; mouetur aqua: & tantillo momine fluctat:
Q uippe uolubilibus, paruis'q; creata figuris.
A t contra mellis conſtantior eſt natura,
E t pigri latices magis, & cunctantior actus:
H æret enim inter ſe magis omnis materiai
C opia: nimirum quia non tam leuibus extat
C orporibus, neq; tam ſubtilibus, atq; rotundis.
N anq; papauerum, aura poteſt ſuſpenſa, leuis q;
C ogere, ut ab ſummo tibi diffluat altus aceruus:
A t contra lapidum coniectum, ſpiculorum'q;
N ulla poteſt: igitur paruiſſima corpora quanto,
E t leuiſſima ſunt: ita mobilitate fruuntur.
A t contra quæcunq; magis cum pondere magno,
A ſpera'q; inueniuntur: eo ſtabilita magis ſunt.
N unc igitur, quoniam eſt animi natura reperta
M obilis egregie: perquam conſtare neceſſe eſt
C orporibus paruis, & leuibus, atq; rotundis.
Q uæ tibi cognita res in multis o' bone rebus
V tilis inuenietur: & opportuna cluebit.
H æc quoq; res etiam naturam dedicat eius,
Q uàm tenui conſtet textura: quam'q; loco ſe
C ontineat paruo: ſi poſſit conglomerari.
Q uod ſimulatq; hominem leti ſecura quies eſt
I ndepta: atq; animi natura, animæ'q; receſſit:
N il ibi libatum de toto corpore cernas
A d ſpeciem: nihil ad pondus: mors omnia præſtat,
V italem præter ſenſum, calidum'q; uaporem.
E rgo animam totam perparuis eſſe neceſſe eſt

Seminibus nexam per uenas, uiscera, neruos.
Quatenus omnis ubi è toto iam corpore cessit:
Extima membrorum circum cæsura tamen se
Incolumem præstat: nec desit ponderis hilum.
Quod genus est bacchi cum flos euanuit: aut cum
Spiritus unguenti suaueis diffugit in auras:
Aut aliquo cum iam succus de corpore cessit:
Nil oculis tamen esse minor res ipsa uidetur
Propterea, neq; detractum de pondere quicquam.
Nimirum, quia multa, minutaq; semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.
Quare, etiam atq; etiam mentis naturam, animæq;
Scire licet, perquam pauxillis esse creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenuis enim quædam moribundos deserit aura
Mista uapore: uapor porro trahit aera secum:
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aer.
Rara quod eius enim constat natura: necesse est
Aeris inter eum primordia multa moueri.
Iam triplex animi est igitur natura reperta.
Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandũ:
Nil horum quoniam recipit mens: posse creare
Sensiferos motus quædam, quæ mente uolutat.
Quarta quoq; his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur: ea est omnino nominis expers:
Qua neq; mobilius quicquam, neq; tenuius extat,
Nec magis è paruis, aut leuibus ex elementis:
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:

Inde calor motus, & uenti cæca potestas
Accipit: inde aer: inde omnia mobilitantur.
Concutitur tum sanguis: uiscera persentiscunt
Omnia: postremis datur ossibus, atq; medullis
Siue uoluptas est, siue est contrarius ardor.
Nec temere huc dolor usq; potest penetrare: neq; acre
Permanare malum: quin omnia perturbentur.
Vsque adeo uitæ desit locus: atq; animai
Diffugiunt partes per caulas corporis omnes.
Sed plerunq; quasi in summo fit corpore finis
Motibus: hanc ob rem uitam retinere ualemus.
Nunc ea quo pacto inter sese mista, quibusq;
Compta modis uigeant, rationem reddere auentem
Abstrahit inuitum patrij sermonis egestas.
Sed tamen, ut potero summatim attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Motibus inter se: nihil ut secernier unum
Possit: nec spatio fieri diuisa potestas:
Sed quasi multa eius unius corporis extant.
Quod genus in quo uis animantum uiscere uulgo
Est odor & quidam calor, & sapor: & tamen ex his
Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atq; aer, & uenti cæca potestas
Mista creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, initum motus ab se quæ diuidit ollis:
Sensifer unde oritur primum per uiscera motus.
Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestq;:
Nec magis hac infra quicquam est in corpore nostro:
Atq; anima est animi proporro totius ipsa.
Quod genus in nostris membris, & corpore toto

Mista latens animi uis est, animæq; potestas:
Corporibus quia de paruis, paucisq; creata est.
Sic tibi nominis hæc expers uis, facta minutis
Corporibus latet: atq; animus quasi totius ipsa
Proporro est animæ: & dominatur corpore toto.
Consimili ratione necesse est uentus, & aer,
Et calor inter se uigeant commista per artus:
Atq; alijs aliud subsit magis, emineatq;:
Vt quiddam fieri uideatur ab omnibus unum:
Ne calor, ac uentus seorsum, seorsumq; potestas
Aeris interimant sensum, diductaq; soluant.
Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira:
Cum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ ciet horrorem membris, & concitat artus.
Est etiam quoq; pacati status aeris ille:
Pectore tranquillo qui fit, uultuq; sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facile efferuescit in ira.
Quo genere in primis uis est uiolenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerunq; gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At uentosa magis ceruorum frigida mens est:
Et gelidas citius per uiscera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura boum placido magis aere uiuit:
Nec nimis irai fax unquam subdita percit
Fumida suffundens cæcæ caliginis umbras:
Nec gelidis torpet telis perfixa pauoris:
Inter utrosq; sita est ceruos, sæuosq; leones.

S ic hominum genus eſt: quamuis doctrina politos
C onſtituat pariter quoſdam: tamen illa relinquit
N aturæ cuiuſq; animæ ueſtigia prima:
N ec radicitus euelli mala poſſe putandum eſt:
Quin procliuius hic iras decurrat ad acreis:
I lle metu citius paulo tentetur: at ille
T ertius accipiat quædam clementius æquo.
I nq; alijs rebus multis differre neceſſe eſt
N aturas hominum uarias, moresq; ſequaces.
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere cauſas:
N ec reperire figurarum tot nomina: quot ſunt
P rincipijs: unde hæc oritur uariantia rerum.
I llud in his rebus uideo firmare poteſſe:
V ſque adeo naturarum ueſtigia linqui
P arvula: quæ nequeat ratio depellere dictis:
V t nihil impediat dignam Dis degere uitam.
H æc igitur natura tenetur corpore ab omni:
I pſaq; corporis eſt cuſtos, & cauſa ſalutis.
N am communibus inter ſe radicibus hærent:
N ec ſine pernicie diuelli poſſe uidentur.
Quod genus è thuris glebis euellere odorem
H aud facile eſt: quin intereat natura quoq; eius.
S ic animi, atq; animæ naturam corpore toto
E xtrahere haud facile eſt: quin omnia diſſoluantur.
I mplexis ita principijs ab origine prima
I nter ſe fiunt conſorti prædita uita:
N ec ſine ui quicquam alterius ſibi poſſe uidetur
C orporis, atq; animi ſeorſum ſentire poteſtas:
S ed communibus inter eos conflatur utrinq;
M otibus accenſus nobis per uiſcera ſenſus.

P ræterea, corpus per se nec gignitur unquam:
N ec crescit: nec post mortem durare uidetur.
N on enim ut humor aquæ dimittit sæpe saporem,
Q ui datus est: neq; ab hac causa conuellitur ipse:
S ed manet incolumis: non inquam sic animai
D issidium possunt artus perferre relicti:
S ed penitus pereunt conuulsi, cunq; putrescunt.
E x ineunte æuo, sic corporis, atq; animai
M utua uitalis discunt contagia motus
M aternis etiam membris, aluóq; reposti:
D issidium ut nequeat fieri sine peste, maloq;.
V t uideas, quoniam coniuncta est causa salutis:
C oniunctam quoq; naturam consistere eorum.
Quod superest, siquis corpus sentire refutat:
A tq; animam credit permistam corpore toto
S uscipere hunc motum, quem sensum nominitamus:
V el manifestas res contra, uerasq; repugnat.
Q uid sit enim corpus sentire quis afferet unquam?
S i non ipsa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
A t dimissa anima corpus caret undiq; sensu:
P erdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
M ultaq; præterea perdit cum expellitur æuo.
D icere porro oculos nullam rem cernere posse:
S ed per eos animum, ut foribus spectare reclusis:
D ifficile est: contra cum sensus ducat eorum.
S ensus enim trahit, atq; acies detrudit ad ipsas:
F ulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus:
L umina luminibus quia nobis præpediuntur:
Q uod foribus non fit: neq; enim qua cernimus ipsi,
O stia suscipiunt ullum reclusa laborem.

Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra:
Iam magis exemptis oculis debere uidetur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam sumere possis:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit:
Corporis, atq; animi primordia singula primis
Apposita alternis uariare, ac nectere membra.
Nam cum multo sint animai elementa minora:
Quàm quibus & corpus nobis, & uiscera constant:
Tum numero quoq; concedunt: & rara per artus
Dissita sunt: duntaxat ut hoc promittere possis:
Quantula prima queant nobis iniecta ciere
Corpora sensiferos motus in corpore: tanta
Interualla tenere exordia prima animai.
Nam neq; pulueris interdum sentimus adhæsum
Corpore: nec membris incussam sidere cretam:
Nec nebulam noctu, neq; aranei tenuia fila
Obuia sentimus: quando obretimur euntes:
Nec supra caput eiusdem cecidisse uietam
Vestem, nec plumas auium, papposq; uolanteis:
Qui nimia leuitate cadunt plerunq; grauatim.
Nec repentis itum cuiusuis cunq; animantis
Sentimus: nec prina pedum uestigia quæq;:
Corpore quæ in nostro culices, & cætera ponunt.
Usqueadeo prius in nobis sunt multa cienda
Semina, corporibus nostris immista per artus:
Quàm primordia sentiscant concussa animai:
Et quàm interuallis tantis tuditantia possint
Concursare, coire, & dissultare uicissim.
Et magis est animus uitai claustra coercens,

E t dominantior ad uitam, quamuis animai.
N am sine mente, animoq; nequit residere per artus
T emporis exiguam partem pars ulla animai:
S ed comes insequitur: facile et discedit in auras:
E t gelidos artus in leti frigore linquit.
A t manet in uita cui mens, animusq; remansit:
Q uamuis est circum cæsis lacer undiq; membris:
T runcus, adempta anima circùm, membrisq; remotis
V iuit: & ætherias uitales suspicit auras:
S i non omnimodis, at magna parte animai
P riuatus, tamen in uita cunctatur, & hæret.
V t lacerato oculo circum si pupula mansit
I ncolumis: stat cernendi uiuata potestas:
D ummodo ne totum corrumpas luminis orbem:
S ed circuncidas aciem, solamq; relinquas:
I d quoq; enim sine pernicie non fiet eorum.
A t si tantula pars oculi media illa peresa est:
I ncolumis quamuis alioqui splendidus orbis:
O ccidit extemplo lumen: tenebræq; sequuntur.
H oc anima, atq; animus iuncti sunt fœdere semper.
N unc age natiuos animantibus, & mortaleis
E sse animos, animasq; leueis ut noscere possis:
C onquisita diu, dulciq; reperta labore
D igna tua pergam disponere carmina uita.
T u fac utrunq; uno subiungas nomen eorum:
A tq; animam, uerbi causa, cum dicere pergam
M ortalem esse docens: animum quoq; dicere credas:
Q uatenus est unum inter se: coniunctaq; res est.
P rincipio, quoniam tenuem constare minutis
C orporibus docui: multoq; minoribus esse

Principijs factam: quàm liquidus humor aquai,
Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
Præstat: & à tenui causa magis icta mouetur:
Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæq; mouetur.
Quod genus in somnis sopiti ubi cernimus alta
Exhalare uapore altaria: ferreq; fumum:
Nam procul hæc dubio nobis simulachra geruntur.
Nunc igitur quoniam quassatis undiq; uasis
Diffluere humorem, et laticem discedere cernis:
Et nebula, ac fumus quoniam discedit in auras:
Crede animam quoq; diffundi: multoq; perire
Ocyus, & citius dissolui corpora prima:
Cum semel omnibus ex membris ablata recessit.
Quippe etenim corpus, quod uas quasi constitit eius:
Quàm cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
Ac rarefactum, detracto sanguine uenis:
Aere qui credas posse hanc cohiberier ullo?
Corpore qui nostro rarus magis incohibescit?
Præterea, gigni pariter cum corpore: & unà
Crescere sentimus: pariterq; senescere mentem.
Nam uelut infirmo pueri, teneroq; uagantur
Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
Inde ubi robustis adoleuit uiribus ætas:
Consilium quoq; maius, & auctior est animi uis.
Post ubi iam ualidis quassatum est uiribus æui
Corpus: & obtusis ceciderunt uiribus artus:
Claudicat ingenium: delirat linguaq;, mensq;:
Omnia deficiunt: atq; uno tempore desunt.
Ergo dissolui quoq; conuenit omnem animai
Naturam: ceu fumus in altas aeris auras.

Quandoquidem gigni pariter, pariterq; uidemus
Crescere: & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit.
Huc accedit, uti uideamus, corpus ut ipsum
Suscipere immaneis morbos, durumq; laborem:
Sic animum curas acreis, luctumq;, metumq;.
Quare participem leti quoq; conuenit esse.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
Sæpe animus: dementit enim: deliraq; fatur:
Interdumq; graui lethargo fertur in altum,
Aeternumq; soporem, oculis, nutuq; cadenti.
Vnde neq; exaudit uoces: nec noscere uultus
Illorum potis est: ad uitam qui reuocantes
Circunstant lachrymis rorantes ora, genasq;.
Quare animum quoq; dissolui fateare necesse est:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus, leti fabricator uterq; est:
Multorum exitio perdocti quod sumus ante.
Deniq;, cur hominem, cum uini uis penetrauit
Acris: & in uenas discessit diditus ardor:
Consequitur grauitas membrorum? præpediuntur
Crura uacillanti? tardescit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, singultus, iurgia, gliscunt?
Etiam cætera de genere hoc quæcunq; sequuntur,
Cur ea sunt? nisi quod uehemens uiolentia uini
Conturbare animam consueuit corpore in ipso?
At quæcunq; queunt conturbari, inq; pediri:
Significant, paulo si durior insinuarit
Causa: fore ut pereant æuo priuata futuro.
Quinetiam subita ui morbi sæpe coactus

Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictu
Concidit: & ſpumas agit: ingemit: & tremit artus:
Deſipit: extentat neruos: torquetur: anhelat:
Inconſtanter & in iactando membra fatigat.
Nimirum, quia uis morbi diſtracta per artus
Turbat agens animam: ſpumantes æquore ſalſo
Ventorum ut ualidis ferueſcunt uiribus undæ.
Exprimitur porro gemitus: quia membra dolore
Afficiuntur: & omnino quod ſemina uocis
Eliciuntur: & ore foras glomerata feruntur,
Qua quaſi conſuerunt, & ſunt munita uiai.
Deſipientia fit: quia uis animi, atq; animaĩ
Conturbatur: & (ut docui) diuiſa ſeorſum
Diſiectatur eodem illo diſtracta ueneno.
Inde, ubi iam morbi reflexit cauſa: reditq;
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quaſi uacillans primum conſurgit: et omneis
Paulatim redit in ſenſus: animamq; receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipſo
Iactentur: miſeriſq; modis diſtracta laborent:
Cur eadem credis ſine corpore in aere aperto
Cum ualidis uentis ætatem degere poſſe?
Et quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum
Cernimus: & flecti medicina poſſe uidemus:
Id quoq; præſagit mortalem uiuere mentem.
Addere enim parteis, aut ordine traijcere æquũ eſt:
Aut aliquid prorſum de ſumma detrahere illum,
Commutare animum quicunq; adoritur: & ipſum,
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.

At neq; transferri sibi parteis, nec tribui uult,
Immortale quod est quicquam, neq; diffluere hilũ.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Ergo animus siue ægrescit: mortalia signa
Mittit (uti docui) seu flectitur à medicina:
Vsqueadeo falsæ rationi uera uidetur
Res occurrere: & effugium præcludere eunti:
Ancipitiq; refutatu conuincere falsum.
Deniq;, sæpe hominem paulatim cernis obire:
Et membratim uitalem deperdere sensum:
In pedibus primum digitos liuescere, & ungueis:
Inde pedes & crura mori: post inde per artus
Ire alios tractim gelidi uestigia leti.
Sciinditur atqui animi hæc quoniam natura: nec uno
Tempore syncera existit: mortalis habenda est.
Quod, si forte putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere: & parteis conducere in unum:
Atq; ideo cunctis sensum deducere membris:
At locus ille tamen, quo copia tanta animai
Cogitur: in sensu debet maiore uideri.
Qui quoniã nusquam est: nimirũ (ut diximus ante)
Dilaniata foras dispergitur: interit ergo.
Quin etiam, si iam libeat concedere falsum:
Et dare, posse animam glomerari in corpore eorũ,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.
Nec refert, utrum pereat dispersa per auras:
An contracta suis è partibus obrutescat.
Quãdo hominem totũ magis, ac magis undiq; sensus

D eficit: & uitæ minus, & minus undiq; restat.
E t quoniam mens est hominis pars una, locoq;
F ixa manet certo: uelut aures, atq; oculi sunt,
A tq; alij sensus, qui uitam cunq; gubernant:
E t ueluti manus, atq; oculus, nares'ue seorsum
S ecreta à nobis nequeunt sentire: neq; esse:
S ed tamen in paruo linquuntur tempore tali:
S ic animus per se non quit sine corpore, & ipso
E sse homine: illius quasi quod uas esse uidetur:
S iue aliud quid uis potius coniunctius eii
F ingere: quandoquidem connexu corpus adhæret.
D eniq; corporis, atq; animi uiuata potestas
I nter se coniuncta ualent: uitaq; fruuntur:
N ec sine corpore enim uitalis edere motus
S ola potest animi per se natura: nec autem
C assum anima corpus durare: & sensibus uti.
S cilicet auulsus radicibus, ut nequit ullam
D ispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:
S ic anima, atq; animus per se nil posse uidetur.
N imirum, quia per uenas & uiscera mistim,
P er neruos, atq; ossa tenentur corpore ab omni:
N ec magnis interuallis primordia possunt
L ibera dissultare: ideo conclusa mouebunt
S ensiferos motus: quos extra corpus in auras
A eris, haud possunt post mortem eiecta mouere:
P ropterea quia non simili ratione tenentur.
C orpus enim æq; animis erit aer: si cohibere
S ese anima: atq; in eos poterit concludere motus:
Q uos ante in neruis, & in ipso corpore agebat.
Q uare etiam atq; etiam resoluto corporis omni

Tegmine,

T egmine, & eiectis extra uitalibus auris,
D issolui sensus animi fateare necesse est,
A tq; animam: quoniam coniuncta est causa duobus.
D eniq;, cum corpus nequeat perferre animai
D issidium: quin in tetro tabescat odore:
Q uid dubitas, quin ex imo, penitusq́; coorta
E manarit uti fumus diffusa animæ uis?
A tq; ideo tanta mutatum putre ruina
C onciderit corpus penitus: quia mota loco sunt
F undamenta foras animæ: manantq́; per artus,
P erq́; uiarum omneis flexus, in corpore qui sunt:
A tq; foramina: multimodis ut noscere possis
D ispertitam animæ naturam exisse per artus:
E t prius esse sibi distractam corpore in ipso:
Q uàm prolapsa foras enaret in aeris auras.
Q uin etiam fineis dum uitæ uertitur intra:
S æpe aliqua tamen è causa labefacta uidetur:
E t quasi supremo languescere tempore uultus:
M olliaq́; exangui cadere omnia corpore membra.
Q uod genus est animo malefactum cum perhibetur:
A ut animam liquisse ubi iam trepidatur: & omnes
E xtremum cupiunt uires reprendere uinclum.
C onquassatur enim tum mens, animæq́; potestas
O mnis: & hæc ipso cum corpore collabefiunt:
V t grauior paulo possit dissoluere causa.
Q uid dubitas tandem, quin extra prodita corpus
I mbecilla foras in aperto, tegmine dempto,
N on modo non omnem possit durare per æuum:
S ed minimum quoduis nequeat consistere tempus?
N ec sibi enim quisquam moriens sentire uidetur

I re foras animam incolumem de corpore toto:
N ec prius ad iugulum, & superas accedere fauceis:
V erum deficere in certa regione locatam:
V t sensus alios in parti quenq; sua scit
D issolui. quod si immortalis nostra foret mens:
N on tam se moriens dissolui conquereretur:
S ed magis ire foras, uestem'q; relinquere, ut anguis,
G auderet: prælonga senex aut cornua ceruus.
D eniq; cur animi nunquam mens, consilium'q;
G ignitur in capite, aut pedibus, manibus ue? sed unis
S edibus, & certis regionibus omnibus hæret?
S i non certa loca ad nascendum reddita cuiq;
S unt: & ubi quicquam possit durare creatum:
A tq; ita multimodis pro totis artubus esse:
M embrorum ut nunquam existat præposterus ordo.
V sque adeo sequitur res rem: neq; flamma creari
F luminibus solita est: neq; in igni gignier algor.
P ræterea, si immortalis natura animai est:
E t sentire potest secreta à corpore nostro:
Q uinq; (ut opinor) eã faciundum est sensibus auctã:
N ec ratione alia nosmet proponere nobis
P ossumus infernas animas acheronte uocari.
P ictores itaq;, & scriptorum secla priora
S ic animas introduxerunt sensibus auctas.
A t neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa
E sse potest anima, neq; seorsum lingua, neq; aures
A uditum per se possunt sentire, neq; esse.
E t quoniam toto sentimus corpore inesse
V italem sensum: & totum esse animale uidemus:
S i subito medium celeri præciderit ictu

V is aliqua: ut seorsum partem secernat utranq;:
D ispertita proculdubio quoq; uis animai,
E t discissa simul cum corpore dissicietur.
A t quod scinditur: & parteis discedit in ullas:
S alicet æternam sibi naturam abnuit esse.
F alciferos memorant currus abscindere membra
S æpe ita de subito permista cæde calenteis:
V t tremere in terra uideatur ab artubus id, quod
D ecidit abscissum: cum mens tamen, atq; hominis uis
M obilitate mali non quit sentire dolorem:
E t simul in pugnæ studio quod dedita mens est,
C orpore cum reliquo pugnam, cædesq; petescit:
N ec tenet amissam leuam cum tegmine sæpe
I nter equos abstraxe rotas, falceisq; rapaces:
N ec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat.
I nde alius conatur adempto surgere crure:
C um digitos agitat propter moribundus humi pes:
E t caput abscissum calido, uiuenteq; trunco,
S eruat humi uultum uitalem, oculosq; patenteis:
D onec relliquias animai reddidit omnes.
Q uin etiam tibi si lingua uibrante minacem,
S erpentem, & caudæ procero corpore, utrinq;
S it libitum in multas parteis discindere ferro:
O mnia iam seorsum cernes ancisa recenti
V ulnere tortari: & terram conspargere tabo.
I psam seq; retro partem petere ore priorem,
V ulneris ardenti ut morsu premat icta dolore.
O mnibus esse igitur totas dicemus in illis
P articulis animas: at ea ratione sequetur
V nã animantem animas habuisse in corpore multas.

Ergo diuisa est ea, quæ fuit una simul cum
Corpore: quapropter mortale utrunq; putandum est:
In multas quoniam parteis discinditur æque.
Præterea, si immortalis natura animai
Constat: & in corpus nascentibus insinuatur:
Cur super anteactam ætatem meminisse nequimus
Interiisse? & quæ nunc est, nunc esse creatam?
Nec uestigia gestarum rerum ulla tenemus?
Nam si tantopere est animi mutata potestas:
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab leto iam longius errat.
Quapropter fateare necesse est, quæ fuit ante,
Interiisse: et quæ nunc est, nunc esse creatam.
Præterea, si iam perfecto corpore nobis
Inferri solita est animi uiuata potestas:
Tum cum gignimur: & uitæ cum limen inimus:
Haud ita conueniebat, uti cum corpore, & unà
Cum membris uideatur in ipso sanguine cresse:
Sed uelut in cauea per se sibi uiuere solam
Conuenit: ut sensu corpus tamen affluat omne.
Quare etiam atq; etiam neq; originis esse putandū est
Experteis animas: nec leti lege solutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuisse putandum est
Corporibus nostris extrinsecus insinuatas.
Quod fieri totum contra manifesta docet res.
Namq; ita connexa est per uenas, uiscera, neruos,
Ossaq;: uti dentes quoq; sensu participentur:
Morbus ut indicat, & gelidai stringor aquai,
Et lapis oppressus subitis è frugibus asper:
Nec tam contextæ cum sint, exire uidentur

I ncolumes posse: & saluas exoluere sese
O mnibus e nervis, atq; ossibus, articulisq;.
Q uod si forte putas extrinsecus insinuatam
P ermanare animam nobis per membra solere:
T anto quæq; magis cum corpore fusa peribit.
Q uod permanat enim, dissoluitur: interit ergo:
D ispertitur enim per caulas corporis omnes.
V t cibus in membra, atq; artus cum diditur omnes:
D isperit: atq; aliam naturam sufficit ex se:
S ic anima, atq; animus, quamuis integra recens in
C orpus eunt: tamen in manando dissoluuntur:
D um quasi per caulas omnes diduntur in artus
P articulæ: quibus hæc animi natura creatur:
Q uæ nunc in nostro dominatur corpore nata
E x illa: quæ tunc periit partita per artus.
Q uapropter neq; natali priuata uidetur
E sse die natura animæ, nec funeris expers.
S emina præterea linquuntur nec'ne animai
C orpore in exanimo? quod si linquuntur, & insunt:
H aud erit, ut merito immortalis possit haberi:
P artibus amissis quoniam libata recessit.
S in ita syncieris membris ablata profugit:
V t nullas parteis in corpore liquerit ex se:
V nde cadauera rancenti iam uiscere uermes
E xpirant? atq; unde animantum copia tanta
E xos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?
Q uod si forte animas extrinsecus insinuari
V ermibus: & priuas in corpora posse uenire
C redis: nec reputas cur millia multa animarum
C onueniant, unde una recesserit: hoc tamen est, ut

Quærendum uideatur, & in discrimen agendum:
Vtrum tandem animæ uenentur semina quæq;
Vermiculorum? ipsæq; sibi fabricentur ubi sint?
An quasi corporibus perfectis insinuentur?
At neq;, cur faciant ipsæ, quare'ue laborent
Dicere suppeditat: neq; enim sine corpore cum sunt
Sollicitæ uolitant morbis, algóq;, fameq;.
Corpus enim magis his uitijs, & fine laborat:
Et mala multa animus contagia fungitur eius.
Sed tamen his esto quamuis facere utile corpus
Cum subeant: at qua possint, uia nulla uidetur.
Haud igitur faciunt animæ sibi corpora & artus.
Nec tamen est, quasi cur perfectis insinuentur
Corporibus: neq; enim poterunt subtiliter esse
Connexæ: ne cum sensu contagia fiant.
Deniq; cur acris uiolentia triste leonum
Seminium sequitur? uulpes dolus? & fuga ceruis
A' patribus datur? & patrius pauor incitat artus?
Etiam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte æuo generascunt, ingenióq;?
Si non certa suo quia semine, seminióq;
Vis animi pariter crescit cum corpore quoq;.
Quod si immortalis foret, & mutare soleret
Corpora: permistis animantes moribus essent.
Effugeret canis hircano de semine, sæpe
Cornigeri incursum cerui: tremeretq; per auras
Aeris accipiter fugiens ueniente columba:
Desiperent homines: saperent fera secla ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti:

Quod mutatur enim, dissoluitur: interit ergo:
T raijciuntur enim partes: atq; ordine migrant:
Quare dissolui quoq; debent posse per artus:
D eniq; ut intereant unà cum corpore cunctæ.
S in animas hominum dicent in corpora semper
I re humana: tamen quæres cur è sapienti
S tulta queat fieri? nec prudens sit puer ullus?
N ec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi uis?
S i non certa suo quia semine, seminioq;
V is animi pariter crescit cum corpore quoq;.
S cilicet in tenero tenerascere corpore mentem
C onfugient: quod si iam fit: fateare necesse est,
M ortalem esse animam: quoniam mutata per artus
T antopere amittit uitam, sensumq; priorem.
Quo'ue modo poterit pariter cum corpore, quoq;
C onfirmata cupitum ætatis tangere florem
V is animi? nisi erit consors in origine prima?
Quid'ue foras sibi uult membris exire senectis?
A n metuit conclusa manere in corpore putri?
E t domus ætatis spatio'ne fessa uetusto
O bruat? at non sunt immortali ulla pericla.
D eniq; connubia ad ueneris, partusq; ferarum
E sse animas præsto, deridiculum esse uidetur:
E t spectare immortaleis mortalia membra
I nnumero numero: certareq; præproperanter
I nter se quæ prima, potissimaq; insinuetur.
S i non forte ita sunt animarum fœdera pacta:
V t quæ prima uolans aduenerit: insinuetur
P rima: neq; inter se contendant uiribus hilum.
D eniq; in æthere non arbor, non æquore in alto

Nubes esse queunt: nec pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse:
Certum, ac dispositum est, ubi quicq̃ crescat & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neq; à neruis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim: multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset: & innasci quauis in parte soleret:
Tandem in eodẽ homine, atq; in eodẽ uase maneret.
Quod quoniam nostro quoq; constat corpore certum:
Dispositumq́; uidetur, ubi esse, et crescere possit
Seorsum anima, atq; animus: tanto magis inficiãdum
Totum posse extra corpus durare, geniq;.
Quare, corpus ubi interijt, perijsse necesse est
Confiteare animam distractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale æterno iungere: et unà
Consentire, putare: & fungi mutua posse:
Desipere est. quid enim diuersius esse putandũ est?
Aut magis inter se disiunctum, discrepitansq́;?
Quàm mortale quod est, immortali, atq; perenni
Iunctum, in concilio sæuas tolerare procellas?
Præterea, quæcunq; manent æterna, necesse est,
Aut, quia sunt solido cum corpore: respuere ictus:
Nec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
Dissociare intus partes: aut materiai
Corpora sunt: quorum naturam ostendimus ante,
Aut ideo durare ætatem posse per omnem:
Plagarum quia sunt expertia: sicut inane est:
Quod manet intactum: neq; ab ictu frangitur hilũ.
Aut ideo, quia nulla loci sit copia circùm:

Quo quasi res possint discedere, dissoluiq;:
Sicut summarum summa est æterna: neq; extra
Quis locus est, quò diffugiant: neq; corpora sunt, quæ
Possint incidere: & ualida dissoluere plaga.
At neq; (uti docui) solido cum corpore mentis
Natura est: quoniam admistum est in rebus inane.
Nec tamen est ut inane: neq; autem corpora desunt:
Ex infinito quæ possint forte coorta
Corruere hanc mentis uiolento turbine molem:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatium'q; profundi
Deficit: exspargi quò possit uis animai:
Aut alia quauis possit ui pulsa perire.
Haud igitur leti præclusa est ianua menti.
Quod si forte ideo magis immortalis habenda est:
Quod uitalibus ab rebus munita tenetur:
Scilicet à uera longe ratione remotum est.
Aut quia non ueniunt omnino plena salutis:
Aut quia quæ ueniunt aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quàm quid noceat sentire queamus.
Præter enim quàm qđ morbi est, cũ corpus ægrotat:
Aduenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
Macerat: in'q; metu male habet: curis'q; fatigat:
Præteritis'q; admissa malis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium, atq; obliuia rerum:
Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.
Nil igitur mors est: ad nos neq; pertinet hilum:
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et ueluti anteacto nil tempore sensimus ægri,
Ad confligendum uenientibus undiq; Pœnis:

Omnia cum belli trepido concussa tumultu
Horrida contremuere sub altis aetheris auris:
In dubioq; fuere utrorum ad regna cadendum
Omnibus humanis esset, terráq;, mariq;.
Sic ubi non erimus: cum corporis, atq; animai
Dissidium fuerit: quibus haesimus uniter apti:
Scilicet haud nobis quicquam, cum non erimus, tum
Accidere omnino poterit: sensumq; mouere:
Non si terra mari miscebitur, & mare coelo.
Et si iam nostro sentit de corpore, postquam
Distracta est animi natura, animaéq; potestas:
Nil tamen hoc ad nos: qui coitu, coniugióq;
Corporis, atq; animae consistimus uniter apti.
Nec si materiam nostram collegerit aetas
Post obitum: rursumq; redegerit, ut sita nunc est:
Atq; iterum nobis fuerint data lumina uitae:
Pertineat quicquam tamen ad nos id quoq; factum:
Interrupta semel cum sit repentia nostra.
Et nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus: nec iam de illis nos afficit angor,
Quos de materia nostra noua proferet aetas.
Nam cum respicias immensi temporis omne
Praeteritum spatium: tum motus materiai
Multimodi quàm sint: facile hoc accredere possis:
Semina saepe in eodem, ut nunc sunt ordine posta:
Nec memori tamen id quimus deprendere mente:
Inter enim iecta est uitai pausa, uagéq;
Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
Debet enim, misere cum forte aegréq; futurum est,
Ipse quoq; esse in eo tum tempore, cui male possit

Accidere: at quoniam mors eximit id: prohibet'q;
Illum cui possint incommoda conciliari
Hæc eadem, quibus ægri nunc sumus, ante fuisse:
Scire licet nobis nihil esse in morte timendum:
Nec miserum fieri, qui non est, posse: neq; hilum
Differre, an nullo fuerit iam tempore natus:
Mortalem uitam mors cum immortalis ademit.
Proinde, ubi se uideas hominem indignarier ipsum
Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto:
Aut flammis interfiat, malis'ue ferarum:
Scire licet, non syncerum sonere: atq; subesse
Cæcum aliquem cordi stimulum: quamuis neget ipse
Credere se quenq̃ sibi sensum in morte futurum.
Non (ut opinor (enim dat, quod promittit abunde:
Nec radicitus è uita se tollit, et icit:
Sed facit esse sui quiddam super, inscius ipse.
Viuus enim sibi cum proponit quisq;, futurum,
Corpus uti uolucres lacerent in morte, feræq;:
Ipse sui miseret: neq; enim se diuidit hilum,
Nec remouet satis à proiecto corpore: & illum
Se fingit: sensu'q; suo contaminat astans.
Hinc indignatur se mortalem esse creatum:
Nec uidet in uera nullum fore morte alium se:
Qui possit uiuus sibi se lugere peremptum,
Stans'q; iacentem: nec lacerari, uri'ue dolore.
Nam si in morte malum est, malis, morsu'q; ferarum
Tractari: non inuenio qui non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis:
Aut in melle situm suffocari: atq; rigere
Frigore cum summo gelidi cubat æquore saxi.

V rgeriue superne obtritum pondere terræ.
A t iam non domus accipiet te læta, neq; uxor
O ptima: nec dulces occurrent oscula nati
P ræripere: & tacita pectus dulcedine tangent.
N on poteris factis florentibus esse, tuisq;
P ræsidium, misero misere aiunt: omnia ademit
V na dies infesta tibi tot præmia uitæ.
I llud in his rebus non addunt: nec tibi earum
I am desyderium rerum super insidet unà.
Q uod bene si uideant animo: dictisq́; sequantur:
D issoluant animi magno se angore, metuq;.
T u quidem ut es lecto sopitus, sic eris æui
Q uod superest, cunctis priuatus doloribus ægris:
A t nos horrifico cinefactum te propè busto
I nsatiabiliter deflebimus: æternumq́;
N ulla dies nobis mœrorem è pectore demet.
I llud ab hoc igitur quærendum est: quid sit amari
T antopere, ad somnum si res redit, atq; quietem?
C ur quisquam æterno possit tabescere luctu?
H oc etiam faciunt, ubi discubuère: tenentq;
P ocula sæpe homines: & inumbrant ora coronis:
E x animo, ut dicant, breuis hic est fructus homullis:
I am fuerit: neq; post unquam reuocare licebit.
T anquam in morte mali cum primis hoc sit eorum
Q uod sitis exurat miseros, atq; arida torrat,
A ut alia, cuius desyderium insideat, res.
N ec sibi enim quisquam tum se, uitamq́; requirit:
C um pariter mens, & corpus sopita quiescunt:
N am licet æternum per nos sic esse soporem.
N ec desyderium nostri nos attigit ullum,

Et tamen haud quaquam nostros tunc illa per artus
Longe ab sensiferis primordia motibus errant:
Quin correptus homo ex somno se colligit ipse.
Multo igitur mortem minus ad nos esse putandum:
Si minus esse potest, quàm quod nihil esse uidemus.
Maior enim turbæ disiectus materiai
Consequitur leto: nec quisquam expergitus extat,
Frigida quem semel est uitai pausa secuta.
Deniq;, si uocem rerum natura repente
Mittat: & hoc alicui nostrum sic increpet ipsa.
Quid tibi tantopere est mortalis, quod nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam si grata fuit tibi uita anteacta, priorq;:
Et non omnia pertusum congesta quasi in uas
Commoda perfluxêre, atq; ingrata interiêre:
Cur non ut plenus uitæ conuiua recedis?
Aequo animóq; capis securam stulte quietem?
Sin ea quæ functus cunq; es, periêre profusa:
Vitáq; in offenso est: cur amplius addere quæris?
Rursum quod pereat male, et ingratum occidat omne?
Non potius uitæ finem iacis, atq; laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inueniámq;,
Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus iam marcet: & artus
Confecti languent: eadem tamen omnia restant:
Omnia si perges uiuendo uincere secla:
Atq; etiam potius, si nunquam sis moriturus.
Quid respondemus? nisi iustam intendere litem
Naturam? & ueram uerbis exponere causam?
At qui obitum lamentetur miser amplius æquo:

N onmerito inclamet magis, & uoce increpet acri?
A ufer ab hic lachrymas baratro, et cōpesce querelas.
G randior hic uero si iam, seniorq; queratur.
O mnia perfunctus uitai præmia marces:
S ed quia semper aues, quod abest: præsentia temnis:
I mperfecta tibi elapsa est, ingrataq; uita:
E t nec opinanti mors ad caput astitit, ante,
Q uàm satur, ac plenus possis discedere rerum.
N unc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
A equo animoq; agedum iam alijs concede: necesse est.
I ure (ut opinor) agat, iure increpet, incilietq;.
C edit enim rerum nouitate extrusa uetustas
S emper: & ex alijs aliud reparare necesse est:
N ec quisquā in barathrū, nec tartara deditur atra:
M ateries opus est, ut crescant postera secla:
Q uæ tamen omnia te uita perfuncta sequentur.
N ec minus ergo ante hæc, quàm tu: cecidêre, cadentq;.
S ic alid ex alio nunquā desistit oriri:
V itaq; mancipio nulli datur, omnibus usu.
R espice item quàm nil ad nos anteacta uetustas
T emporis æterni fuerit, quàm nascimur ante.
H oc igitur speculum nobis natura futuri
T emporis exponit. post mortem deniq; nostram
N um quid ibi horribile apparet? num triste uidetur.
Q uicquam? non'ne omni somno securius extat?
A tqui animarū etiā quæcunq; acheronte profundo
P rodita sunt esse: in uita sunt omnia nobis.
N ec miser impendens magnum timet aere saxum
T antalus (ut fama est) cassa formidine torpens:
S ed magis in uita diuûm metus urget inanis

Mortales: casumq́; timent, quem cuiq; ferat sors.
Nec Tityon uolucres ineunt acheronte iacentem:
Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto:
Quanlibet immani proiectu corporis extet:
Qui non sola nouem dispersis iugera membris
Obtineat: sed qui terrai totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
Nec præbere cibum proprio de corpore semper.
Sed Tityus nobis hic est: in amore iacentem,
Quem uolucres lacerant: atq; exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt turpedine curæ.
Sisyphus in uita quoq; nobis ante oculos est:
Qui petere à populo fasces, sæuasq́; secures
Imbibit: & semper uictus, tristisq́; recedit.
Nam petere imperium, qđ inane est, nec datur unq̃:
Atq; in eo semper durum sufferre laborem:
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum: quod tamen à summo iam uertice rursum
Voluitur: & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam pascere semper:
Atq; explere bonis rebus, satiareq́; nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circũm
Cum redeunt: fœtusq́; ferunt, uariosq́; lepores:
Nec tamen explemur uitai fructibus unquam.
Hoc (ut opinor) id est æuo florente puellas:
Quod memorant, laticem pertusum congerere in uas:
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus & furiæ iam uero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,

Haec neq; sunt usquam, neq; possunt esse profecto.
Sed metus in uita, poenarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisq; luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedae,
Quae tamen & si absunt: at mens sibi conscia facti
Praemetuens, adhibet stimulos: torretq; flagellis:
Nec uidet interea, qui terminus esse malorum
Possit: nec quae sit poenarum deniq; finis:
Atq; eadē metuit magis haec ne in morte grauescāt:
Hinc acherusia fit stultorum deniq; uita.
Hoc etiam tibi tu te interdum dicere possis.
Lumina sic etiam solis bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis, quàm tu, fuit improbe, rebus.
Inde alij multi reges, rerumq; potentes
Occiderunt: magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipse, uiam qui quondam per mare magnū
Strauit: iterq; dedit legionibus ire per altum:
Ac pedibus salsas docuit superare lacunas:
Et contempsit equis insultans murmura ponti:
Lumine adempto animā moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen Carthaginis horror,
Ossa dedit terrae: proinde ac famul infimus esset.
Adde repertores doctrinarum, atq; leporum:
Adde heliconiadum comites: quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem alijs sopitus quiete est.
Deniq; Democritum postquam matura uetustas
Admonuit memores motus languescere mentis:
Sponte sua leto caput obuius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obijt decurso lumine uitae:

Q ui genus humanum ingenio superauit: & omneis
R estrinxit stellas exortus uti aetherius sol.
T u uero dubitabis, & indignabere obire?
M ortua cui uita est propè iam uiuo, atq; uidenti:
Q ui somno partem maiorem conteris aeui:
E t uigilans stertis: nec somnia cernere cessas:
S ollicitam'q; geris cassa formidine mentem:
N ec reperire potes, quod sit tibi saepe mali, cum
E brius urgeris multis miser undiq; curis:
A tq; animo incerto fluitans errore uagaris.
S i possent homines, proinde ac sentire uidentur,
P ondus, inesse animo, quod se grauitate fatiget:
E' quibus id fiat causis quoq; noscere: & unde
T anta mali tanquam moles in pectore constet:
H aud ita uitam agerent: ut nunc plerunq; uidemus,
Q uod sibi quisq; uelit, nescire: & quaerere semper:
C ommutare locum: quasi onus deponere possit.
E xit saepe foras magnis ex aedibus ille:
E sse domi quem pertesum est: subito'q; reuertit:
Q uippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
C urrit agens mannos ad uillam hic praecipitanter,
A uxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
O scitat extemplo tetigit cum limina uillae:
A ut abit in somnum grauis, atq; obliuia quaerit:
A ut etiam properans urbem petit, atq; reuisit.
H oc se quisq; modo fugit: at, quod scilicet, ut fit,
E ffugere haud potis est, ingratius haeret: & angit,
P ropterea, morbi quia causam non tenet aeger:
Q uam bene si uideat: iam rebus quisq; relictis
N aturam primum studeat cognoscere rerum:

T emporis æterni quoniam non unius horæ
A mbigitur status: in quo sit mortalibus omnis
A etas post mortem, quæ restat cunq; manendo.
D eniq; tantopere in dubijs trepidare periclis,
Q uæ mala nos subigit uitai tanta cupido?
C erte equidem finis uitæ mortalibus astat:
N ec deuitari letum pote, quin obeamus.
P ræterea uersamur ibidem: atq; insumus usq;:
N ec noua uiuendo procuditur ulla uoluptas.
S ed dum abest, quod auemus: id exuperare uidetur
C ætera: post aliud, cum contigit illud: auemus:
E t sitis æqua tenet uitai semper hianteis.
P osteráq; in dubio est, fortunam quam uehat ætas:
Q uid'ue ferat nobis casus: qui'ue exitus instet.
N ec prorsum uitam ducendo, demimus hilum
T empore de mortis: nec delibare ualemus,
Q uo minus esse diu possimus sorte perempti.
P roinde licet quotuis uiuendo condere secla:
M ors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
N ec minus ille diu iam non erit ex hodierno
L umine, qui finem uitai fecit: & ille
M ensibus, atq; annis qui multis occidit ante.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER IIII

Via pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: iuuat integros accedere fonteis:
Atq; haurire: iuuatq; nouos decerpepere flores:
Insignemq; meo capiti petere inde coronam:
Vnde prius nulli uelarint tempora musæ.
Primum, quod magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animum nodis exoluere pergo:
Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore:
Id quoq; enim non ab nulla ratione uidetur.
Nam ueluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur: prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoq; liquore:
Vt puerorum ætas improuida ludificetur,
Labrorumtenus: interea perpotet amarum
Absynthi laticem: deceptaq; non capiatur:
Sed potius tali a tactu recreata ualescat.
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
Tristior esse, quibus non est tractata: retroq;
Vulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
Carmine pierio rationem exponere nostram:
Et quasi musæo dulci contingere melle.
Si tibi forte animum tali ratione tenere

Versibus in nostris possem: dum percipis omnem
Naturam rerum: ac persentis utilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm uarijs distantia formis
Sponte sua uolitent æterno percita motu:
Quoq; modo possint res ex his quæq; creari.
Atq; animi quoniam docui natura quid esset:
Et quibus è rebus cum corpore compta uigeret:
Quo'ue modo distracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipiá tibi, quod uehementer ad has res
Attinet: esse ea, quæ rerum simulachra uocamus:
Quæ quasi membranæ summo de corpore rerum
Direptæ uolitant ultro, citroq; per auras.
Atq; eadem nobis uigilantibus obuia menteis
Terrificant, atq; in somnis, cum sæpe figuras
Contuimur miras, simulachraq; luce carentum:
Quæ nos horrificæ languenteis sæpe sopore
Excierunt: ne forte animas acheronte reamur
Effugere: aut umbras inter uiuos uolitare:
Né'ue aliquid nostri post mortem posse relinqui:
Cum corpus simul atq; animi natura perempta
In sua discessum dederint primordia quæq;.
Dico igitur rerum effigies, tenueis'q; figuras
Mittier ab rebus summo de cortice earum:
Quæ quasi membranæ, uel cortex nominitanda est:
Quod speciem, ac formam similem gerit eius imago:
Cuiuscunq; cluet de corpore fusa uagari.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis,
Corpora res multæ, partim diffusa solute:

R obora ceu fumum mittunt, ignes'q; uaporem:
E t partim contexta magis, condensa'q; : ut olim
C um ueteres ponunt tunicas æstate cicadæ:
E t uituli cum membranas de corpore summo
N ascentes mittunt: & item cum lubrica serpens
E xuit in spinis uestem: nam sæpe uidemus
I llorum spolijs uepres uolitantibus auctas.
Q uæ quoniam fiunt, tenuis quoq; debet imago
A b rebus mitti summo de corpore rerum.
N am, cur illa cadant magis, ab rebus'q; recedant:
Q uàm quæ tenuia sunt: ostendi est nulla potestas.
P ræsertim, cum sint in summis corpora rebus
M ulta minuta: iaci quæ possint ordine eodem,
Q uo fuerint: solitam & formæ seruare figuram:
E t multo citius, quanto minus indupediri
P auca queunt, & sunt in prima fronte locata.
N am certe iacere, ac iaculari multa uidemus,
N on solum ex alto, penitus'q; ut diximus ante:
V erum de summis ipsum quoq; sæpe colorem:
E t uulgo faciunt id lutea, rufa'q; uela,
E t ferrugina: cum magnis intenta theatris
P er malos uulgata, trabesq; trementia pendent:
N anq; ibi consessum caueai subter, & omnem
S cenalem speciem patrum, matrum'q;, deorum'q;
I nficiunt: coguntq; suo fluitare colore.
E t quanto circum mage sunt inclusa theatri
M œnia: tam magis hæc intus perfusa lepore
O mnia corrident concepta luce diei.
E rgo lintea, de summo ceu corpore fucum
M ittunt: effigies quoq; debent mittere tenueis,

Res quæq;:ex summo quoniam iaculantur utræq;.
Sunt igitur iam formarum uestigia certa:
Quæ uulgo uolitant subtili prædita filo:
Nec singillatim possunt secreta uideri.
Præterea, omnis odor, fumus, uapor, atq; aliæ res
Consimiles, ideo diffusæ rebus abundant:
Ex alto quia dum ueniunt extrinsecus ortæ:
Scinduntur per iter flexum: nec recta uiarum
Ostia sunt, qua contendunt exire coorta.
At contra, tenuis summi membrana coloris
Cum iacitur: nihil est quod eam discerpere possit
In promptu: quoniam est in prima fronte locata.
Postremo in speculis, in aqua, splendoreq; in omni
Quæcunq; apparent nobis simulachra: necesse est,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum:
Esse in imaginibus missis consistere eorum.
Nam cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant
Corpora: res multæ, quæ mittunt corpore aperto:
Quàm quæ tenuia sunt: ostendi est nulla potestas.
Sunt igitur tenues formarum, dissimilesq;
Effigies: singillatim quas cernere nemo
Cum possit: tamen assiduo, crebroq; repulsu
Reiectæ reddunt speculorum ex æquore uisum:
Nec ratione alia seruari posse uidentur
Tantopere, ut similes reddantur cuiq; figuræ.
Nunc age, quàm tenui natura constet imago
Percipe: & in primis, quoniam primordia tantum
Sunt infra nostros sensus, tantoq; minora:
Quàm quæ primum oculi cœptant non posse tueri.
Nunc tamen id quoq;, uti confirmem: exordia rerum

C unctarum quàm sint subtilia, percipe paucis.
P rimum, animalia sunt iam partim tantula, ut horũ
T ertia pars nulla possit ratione uideri.
H orum intestinum quoduis quale esse putãdum est?
Q uid cordis globus, aut oculi? qd membra? qd artus?
Q uantula sunt? quid præterea primordia quæq;?
V nde anima, atq; animi constet natura, necessum est.
N on' ne uides, quàm sint subtilia, quam'q; minuta?
P ræterea, quæcunq; suo de corpore odorem
E xpirant acrem, panaces, absynthia tetra,
A brotani'q; graues, & tristia centaurea,
H orum ununquoduis leuiter si forte mouebis:
Q uamprimum noscas rerum simulachra uagari
M ulta modis multis, nulla ui, cassa'q; sensu.
Q uorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Q ui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
S ed ne forte putes ea demum sola uagari:
Q uæcunq; ab rebus rerum simulachra recedunt:
S unt etiam quæ sponte sua gignuntur: & ipsa
C onstituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aer:
V t nubes facile interdum concrescere in alto
C ernimus: & mundi speciem uiolare serenam.
Q uæ multis formata modis sublime feruntur
A era mulcentes: magnorum sæpe gigantum
O ra uolare uidentur: & umbram ducere late:
I nterdum magni montes, auulsa'q; saxa
M ontibus anteire: & solem succedere præter.
I nde alios trahere, atq; inducere bellua nimbos.
N ec speciem mutare suam liquentia cessant:
E t cuiuscemodi formarum uertere in ora.

Nunc ea quàm facili, & celeri ratione gerantur:
Perpetuóq; fluant ab rebus: lapsáq; cedant.
Semper enim summum quicquid de rebus abũdat,
Quod iaculentur: & hoc alias cum peruenit in res,
Transit: ut in primis uestem: sed ubi aspera saxa,
Aut in materiem ligni peruenit: ibi iam
Sciditur: ut nullum simulachrum reddere possit.
At cum splendida quae constant, opposta fuerunt,
Densáq;: ut in primis speculũ est: nihil accidit horũ.
Nam neq; uti uestem possunt transire: neq; ante
Scindi, quàm meminit leuor praestare salutem.
Quapropter fit, ut hinc nobis simulachra redũdent.
Et quamuis subito quouis in tempore, quanq;
Rem contra speculum ponas, apparet imago:
Perpetuo fluere ut noscas è corpore summo
Texturas rerum tenueis, tenueisq; figuras.
Ergo multa breui spatio simulachra geruntur:
Ut merito celer his rebus dicatur origo.
Et ceu multa breui spatio submittere debet
Lumina sol: ut perpetuo sint omnia plena:
Sic ab rebus item simili ratione necesse est
Temporis in puncto rerum simulachra ferantur
Multa modis multis, in cunctas undiq; parteis.
Quandoquidem speculum quocũq; obuertimus illud,
Res ibi respondent simili forma, atq; colore.
Praeterea, modo cum fuerit liquidissima coeli
Tempestas: perquam subito fit turbida foede
Undiq;: uti tenebras omneis acheronta reamur
Liquisse: & magnas coeli complesse cauernas:
Usqueadeo tetra nimborum nocte coorta,

Impendent atræ formidinis ora superne,
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu simulachra ferantur:
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit; longo spatio ut breuis hora teratur,
In quem quæq; locum diuerso momine tendit:
Suauidicis potius, quàm multis uersibus edam:
Paruus ut est cycni melior canor ille, gruum quàm
Clamor in ætherijs dispersus nubibus austri.
Principio persæpe leueis res, atq; minutis
Corporibus factas, celeres licet esse uidere:
In quo iam genere est solis lux, & uapor eius:
Propterea quia sunt è primis facta minutis:
Quæ quasi cuduntur: perq; aeris interuallum
Non dubitant transire sequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confestim lumine lumen:
Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.
Quapropter simulachra pari ratione necesse est
Immemorabile per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto: primum quod paruula causa
Est satis à tergo quæ prouehat, atq; propellat.
Deinde, quod usqueadeo textura prædita rara
Mittuntur: facile ut quasuis penetrare queant res:
Et quasi permanare per aeris interuallum.
Præterea, si quæ penitus corpuscula rerum
Ex alto in terras mittuntur: solis uti lux,
Ac uapor: hæc puncto cernuntur lapsa diei
Per totum cœli spatium diffundere sese:
Perq; uolare mare: ac terras, cœlumq; rigare:

Quod superest, ubi tam uolucri hæc leuitate ferũtur:
Quid quæ sunt igitur, iam prima fronte parata,
Cum iaciuntur, & emissum res nulla moratur?
Non'ne uides, citius debere, & longius ire?
Multiplex'q; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis peruulgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primis specimen uerum esse uidetur:
Quàm celeri motu rerum simulachra ferantur:
Quod simulac primum sub diuo splendor aquai
Ponitur: extemplo cœlo stellante, serena
Sydera respondent in aqua radiantia mundi.
Iam'ne uides igitur, quàm puncto temporis imago
Aetheris ex oris in terrarum incidat oras?
Quare etiam atq; etiam minima hæc fateare necesse est
Corpora: quæ feriant oculos: uisum'q; lacessant:
Perpetuo'q; fluant certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluuijs, calor à sole, æstus ab undis
Aequoris exesor murorum littora circum.
Nec uariæ cessant uoces uolitare per auras.
Deniq;, in os salsi uenit humor sæpe saporis:
Cum mare uersamur propter: diluta'q; contra
Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
Vsqueadeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
Cernere, odorari, licet: & sentire sonorem.
Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoscitur esse eadẽ, quæ
Cernitur in luce, & claro candore: necesse est

C onsimili causa tactum, uisumq; moueri.
N unc igitur, si quadratum tentamus: & id nos
C ommouet in tenebris: in luci quae poterit res
A ccidere ad speciem, quadrata nisi eius imago?
E sse in imaginibus quapropter causa uidetur
C ernendi: neq; posse sine his res ulla uideri.
N unc ea quae dico rerum simulachra feruntur
V ndiq;: et in cunctas iaciuntur didita parteis.
V erum nos oculis quia solis cernere quimus:
P ropterea fit, uti speciem quo uertimus: omnes
R es ibi eam contra feriant forma, atq; colore.
E t quantum quaeq; a nobis res absit, imago
E fficit, ut uideamus: & internoscere curat.
N am cum mittitur, extemplo procudit: agitq;
A era: qui inter se cunq; est, oculosq; locatus.
I sq; ita per nostras acies perlabitur omneis:
E t quasi perterget pupillas: atq; ita transit.
P ropterea fit, uti uideamus quam procul absit
R es quaeq;: & quanto plus aeris ante agitatur:
E t nostros oculos perterget longior aura:
T am procul esse magis res quaeq; remota uidetur.
S cilicet haec summe celeri ratione geruntur:
Q uale sit, ut uideamus: & una quam procul absit.
I llud in his rebus minime mirabile habendum est:
C ur ea, quae feriant oculos simulachra, uideri
S ingula cum nequeant: res ipsae perspiciantur.
V entus enim quoq; paulatim cum uerberat: & cum
A cre ferit frigus: non primam quanq; solemus
P articulam uenti sentire, & frigoris eius:
S ed magis uniuersum: fieriq; perinde uidemus

Corpore tum plagas in nostro: tanq̃ aliqua res
Verberet: atq; sui det sensum corporis extra.
Praeterea, lapidem digito cum tundimus: ipsum
Tangimus extremum saxi, summum'q; colorem:
Nec sentimus eum tactu: uerum magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.
Nunc age, cur ultra speculum uideatur imago,
Percipe: nam certe penitus semota uidetur:
Quod genus illa foris, quae uere transpiciuntur:
Ianua cum per se transpectum praebet apertum:
Multa, facitq; foris ex aedibus ut uideantur.
Is quoq; enim duplici, gemino'q; fit aere uisus.
Primus enim, citra postes qui cernitur aer:
Inde fores ipsae dextra, leua'q; sequuntur:
Post, extraria lux oculos pertinget, & aer
Alter, & illa foris quae uere transpiciuntur.
Sic ubi se primum speculi proiecit imago:
Dum uenit ad nostras acies: procudit: agitq;
Aera: qui inter se cunq; est, oculos'q; locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus:
Quàm speculũ: sed ubi speculũ quoq; sensimus ipsum:
Continuo à nobis in eum quae fertur imago,
Peruenit: & nostros oculos reiecta reuisit:
Atq; alium prae se propellens aera uoluit:
Et facit ut prius hunc, quàm se uideamus: eoq;
Distare à speculo tantum semota uidetur.
Quare etiam atq; etiam minime mirari par est
Illis, quae reddunt speculorum ex aequore uisum,
Aeribus binis: quoniam res confit utroq;.
Nunc ea quae nobis membrorum dextera pars est:

In speculis fit ut in leua uideatur: eo quod
Planitiem ad speculi ueniens cum offendit imago:
Non conuertitur incolumis: sed recta retrorsum
Sic eliditur: ut si quis prius, arida quàm sit
Cerea persona, allidat pilæ ue, trabi ue:
Atq; ea continuo rectam si fronte figuram
Seruet: & elisam retro sese exprimat ipsa:
Fiet, ut ante oculus fuerit qui dexter: hic idem
Nunc sit leuus: & è leuo sit mutua dexter.
Splendida porro oculi fugitant, uitant'q; tueri:
Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas:
Propterea, quia uis magna est ipsius: & alte
Aera per purum grauiter simulachra feruntur:
Et feriunt oculos turbantia compositurας.
Præterea splendor, quicunq; est acer, adurit
Sæpe oculos: ideo quod semina possidet ignis
Multa: dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
Lurida præterea fiunt, quæcunq; tuentur
Arquati: quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulachris obuia rerum:
Multa'q; sunt oculis in eorum deniq; mista:
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.
E' tenebris autem quæ sunt in luce tuemur:
Propterea, quia cum propior caliginis aer
Ater init oculos prior, & possedit apertos:
Insequitur candens confestim lucidus aer:
Qui quasi purgat eos: ac nigras discutit umbras
Aeris illius: nam multis partibus hic est
Mobilior, multis'q; minutior, & mage pollens.
Qui simulatq; uias oculorum luce repleuit:

Atq; patefecit: quas ante obsederat ater:
Continuo rerum simulachra adaperta sequuntur:
Quæ sita sunt in luce: lacessunt'q; ut uideamus.
Quod contra facere in tenebris à luce nequimus,
Propterea: quia posterior caliginis aer
Crassior insequitur: qui cuncta foramina complet:
Obsidit'q; uias oculorum: ne simulachra
Possint ullarum rerum coniecta moueri.
Fit quoq; de speculo in speculum ut tradatur imago.
Quinq; etiam, sex'ue ut fieri simulachra suerint:
Nam quæcunq; retro parte interiore latebunt:
Inde tamen, quamuis torte, penitus'q; remota
Omnia: per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc speculis uideantur in ædibus esse.
Vsque adeo è speculo in speculum translucet imago:
Et cum leua data est, fit rursum, ut dextera fiat:
Inde'q; retrorsum redit, et conuertit eodem.
Quinetiam, quæcunq; latuscula sunt speculorum
Assimili lateris flexura prædita nostri:
Dextera ea propter nobis simulachra remittunt:
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago:
Inde ad nos elisa bis aduolat: aut etiam quod
Circumagitur, cum uenit imago: propterea quod
Flexa figura docet speculi conuertier ad nos.
Quadratas'q; procul turres cum cernimus urbis:
Propterea fit, uti uideantur sæpe rotundæ:
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis:
Siue etiam potius non cernitur: ac perit eius
Plaga: nec ad nostras acies illabitur ictus:
Aera per multum quia dum simulachra feruntur:

C ogit hebeſcere eum crebris offenſibus aer:
H inc,ubi ſuffugit ſenſum ſimul angulus omnis:
F it quaſi ut ad tornum ſaxorum ſtructa tuantur:
N on tamen ut coràm quae ſunt,uereq́; rotunda,
S ed quaſi adumbratim paulum ſimulata uidentur.
I ndugredi pariter porro ſimulachra, pedemq́;
P onere nobiſcum credas,geſtumq́; imitari,
P ropterea:quia de ſpeculi qua parte recedas,
C ontinuo nequeant illinc ſimulachra reuerti:
O mnia quandoquidem cogit natura referri:
A c reſilire ab rebus ad aequos reddita flexus.
V mbra uidetur item nobis in ſole moueri:
E t ueſtigia noſtra ſequi:geſtumq́; imitari:
A era ſi credas priuatum lumine poſſe
I ndugredi,motus hominum, geſtumq́; ſequentem.
N am nihil eſſe poteſt aliud,niſi lumine caſſus
A er:id quod nos umbram perhibere ſuemus.
N imirum,quia terra locis ex ordine certis
L umine priuatur ſolis quacunq; meantes
O fficimus:repletur item,quod liquimus eius.
P ropterea fit,uti uideatur quae fuit umbra
C orporis,è regione eadem nos uſq; ſecuta.
S emper enim noua ſe radiorum lumina fundunt:
P rimaq́; diſpereunt,quaſi margine lana trahatur.
P ropterea,facile & ſpoliatur lumine terra:
E t repletur item:nigrasq́; ſibi abluit umbras.
N ec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
N am quocunq; loco ſit lux,atq; umbra,tueri
I llorum eſt:eadem uero ſint lumina nec'ne:
V mbraq́;,quae fuit hic,eadem nunc tranſeat illuc:

An potius fiat, paulo quod diximus ante:
Hoc animi demum ratio discernere debet:
Nec possunt oculi naturam noscere rerum.
Proinde animi uitium hoc oculis affingere noli.
Qua uehimur naui, fertur, cum stare uidetur:
Quæ manet in statione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campiq; uidentur:
Quos agimus præter nauim, uelisq; uolamus.
Sydera cessare, ætherijs affixa cauernis
Cuncta uidentur: & assiduo sunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reuisunt:
Cum permensa suo sunt cœlum corpore claro.
Solq; pari ratione manere, & luna uidetur
In statione: ea quæ ferri res indicat ipsa.
Extantesq;, procul medio de gurgite, montes,
Classibus inter quos liber patet exitus: ijdem
Apparent: & longe diuulsi licet, ingens
Insula coniunctis tamen ex his una uidetur.
Atria uersari, & circumcursare columnæ
Vsqueadeo fit uti pueris uideantur: ubi ipsi
Desierunt uerti: uix ut iam credere possint,
Non supra sese ruere omnia tecta minari.
Iamq; rubrum tremulis iubar ignibus erigere alte
Cum cœptat natura: supraq; extollere monteis:
Quos tibi tum supra sol monteis esse uidetur,
Cominus ipse suo contingens feruidus igni:
Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ:
Vix etiam cursus quingentos sæpe ueruti.
Inter eos solemq; iacent immania ponti
Aequora, substrata ætherijs ingentibus oris:

I nteriectaq; sunt terrarum millia multa:
Q uæ uariæ retinent gentes, & secla ferarum.
A t coniectus aquæ digitum non altior unum
Q ui lapides intersistit per strata uiarum:
D espectum præbet sub terras impete tanto:
A' terris quantum cœli patet altus hiatus:
N ubila despicere, & cœlum uideare uidere,
C orpora mirando sub terras abdita cœlo.
D eniq; ubi medio nobis equus acer adhæsit
F lumine: & in rapidas amnis despeximus undas:
S tantis equi corpus transuersum ferre uidetur
V is: & in aduersum flumen contrudere raptim.
E t quocunq; oculos traiecimus: omnia ferri,
E t fluere assimili nobis ratione uidentur.
P orticus æquali quamuis est deniq; ductu:
S tans'q; in perpetuum paribus suffulta columnis:
L onga tamen parte ab summa cum tota uidetur:
P aulatim trahit angusti fastigia coni
T ecta solo iungens, atq; omnia dextera leuis:
D onec in obscurum coni conduxit acumen.
I n pelago nautis ex undis ortus, in undis
S ol fit uti uideatur obire: & condere lumen:
Q uippe ubi nil aliud nisi aquam, cœlum'q; tuentur.
N e leuiter credas labefactari undiq; sensus.
A t maris ignaris, in portu clauda uidentur
N auigia aplustris fractis, obnitier undis.
N am quæcunq;, supra rorem salis, edita pars est
R emorum, recta est: & recta superne gubernacla
Q uæ demersa liquore obeunt, refracta uidentur
O mnia conuerti: sursum'q; supina reuerti:

Et reflexa propè in summo fluitare liquore.
Raraq; per cœlum cum uenti nubila portant
Tempore nocturno: tum splendida signa uidentur
Labier aduersum nimbos: atq; ire superne
Longe aliam in partem, quàm quò ratione feruntur.
At si forte oculo manus uni subdita subter
Pressit eum: quodam sensu fit, uti uideantur,
Omnia, quae tuimur, fieri tum bina tuendo:
Bina lucernarum flagrantia lumina flammis:
Binaq; per totas aedeis geminare supellex:
Et duplices hominum facies, & corpora bina.
Deniq; cum suaui deuinxit membra sopore
Somnus: & in summa corpus iacet omne quiete:
Tum uigilare tamen nobis, & membra mouere
Nostra uidemur: & in noctis caligine caeca
Cernere censemus solem, lumenq; diurnum:
Conclusoq; loco, cœlum, mare, flumina, monteis
Mutare: & campos pedibus transire uidemur:
Et sonitus audire: seuera silentia noctis
Vndiq; cum constent: & reddere dicta tacentes.
Caetera de genere hoc mirando multa uidemus:
Quae uiolare fidem quasi sensibus omnia quaerunt
Nequicquam: quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipsi:
Pro uisis ut sint, quae non sunt sensibus uisa.
Nam nihil egregius, quàm res secernere apertas
A' dubijs: animus quas ab se protinus addit.
Deniq; nil sciri siquis putat, id quoq; nescit,
An sciri possit, quo se nil scire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere causam,

Qui capite ipse suo instituit uestigia retro.
E t tamen hoc quoq; uti concedam scire: ad id ipsum
Quæram, cum in rebus ueri nil uiderit ante:
V nde sciat, quid sit scire, & nescire uicissim:
N otitiam ueri quæ res, falsiq; crearit:
E t dubium certo quæ res differre probarit.
I nuenies primis ab sensibus esse creatam
N otitiam ueri: neq; sensus posse refelli.
N am maiore fide debet reperirier illud,
S ponte sua ueris quod possit uincere falsa.
Quid maiore fide porro, quàm sensus haberi
D ebet? an ab sensu falso ratio orta ualebit
D icere eos contra, quæ tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sint ueri, ratio quoq; falsa fit omnis.
A n poterunt oculos aures reprendere? an aures
T actus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?
A n confutabunt nares? oculi ue reuincent?
N on (ut opinor) ita est: nam seorsum cuiq; potestas
D iuisa est: sua uis cuiq; est: ideóq; necesse est:
I d, quod molle sit, et gelidum, feruens ue uideri.
E t seorsum uarios rerum sentire colores,
E t quæcunq; coloribus sint coniuncta necesse est.
S eorsus item sapor oris habet uim: seorsus odores
N ascuntur: seorsum sonitus: ideóq; necesse est
N on possint alios aliĳ conuincere sensus.
N ec porro poterunt ipsi reprendere sese:
A equa fides quoniam debebit semper haberi:
P roinde quod in quoq; est his uisum t pe, uerum est.
E t si non poterit ratio dissoluere causam:
C ur ea quæ fuerint iuxtim quadrata, procul sint

V isa rotunda: tamen præstat rationis egentem
R eddere mendose causas utriusq; figuræ:
Q uàm manibus manifesta suis emittere quoquam:
E t uiolare fidem primam: & conuellere tota
F undamenta: quibus nixatur uita, salusq;.
N on modo enim ratio ruat omnis: uita quoq; ipsa
C oncidat extemplo: nisi credere sensibus ausis:
P ræcipitesq; locos uitare: & cætera quæ sint
I n genere hoc fugienda: sequi contraria quæ sint.
I lla tibi est igitur uerborum copia cassa
O mnis: quæ contra sensus instructa parata est.
D eniq; ut in fabrica, si praua est regula prima:
N ormaq; si fallax rectis regionibus exit:
E t libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
O mnia mendose fieri, atq; obstipa necessum est,
P raua, cubantia, prona, supina, atq; absona tecta:
I am ruere ut quædam uideantur uelle, ruantq;,
P rodita iudicijs fallacibus omnia primis.
S ic igitur ratio tibi rerum praua necesse est,
F alsaq; sit, falsis quæcunq; ab sensibus orta est.
N unc alij sensus quo pacto quisq; suam rem
S entiat: haud quaquam ratio scruposa relicta est.
P rincipio auditur sonus, & uox omnis: in aureis
I nsinuata suo pepulêre ubi corpore sensum.
C orpoream quoq; enim uocem constare fatendum est,
E t sonitum: quoniam possint impellere sensus.
P ræterradit enim uox fauceis sæpe: facitq;
A speriora foras gradiens arteria clamor.
Q uippe per angustum turba maiore coorta,
I re foras ubi cœperunt primordia uocum:

S cilicet expletis quoq; ianua redditur oris
R aucat uijs: & iter lædit, qua uox it in auras.
H aud igitur dubium est, quin uoces, uerbaq; constent
C orporeis è principijs: ut lædere possint.
N ec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
D etrahat ex hominum neruis, ac uiribus ipsis
P erpetuus sermo, nigrai noctis ad umbram,
A uroræ perductus ab exoriente nitore:
P ræsertim si cum summo est clamore profusus.
E rgo corpoream uocem constare necesse est:
M ulta loquens quoniam amittit de corpore partem.
N ec simili penetrant aureis primordia forma:
C um tuba depresso grauiter sub murmure mugit:
E t reuocat raucum retro cita barbara bombum:
E t gelida cycni nece terti ex antro heliconis,
C um liquidam tollunt lugubri uoce querelam.
H asce igitur penitus uoces cum corpore nostro
E xprimimus: rectoq; foras emittimus ore:
M obilis articulat neruorum dædala lingua:
F ormaturaq; labrorum pro parte figurat.
A speritas autem uocis fit ab asperitate
P rincipiorum: & item leuis leuore creatur.
A c, ubi non longum spatium est, unde illa profecta
P erueniat uox quæq;: necesse est uerba quoq; ipsa
P lanè exaudiri: discerniq; articulatim:
S eruat enim formaturam, seruatq; figuram.
A t si interpositum spatium sit longius æquo:
A era per multum confundi uerba necesse est:
E t conturbari uocem, dum transuolat auras.
E rgo fit, sonitum ut possis sentire: neq; illam

Internoscere, uerborum sententia quae sit:
Vsqueadeo confusa uenit uox, inq; pedita.
Praeterea, edictum saepe unum perciet aureis
Omnibus in populo, missum praeconis ab ore.
In multas igitur uoces uox una repente
Diffugit: in priuas quoniam se diuidit aureis,
Obsignans formam uerbis, clarumq; sonorem.
At, quae pars uocum non aureis incidit ipsas:
Praeterlata perit, frustra diffusa per auras.
Pars solidis allisa locis reiecta sonorem
Reddit: & interdum frustratur imagine uerbi.
Quae bene cum uideas, rationem reddere possis
Tute tibi, atq; alijs: quo pacto per loca sola
Saxa pareis formas uerborum ex ordine reddant:
Palanteis comites cum monteis inter opacos
Quaerimus: & magna dispersos uoce ciemus.
Sex etiam, aut septem loca uidi reddere uoces:
Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.
Haec loca capripedes satyros, nymphasq; tenere
Finitimi fingunt: & faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu, ludoq; iocanti
Affirmant uulgo taciturna silentia rumpi:
Chordarumq; sonos fieri, dulceisq; querelas:
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.
Et genus agricolûm late sentiscere: cum Pan
Pinea semiferi capitis uelamina quassans,
Vnco saepe labro calamos percurrit hianteis:
Fistula syluestrem ne cesset fundere musam.
Caetera de genere hoc monstra, ac portenta loquûtur:

Ne loca deserta ab diuis quoq; forte putentur
Sola: tenere ideo iactant miracula dictis:
Aut aliqua ratione alia ducuntur: ut omne
Humanum genus est auidum nimis auricularum.
Quod superest, non est mirandum, qua ratione
Per loca quae nequeunt oculi res cernere apertas:
Haec loca per uoces ueniant: aureis'q; lacessant:
Cum loquimur clausis foribus: quod saepe uidemus.
Nimirum, quia uox per flexa foramina rerum
Incolumis transire potest: simulachra renutant.
Perscinduntur enim, nisi recta foramina tranant:
Qualia sunt uitri: species quae transuolat omnis.
Praeterea parteis in cunctas diuiditur uox.
Ex alijs aliae quoniam gignuntur: ubi iam
Dissiluit semel in multas exorta: quasi ignis
Saepe solet scintilla suos se spargere in igneis.
Ergo replentur loca uocibus, abdita retro
Omnia quae circum fuerint: sonitu'q; cientur.
At simulachra uijs directis omnia tendunt:
Vt sunt missa semel: quapropter cernere nemo
Se supra potis est: at uoces accipere extra.
Et tamen, ipsa quoq; haec dum transit claustra uiarũ
Vox: obtunditur, atq; aureis confusa penetrat:
Et sonitum potius, quàm uerba audire uidemur.
Nec, quis sentimus succum, lingua atq; palatum
Plusculum habent in se rationis, plus operai.
Principio succum sentimus in ore: cibum cum
Mandendo exprimimus: ceu plenam spongiá aquai
Siquis forte manu premere, ac siccare recepit.
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati

D iditur,& raræ perplexa foramina linguæ:
H æc ubi leuia ſunt manantis corpora ſucci:
S uauiter attingunt,& ſuauiter omnia tractant
H umida linguai circùm ſudantia templa.
A t contra pungunt ſenſum,lacerant'q; coorta,
Q uanto quæq; magis ſunt aſperitate repleta.
D einde uoluptas eſt è ſucco fine palati.
C um uero deorſum per fauces præcipitauit:
N ulla uoluptas eſt:dum diditur omnis in artus.
N ec refert quicquam,quo uictu corpus alatur:
D ummodo quod capias concoctum didere poſſis
A rtubus:& ſtomachi humectum ſeruare tenorem.
N unc,alijs alius cur ſit cibus ut uideamus,
E xpediam:quare'ue alijs quod triſte,& amarũ eſt:
H oc tamen eſſe alijs poſſit prædulce uideri.
T antaq; in his rebus diſtantia,differitas'q; eſt:
V t quod alis cibus eſt, alijs fuat acre uenenum.
E ſt utiq;:ut ſerpens hominis quæ tacta ſaliuis
D iſperit:ac ſeſe mandendo conficit ipſa.
P ræterea,nobis ueratrum eſt acre uenenum:
A t capris adipes, & coturnicibus auget.
I d quibus ut fiat rebus cognoſcere poſſis:
P rincipio meminiſſe decet,quæ diximus ante:
S emina multimodis in rebus miſta teneri.
P orro omnes,quæcunq; cibum capiunt animantes:
V t ſunt diſſimiles extrinſecus:& generatim
E xtima membrorum circùm cæſura coercet:
P roinde ex ſeminibus conſtant:uariant'q; figura.
S emina cum porro diſtent:differre neceſſe eſt
I nterualla,uiasq;, foramina quæ perhibemus:

O mnibus in membris, & in ore, ipsóq; palato.
E sse minora igitur quædam, maioráq; debent:
E sse triquetra alijs, alijs quadrata necesse est:
M ulta rotunda: modis multis multangula quædam:
N anq; figurarum ut ratio, motúsq; reposcunt:
P roinde foraminibus debent differre figuræ:
E t uariare uiæ proinde ac textura coercet.
H oc ubi quod suaue est alijs, alijs fit amarum:
I lli, cui suaue est, leuissima corpora debent
C ontrectabiliter caulas intrare palati:
A t contra, quibus est eadem res intus acerba:
A spera nimirum penetrant, hamatáq; fauces.
N unc facile ex his est rebus cognoscere quæq;.
Quippe, ubi cui febris bili superante coorta est:
A ut alia ratione aliqua est uis excita morbi:
P erturbatur ibi totum iam corpus: & omnes
C ommutantur ubi positura principiorum:
F it, prius ad sensum ut quæ corpora conueniebant:
N unc non conueniant: & cætera sint magis apta:
Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum:
V traq; enim sunt in mellis commista sapore:
Id quod iam supra tibi sæpe ostendimus ante.
N unc age, quo pacto nareis adiectus odoris
T angit, agam: primum res multas esse necesse est:
V nde fluens uoluat uarius se fluctus odorum.
N am fluere, & mitti uulgo, spargíq; putandum est.
V erum alijs alius magis est animantibus aptus
D issimileis propter formas: ideóq; per auras
M ellis apes quamuis longe ducuntur odore:
V ulturijq; cadaueribus: tum fissa ferarum

V ngula quo' tulerit gressum, promissa canum uis
D ucit: & humanum longe præsentit odorem
R omulidarum arcis seruator candidus anser.
S ic alijs alius nidor datus, ad sua quenq;
P abula ducit: & à tetro resilire ueneno
C ogit. eoq; modo seruantur secla ferarum.
H ic odor ipse igitur, nareis quicunq; lacessit:
E st alio ut possit permitti longius alter.
S ed tamen haud quisquam tam longe fertur eorum:
Q uàm sonitus, quàm uox: mitto iá dicere, quàm res,
Q uæ feriunt oculorum acies: uisum'q; lacessunt.
E rrabundus enim tarde uenit: ac perit ante
P aulatim facilis distractus in aeris auras:
E x alto primum, quia uix emittitur ex re:
N am penitus fluere, ac procedere rebus odores
S ignificat: quod fracta magis redolere uidentur
O mnia, quod contrita, quod igni collabefacta.
D einde uidere licet maioribus esse creatum
P rincipijs, quàm uox: quoniam per saxea septa
N on penetrat: qua uox uulgo, sonitus'q; feruntur.
Q uare etiam quod olet, non tam facile esse uidebis
I nuestigare in qua sit regione locatum.
R efrigescit enim, cunctando plaga per auras:
N ec calida ad sensum decurrunt nuntia rerum.
E rrant sæpe canes itaq; & uestigia quærunt.
N ec tamen hoc solis in odoribus, atq; saporum
I n genere est: sed item species rerum, atq; colores'
N on ita conueniunt ad sensus omnibus omnes:
V t non sint alijs quædam magis acria uisu.
Q uin etiam gallum nocte explaudentibus alis

A uroram clara consuetum uoce uocare,
H unc nequeunt rapidi contra constare leones
I nq; tueri: ita continuo meminere fugai:
N imirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
S emina: quæ cum sunt oculis immissa leonum:
P upillas interfodiunt: acremq; dolorem
P ræbent: ut nequeant contra durare feroces.
C um tamen hæc nostras acies nil lædere possint:
A ut quia non penetrant: aut quod penetrãtibus illis,
E xitus ex oculis liber datur: in remeando
L ædere ne possint ex ulla lumina parte.
N unc age, quæ moueant animum res accipe: & unde,
Q uæ ueniunt, ueniant in mentem, percipe paucis.
P rincipio hoc dico, rerum simulachra uagari
M ulta modis multis in cunctas undiq; parteis:
T enuia quæ facile inter se iunguntur in auris:
O buia cum ueniunt: ut aranea, bracteaq; auri.
Q uippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu:
Q uàm quæ percipiunt oculos: uisumq; lacessunt.
C orporis hæc quoniam penetrant per rara: cientq;
T enuem animi naturam intus: sensumq; lacessunt.
C entauros itaq;, & scyllarum membra uidemus,
C erbereasq; canum facies, simulachraq; eorum,
Q uorum morte obita tellus amplectitur ossa:
O mnigenum quoniam passim simulachra feruntur:
P artim sponte sua quæ fiunt aere in ipso:
P artim quæ uarijs ab rebus cunq; recedunt:
E t quæ conficiunt ex horum facta figuris:
N am certe ex uiuo centauri non fit imago:
N ulla fuit quoniam talis natura animai.

Verum ubi equi, atq; hominis casu conuenit imago:
Haerescit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter subtilem naturam, & tenuia texta.
Caetera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quae cum mobiliter summa leuitate feruntur:
Vt prius ostendi: facile uno commouet ictu
Quaelibet una animum nobis subtilis imago.
Tenuis enim mens est, & mire mobilis ipsa.
Haec fieri (ut memoro) facile hinc cognoscere possis:
Quatenus hoc simile est illi: quod mente uidemus,
Atq; oculis, similis fieri ratione necesse est.
Nunc igitur docui quoniam me forte leones
Cernere per simulachra, oculos quaecunq; lacessunt:
Scire licet mentem simili ratione moueri
Per simulachra leonum, & caetera, quae uidet aeque,
Nec minus atq; oculi. nisi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum somnus membra profudit:
Mens animi uigilat: nisi quod simulachra lacessunt
Haec eadem nostros animos, quae, cum uigilamus,
Vsqueadeo certe: ut uideamur cernere eum, quem
Reddita uitai iam mors, & terra potita est.
Hoc ideo fieri cogit natura: quod omnes
Corporis affecti sensus per membra quiescunt:
Nec possunt falsum ueris conuincere rebus.
Praeterea meminisse iacet: languet'q; sopore:
Nec dissentit eum mortis, leti'q; potitum
Iampridem: quem mens uiuum se cernere credit.
Quod superest, non est mirum simulachra moueri:
Brachia'q; in numerum iactare, & caetera membra.
Nam fit, ut in somnis facere hoc uideatur imago.

Quippe ubi prima perit: alioq́; est altera nata
Inde statu: prior hic gestum mutasse uidetur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum est:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta:
Tantaq́; sensibili quouis est tempore in uno
Copia particularum: ut possit suppeditare.
Multaq́; in his rebus quæruntur: multaq́; nobis
Clarandum est: plane si res exponere auemus.
Quæritur in primis, quare quod cuiq; libido
Venerit, extemplo mens cogitet eius id ipsum.
An ne uoluntatem nostram simulachra tuentur?
Et simulac uolumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si deniq; cœlum,
Conuentus hominum, pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia sub uerbo ne creat natura, paratq;?
Cum præsertim aliis eadem in regione, locoq;
Longe dissimiles animus res cogitet omnes.
Quid porro, in numerum procedere cum simulachra
Cernimus in somnis? & mollia membra mouere?
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis gestum, pede conuenienti?
Scilicet arte ualent simulachra? & docta uagantur?
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit uerum? quia tempore in uno
Cum sentimus id: ut cum uox emittitur una:
Tempora multa latent: ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, uti quouis in tempore quæq;
Præsto sint simulachra locis in quosq; parata:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta.
Hoc, ubi prima perit, alioq́; est altera nata

I nde statu: prior hic gestum mutasse uidetur:
E t quia tenuia sunt, nisi quæ contendit, acute
C ernere nō potis est animus: proinde omnia quæ sunt
P ræterea, pereunt, nisi quæ ex sese ipse parauit:
I pse parat sese porro, speratq; futuram,
V t uideat, quod consequitur, rem quanq;: fit ergo.
N on'ne uides oculos etiam, cum tenuia quæ sunt,
C ernere cœperunt: contendere se, atq; parare,
N ec sine eo fieri posse, ut cernamus acute?
E t tamen in rebus quoq; apertis noscere possis:
S i non aduertas animum, proinde esse: quasi omni
T empore semotum fuerit, longeq; remotum.
C ur igitur mirum est, animus si cætera perdit
P ræterea, quàm quis est rebus deditus ipse?
D einde adopinamur de signis maxima paruis:
A c nos in fraudem induimus frustra nimis ipsi.
F it quoq;, ut interdum non suppeditetur imago
E iusdem generis: sed fœmina quæ fuit ante,
I n manibus uir tum factus uideatur adesse:
A ut alia ex alia facies, ætasq; sequatur:
Q uod ne miremur, sopor, atq; obliuia curant.
I llud in his rebus uitium uehementer inesto
E ffugere errorem illorum: qui hæc præmeditantur.
L umina ne facias oculorum clara creata:
P rospicere ut possimus. & ut proferre uiai
P roceros passus: ideo fastigia posse
S urarum, ac feminum pedibus fundata plicari.
B rachia tum porro ualidis exapta lacertis
E sse: manusq; datas utraq; à parte ministras:
V t facere ad uitam possimus, quæ foret usus.

Cætera de genere hoc, inter quæcunq; pretantur:
Omnia peruersa præpostera sunt ratione.
Nil ideo quoniam natum est in corpore: ut uti
Possemus: sed quod natum est, id procreat usum.
Nec fuit ante uidere oculorum lumina nata:
Nec dictis orare prius, quàm lingua creata est:
Sed potius longe linguæ præcessit origo
Sermonem: multóq; creatæ sunt prius aures,
Quàm sonus est auditus: & omnia deniq; membra
Ante fuere (ut opinor) eorum quàm foret usus.
Haud igitur potuere utendi crescere causa.
At contra conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdaréq; membra cruore,
Ante fuit multo: quàm lucida tela uolarent.
Et uulnus uitare prius natura coegit:
Quàm daret obiectum parmai leua per artem.
Scilicet & fessum corpus mandare quieti,
Multo antiquius est, quàm lecti mollia strata.
Et sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.
Hæc igitur possunt utendi cognita causa
Credier: ex usu quæ sunt, uitáq; reperta.
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis.
Quo genere in primis sensus, & membra uidemus:
Quare etiam atq; etiam procul est, ut credere possis
Vtilitatis ob officium potuisse creari.
Illud item non est mirandum: corporis ipsa
Quod natura cibum quærit cuiusq; animantis.
Quippe etenim fluere, atq; recedere corpora rebus
Multa modis multis docui: sed plurima debent

Ex animalibus his, quæ sunt exercita motu:
Multaq; per sudorem ex alto pressa feruntur:
Multa per os exhalantur: cum languida anhelant.
His igitur rebus rarescit corpus: & omnis
Subruitur natura: dolor quam consequitur rem.
Propterea capitur cibus: ut suffulciat artus:
Et recreet uireis interdatus: atq; patentem
Per membra ac uenas, ut amorem obduret edendi.
Humor item discedit in omnia, quæ loca cunq;
Poscunt humorem: glomerataq; multa uaporis
Corpora, quæ stomacho præbent incendia nostro:
Dissipat adueniens liquor: ac restinguit, ut ignem:
Vrere ne possit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro
Abluitur: sic expletur ieiuna cupido.
Nunc qui fiat, uti passus proferre queamus,
Cum uolumus: varieq; datum sit membra mouere:
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
Corporis insuerit: dicam: tu percipe dicta.
Dico animo nostro primum simulachra meandi
Accidere: atq; animum pulsare, ut diximus ante:
Inde uoluntas fit: neq; enim facere incipit ullam
Rem quisquam, quàm mens prouidit, quid uelit, ante
Id, quod prouidet, illius rei constat imago.
Ergo animus cum sese ita commouet, ut uelit ire:
Inq; gredi: ferit extemplo quæ in corpore toto
Per membra, atq; artus animai dissita uis est:
Et facile est factu, quoniam coniuncta tenetur.
Inde ea proporro corpus ferit: atq; ita tota
Paulatim moles protruditur: atq; mouetur.

Præterea

P rætereà tum rarescit quoq; corpus: & aer
S alicet ut debet, qui semper mobilis extat:
P er patefacta uenit: penetrat'q; foramina largus:
E t dispergitur ad parteis ita quasq; minutas
C orporis. hinc igitur rebus fit utrinq; duabus,
C orpus ut, ac nauis uelis, uento'q;, feratur.
N ec tamen illud in his rebus mirabile constat:
T antula quod tantum corpus corpuscula possint
C ontorquere: & onus totum conuertere nostrum.
Q uippe etenim uentus subtili corpore tenuis
T rudit agens magnam magno molimine nauim:
E t manus una regit quantouis impete euntem:
A tq; gubernaclum contorquet quolibet unum.
M ulta'q; per trocleas, & tympana pondere magno
C ommouet, atq; leui sustollit machina nisu.
N unc quibus ille modis somnus per membra quietem
I rriget: atq; animi curas è pectore soluat:
S uauidicis potius, quàm multis uersibus edam,
P aruus ut est cycni melior canor ille, gruum quàm
C lamor in ætherijs dispersus nubibus austri.
T u mihi da tenues aureis, animum'q; sagacem:
N e fieri negites, quæ dicam, posse: retroq;
V era repulsanti discedant pectore dicta:
T u te met in culpa cum sis, ne cernere possis.
P rincipio somnus fit, ubi est distracta per artus
V is animæ: partim'q; foras eiecta recessit:
E t partim contrusa magis concessit in altum:
D issoluuntur enim tum demum membra: fluuntq;.
N am dubium non est, animai quin opera sit
S ensus hic in nobis: quem cum sopor impedit esse:

Tum nobis animã perturbatam esse putandum est:
Eiectam'q; foras non omnem: nanq; iaceret
Aeterno corpus perfusum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris: cinere ut multa latet obrutus ignis:
Vnde reconflari sensus per membra repente
Possit? ut ex igni tecto consurgere flamma?
Sed quibus hæc rebus nouitas conflatur: & unde
Perturbari anima, & corpus languescere possit:
Expediam: tu fac ne uentis uerba profundam.
Principio externa corpus de parte necessum est,
Aerijs quoniam uicinum tangitur auris:
Tundier: atq; eius crebro pulsarier ictu.
Propterea'q; ferè res omnes, aut corio sunt,
Aut cute conclusæ: aut callo, aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem spirantibus aer
Verberat: hic idem cum ducitur: atq; reflatur.
Quare utrinq; secus cum corpus uapulet: & cum
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementa'q; prima:
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim positura principiorum
Corporis, atq; animi sic: ut pars inde animai
Eliciatur: & introrsum pars abdita cedat:
Pars etiam distracta per artus, non queat esse
Coniuncta inter se: nec motu mutua fungi:
Inter enim sepit septus natura, uias q;.
Ergo sensus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus:
Debile fit corpus: languescunt omnia membra:

Brachia, palpebræq; cadunt: poplitesq; cubanti
Sæpe etiam summittuntur: uiresq; resoluunt.
Deinde cibum sequitur somnus: quia quæ facit aer,
Hæc eadem cibus, in uenas dum diditur omnis:
Efficit: & multo sopor ille grauissimus extat,
Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore.
Fit ratione eadem coniectus porro animai
Altior, atq; foras eiectus largior eius,
Et diuisior inter se, ac distractior intus.
Et quo quisq; ferè studio defunctus adhæret:
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati:
Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens:
In somnis eadem plerunq; uidemur obire.
Causidici causas agere: & componere leges:
Induperatores pugnare: ac prælia obire:
Nautæ contractum cum uentis degere bellum:
Nos agere hoc autem: & naturam quærere rerum
Semper: & inuentam patrijs exponere chartis.
Cætera sic studia, atq; artes plerunq; uidentur
In somnis animos hominum frustrata tenere.
Et quicunq; dies multos ex ordine, ludis
Assiduas dederint operas: plerunq; uidemus,
Cum iam destiterint ea sensibus usurpare:
At reliquas tamen esse uias in mente patenteis:
Qua possint eadem rerum simulachra uenire.
Per multos itaq; illa dies eadem obuersantur
Ante oculos: etiam uigilantes ut uideantur
Cernere saltanteis, & mollia membra mouenteis:
Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquenteis

Auribus accipere: & consessum cernere eundem:
Scenaiq; simul uarios splendere decores.
Vsqueadeo magni refert studium, atq; uoluntas:
Et quibus in rebus consuerint esse operati,
Non homines solum, sed uero animalia cuncta.
Quippe uidebis equos forteis, cum membra iacebunt:
In somnis spirare tamen: sudareq; saepe:
Et quasi de palmis summas contendere uireis,
Tunc quasi carceribus patefactis, saepe quiete.
Venantumq; canes in molli saepe quiete
Iactant crura tamen subito: uocesq; repente
Mittunt: & crebras reducunt naribus auras:
Vt uestigia si teneant inuenta ferarum.
Expergefactiq; sequuntur inania saepe
Ceruorum simulachra: fugae quasi dedita cernant:
Donec discussis redeant terroribus ad se.
At consueta domi catulorum blanda propago,
Discutere, & corpus de terra corripere instant:
Proinde quasi ignotas facies, atq; ora tuantur.
Et quo quaeq; magis sunt aspera semina eorum:
Tam magis in somnis eadem saeuire necessum est.
At uariae fugiunt uolucres: pennisq; repente
Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos:
Accipitres somno in leui si praelia, pugnasq;
Edere sunt persectantes, uisaeq; uolantes.
Porro hominum mentes magnis quae motibus edunt?
Magna etenim saepe in somnis, faciuntq;, geruntq;.
Reges expugnant: capiuntur: praelia miscent:
Tollunt clamores: quasi si iugulentur ibidem.
Multi depugnant: gemitusq; doloribus edunt:

E e quasi pantheræ morsu, sæui ue leonis
M andantur: magnis clamoribus omnia complent.
M ulti de magnis per somnum rebus loquuntur:
I ndicioq; sui facti persæpe fuère.
M ulti mortem obeunt: multi de montibus altis
S e quasi præcipitent ad terram corpore toto:
E xterrentur: & ex somno quasi mentibus capti,
V ix ad se redeunt permoti corporis æstu.
F lumen item sitiens, aut fontem propter amoenum
A ssidet: & totum propè faucibus occupat amnem.
P ueri sæpe lacum propter se, ac dolia curta
S omno deuincti credunt extollere uestem:
T otius humorem saccatum ut corporis fundant:
C um babylonica magnifico splendore rigantur.
T um, quibus ætatis freta primitus insinuantur:
S emen ubi ipsa dies membris matura creauit:
C onueniunt simulachra foris è corpore quæq;
N untia præclari uultus, pulchriq; coloris:
Q uæ ciet irritans loca turgida semine multo:
V t quasi transactis sæpe omnibus rebus profundant
F luminis ingentes fluctus: uestemq; cruentent.
S ollicitatur id in nobis, quod diximus ante:
S emen: adulta ætas cum primum roborat artus:
N anq; alias aliud res commouet: atq; lacessit:
E x homine humanum semen ciet una hominis uis.
Q uod simulatq; suis eiectum sedibus exit:
P er membra, atq; artus decedit corpore toto
I n loca conueniens neruorum certa: cietq;
C ontinuo parteis genitales corporis ipsas.
I rritata tument loca semine: fitq; uoluntas

E ijcere id, quò se contendit dira libido.
I dq; petit corpus mens, unde est saucia amore.
N anq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam
E micat in partem sanguis, unde icimur ictu:
E t si comminus est, os tum ruber occupat humor.
S ic igitur ueneris qui telis accipit ictum,
S iue puer membris muliebribus hunc iaculatur:
S eu mulier toto iactans è corpore amorem:
V nde feritur, eò tendit: gestitq; coire:
E t iacere humorem in corpus de corpore ductum.
N anq; uoluptatem præsagit multa cupido.
H æc uenus est nobis: hinc autem est nomen amoris:
H inc illata primum ueneris dulcedinis in cor
S tillauit gutta: & successit frigida cura.
N am si abest qđ ames: præstò simulachra tamē sunt
I llius: & nomen dulce obuersatur ad aureis.
S ed fugitare decet simulachra: & pabula amoris
A bsterrere sibi: atq; aliò conuertere mentem.
E t iacere humorem coniectum in corpora quæq;.
N ec retinere semel conuersum unius amore:
E t seruare sibi curam, certumq; dolorem.
V lcus enim uiuescit, & inueterascit alendo:
I nq; dies gliscit furor: atq; erumna grauescit:
S i non prima nouis conturbes uulnera plagis:
V lgiuagaq; uagus uenere ante recentia cures:
A ut aliò possis animi traducere motus.
N ec ueneris fructu caret is, qui uitat amorem:
S ed potius, quæ sunt sine poena, commoda sumit:
N am certa, et pura est sanis magis inde uoluptas,

Q uàm miseris: etenim potiundi tempore in ipso
F luctuat incertis erroribus ardor amantum:
N ec constat quid primũ oculis, manibusq; fruantur:
Q uod petiêre, premunt arcte: faciuntq; dolorem
C orporis: & dentes illidunt sæpe labellis:
O sculaq; affigunt: quia non est pura uoluptas:
E t stimuli subsunt: qui instigant lædere id ipsum,
Q uodcunq; est, rabies unde illa hæc germinat urgens.
S ed leuiter pœnas frangit uenus inter amorem:
B landaq; refrenat morsus admista uoluptas.
N anq; in eo spes est, unde est ardoris origo,
R estingui quoq; posse ab eodem corpore flammam:
Q uod fieri contra corâm natura repugnat:
V naq; res hæc est: cuius quamplurima habemus:
T am magis ardescit dira cupedine pectus.
N am cibus, atq; humor membris assumitur intus:
Q uæ quoniam certas possunt obsidere partes:
H oc facile expletur laticum, frugumq; cupido.
E x hominis uero facie, pulchroq; colore,
N il datur in corpus, præter simulachra fruendum
T enuia: quæ uento spes raptat sæpe misella.
V t bibere in somnis sitiens cum quærit: & humor
N on datur: ardorem qui membris stinguere possit:
S ed laticum simulachra petit: frustraq; laborat:
I n medioq; sitit torrenti flumine potans.
S ic in amore uenus simulachris ludit amantes:
N ec satiare queunt spectando corpora corâm:
N ec manibus quicquam teneris abradere membris
P ossunt, errantes incerti corpore toto.
D eniq; cum membris collatis flore fruuntur

Aetatis: iam dum praesagit gaudia corpus:
Atq; in eo est uenus, ut muliebria conserat arua:
Affigunt auide corpus: iunguntq; saliuas
Oris: & inspirant pressantes dentibus ora,
Nequicquam: quoniam nihil inde abradere possunt:
Nec penetrare: & abire in corpus corpore toto:
Nam facere interdum uelle, & certare uidentur:
Vsqueadeo cupide ueneris compagibus haerent:
Membra uoluptatis dum ui labefacta liquescunt.
Tandem ubi se erupit neruis coniecta cupido:
Parua fit ardoris uiolenti pausa parumper:
Inde redit rabies eadem: & furor ille reuisit:
Cum sibi, quod cupiant ipsi contingere, quaerunt:
Nec reperire malum id possunt quae machina uincat:
Vsqueadeo incerti tabescunt uulnere caeco.
Adde quod absumunt uires: pereuntq; labore.
Adde quod alterius sub nutu degitur aetas.
Labitur interea res: & uadimonia fiunt:
Languent officia: atq; aegrotat fama uacillans:
Vnguenta, & pulchra in pedibus sicyonia rident:
Scilicet & grandes uiridi cum luce smaragdi
Auro includuntur: teriturq; thalassina uestis
Assidue: & ueneris sudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata mitrae:
Interdum in pallam, & qualos, & iachia uertunt.
Eximia ueste, & uictu, conuiuia, ludi,
Pocula crebra, unguenta, coronae, serta parantur:
Nequicquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid: quod in ipsis floribus angat:
Aut cum conscius ipse animus se forte remordet:

D eſidioſe agere ætatem: luſtriſq; perire.
A ut quod in ambiguo uerbum iaculata reliquit:
Q uod cupido affixum cordi uiueſcit, ut ignis.
A ut nimium iactare oculos, aliumue tueri
Q uod putat: in uultuq; uidet ueſtigia riſus.
A tq; in amore mala hæc proprio, ſummeq; ſecundo
I nueniuntur: in aduerſo uero, atq; inopi ſunt,
P rendere quæ poſſis oculorum lumine aperto:
I nnumerabilia: ut melius uigilare ſit ante,
Q ua docui ratione: cauereq;, ne illiciaris.
N am uitare, plagas in amoris ne iaciamur:
N on ita difficile eſt: quàm captum retibus ipſis
E xire: & ualidos ueneris perrumpere nodos.
E t tamen implicitus quoq; poſſis, inq; peditus
E ffugere: infeſtum niſi tu te tibi obuius obſtes:
V t prætermittas animi uitia omnia primum:
T um quæ corporis ſunt eius, quam præpetis, ac uis.
N am faciunt homines plerunq; cupidine cæci,
E t tribuunt ea, quæ non ſunt his commoda uere.
M ultimodis igitur prauas, turpeiſq; uidemus
E ſſe in delitijs: ſummoq; in honore uigere.
A tq; alios alij irrident: ueneremq; ſuadent,
V t placent: quoniam fœdo afflictentur amore:
N ec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
N igra μελίχροος eſt: immũda, et fœtida, ἄκοσμος:
C æſia, παλλάδιον: neuoſa, & lignea, δορκάς:
P aruula, pumilio, charitonia, tota merum ſal:
M agna, atq; immanis, κατάπληξις, plenaq; honoris:
B alba loqui non quit, τραυλίζει: muta, pudens eſt:
A t flagrans, odioſa, loquacula, λαμπάδιον fit:
I χνὸς, ἐρωμάνιον tum fit, cum uiuere non quit

Præ macie: ῥαδίνη uero est, iam mortua tussi.
At λάβρα, immanis: acrisq́; est icta ab iaccho:
Simula, σιλήνη: ac satyra est labrosa φίλημα.
Cætera de genere hoc, longum est, si dicere coner.
Sed tamen esto iam quantouis oris honore:
Cui ueneris membris uis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoq; sunt: nẽpe hac sine uiximus ante:
Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi:
Et miseram tetris se suffit odoribus ipsa:
Quam famulæ longe fugitant: furtimq́; cachinnant.
At lachrymans exclusus amator limina sæpe
Floribus, & sertis operit: postesq́; superbos
Vnguit amaracino: & foribus miser oscula figit.
Quem si iam immissum ueniens offenderit aura
Vna modo: causas abeundi quærat honestas:
Et meditata diu cadet alte sumpta querela:
Stultitiæq́; ibi se damnet: tribuisse quod illi
Plus uideat, quàm mortali concedere par est.
Nec ueneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summopere hos uitæ proscœnia cælant.
Quos retinere uolunt: astrictosq́; esse in amore:
Nequicquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem: atq; omneis inquirere in usus.
Et si bello animo est, & non odiosa uicissim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
Nec mulier semper ficto suspirat amore:
Quæ complexa uiri corpus cum corpore iungit:
Et tenet assuetis humectans oscula labris:
Nam facit ex animo sæpe: & communia quærens
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia uolucres, armenta, feræq;,

E t pecudes, et equæ maribus subsidere possent:
S i non ipsa quod illorum subito ardet abundans
N atura: & uenerem salientum læta retractant.
N on' ne uides, subito quos mutua sæpe uoluptas
V inxit, ut in uinclis communibus excrucientur?
I n triuijs quin sæpe canes discedere auentes,
D iuersi cupide summis ex uiribus tendunt:
C um interea ualidis ueneris compagibus hærent:
Q uod facerent nunquam: nisi mutua gaudia nossent:
Q uæ iacere in fraudem possent: uinctos'q; tenere.
Q uare etiã atq; etiam (ut dico) est communis uoluptas.
E t commiscendo cum semen forte uirile
F œmineum mulsit subita ui: corripuit'q;:
T um similes matrum materno semine fiunt:
V t patribus patrio: sed quos utriusq; figuræ
E sse uides mistim, miscentes uulta parentum:
C orpore de patrio, & materno sanguine crescunt:
S emina cum ueneris stimulis excita per artus
O buia conflixit conspirans mutuus ardor:
E t neq; utrum superauit eorum, nec superatum est.
F it quoq;, ut interdum similes existere auorum
P ossint: & referant proauorum sæpe figuras
P roptere a: quia multimodis primordia multis
M ista suo cælant in corpore sæpe parentes:
Q uæ patribus patres tradunt à stirpe profecta.
I nde uenus uarie producit sorte figuras:
M aiorum'q; refert uultus, uoces'q;, comas q;.
Q uandoquidem nihilo magis hæc de semine certo
F iunt, quàm facies, & corpora, membra'q; nobis.
E t muliebre oritur patrio de semine seclum:

Materno'q; mares existunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atq; utri simile est magis id, quodcunq; creatur,
Eius habet plus parte æqua, quod cernere possis:
Siue uirûm soboles, siue est muliebris origo.
Nec diuina satum genitalem numina cuiquam
Absterrent: pater à gnatis ne dulcibus unquam
Appelletur: & ut sterili uenere exigat æuum:
Quod pleriq; putant: & multo sanguine mœsti
Conspergunt aras: adolent'q; altaria donis.
Vt grauidas reddant uxores semine largo:
Nequicquam diuûm numen, sorteis'q; fatigant.
Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
Et liquido præter iustum, tenui'q; uicissim.
Tenue, locis quia non potis est affigere adhæsum:
Liquitur extemplo: & reuocatum cedit abortu.
Crassius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur: aut non tam prolixo prouolat ictu:
Aut penetrare locos æque nequit: aut penetratum
Aegre admiscetur muliebri semine semen.
Nam multum harmoniæ ueneris differre uidentur:
Atq; alias alij complent magis: ex alijs'q;
Suscipiunt aliæ pondus magis: in'q; grauescunt.
Et multæ steriles hymenæis ante fuerunt
Pluribus: & nactæ possunt tamen inde puellos
Suscipere: & partu possunt ditescere dulci.
Et quibus ante domi fœcundæ sæpe nequissent
Vxores parere: inuenta est illis quoq; compar
Natura: ut possent gnatis munire senectam.
Vsqueadeo magni refert, ut semina possint

Seminibus commisceri genitaliter apta:
Crassáq; conueniant liquidis, & liquida crassis.
Atq; in eo refert, quo uictu uita colatur:
Nanq; alijs rebus concrescunt semina membris:
Atq; alijs extenuantur: tabent'q; uicissim.
Et quibus ipsa modis tractetur blanda uoluptas:
Id quoq; permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedum'q; magis ritu, plerunq; putantur
Concipere uxores: quia sic loca sumere possunt
Pectoribus positis, sublatis semina lumbis.
Nec molles opus sunt motus uxoribus hilum:
Nam mulier prohibet se concipere, atq; repugnat:
Clunibus ipsa uiri uenerem si læta retractet:
Atq; exossato ciet omni pectore fluctus:
Eijcit enim sulcum recta regione, uiasq;
Vomeris: atq; locis auertit seminis ictum.
Id'q; sua causa consuerunt scorta moueri:
Ne complerentur crebro: grauidæ'q; iacerent:
Et simul ipsa uiris uenus ut concinnior esset:
Coniugibus quod nil nostris opus esse uidetur.
Nec diuinitus interdum, ueneris'q; sagittis
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,
Morigeris'q; modis, & mundo corpore cultæ,
Vt facile insuescat secum uir degere uitam.
Quod superest, consuetudo concinnat amorem.
Nam leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu:
Vincitur in longo spatio tamen: atq; labascit.
Non'ne uides etiam guttas in saxa cadenteis
Humoris, longo in spatio pertundere saxa?

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER QVINTVS.

Vis potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere, pro rerum maiestatisq; repertis?
Quis'ue ualet uerbis tantum? quî fingere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsitaq; præmia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam si ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est: Deus ille fuit, deus inclyte Memmi:
Qui princeps uitæ rationem inuenit eam: quæ
Nunc appellatur sapientia: quiq; per artem
Fluctibus è tantis uitam, tantisq; tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antiqua reperta.
Namq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse:
Cum tamen his posset sine rebus uita manere:
Vt fama est, aliquas etiam nunc uiuere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore uiui.
Quo magis hic merito nobis deus esse uidetur:
Ex quo nunc etiam per magnas dedita genteis
Dulcia permulcent animos solatia uitæ.
Herculis antistare autem si facta putabis:
Longius à uera multo ratione ferere.

Quid nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset? & horrens arcadius sus?
Deniq; quid cretæ taurus, lernæaq́; pestis
Hydra uenenatis posset uallata colubris?
Quid'ue tripectora tergemini uis Gerionai?
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, bistoniasq́; plagas, atq; ismara propter,
Tantopere officerent nobis? uncisq́; timendæ
Vnguibus arcadiæ uolucres stymphala colentes?
Aureaq́; hesperidum seruans fulgentia mala
Asper acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem, quid deniq; obesset,
Oceani propter littus, pelagiq́; sonora?
Quo neq; noster adit quisquam, nec barbarus audet?
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta perempta,
Si non uicta forent, quid tandem uiua nocerent?
Nil, ut opinor, ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatit: & trepido terrore repleta est
Per nemora, ac mõteis magnos, syluasq́; profundas:
Quæ loca uitandi plerunq; est nostra potestas.
At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
Atq; pericula sunt ingratis insinuandum?
Quantæ conscindunt hominem cupedinis acres
Sollicitum curæ? quantiq; perinde timores?
Quid'ue superbia, spurcitia, ac petulantia, quantas
Efficiunt clades? quid luxus, desidiesq́;?
Hæc igitur qui cuncta subegerit: ex animoq́;
Expulerit dictis, non armis: non'ne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarier esse?
Cum bene præsertim multa, ac diuinitus ipsis

I mmortalibus è diuis dare dicta fuerit:
A tq; omnem rerum naturam pandere dictis.
C uius ego ingressus uestigia: dum rationes
P ersequor: ac doceo dictis, quo quæq; creata
F œdere sint, in eo quàm sit durare necessum:
N ec ualidas æui ualeant rescindere leges.
Q uo genere in primis animi natura reperta est
N atiuo primum consistere corpore creta:
N ec posse incolumis magnum durare per æuum:
S ed simulachra solere in somnis fallere mentem:
C ernere cum uideamur eum, quem uita reliquit.
Q uod superest, nunc huc rationis detulit ordo:
V t mihi mortali consistere corpore mundum,
N atiuumq; simul ratio reddunda sit, esse:
E t quibus ille modis congressus materiai
F undarit terram, cœlum, mare, sydera, solem,
L unaiq; globum: tum quæ tellure animantes
E xtiterint: & quæ nullo sint tempore natæ:
Q uo'ue modo genus humanum uariante loquela
C œperit inter se nosci per nomina rerum.
E t quibus ille modis diuûm metus insinuarit
P ectora: terrarum qui in orbi sancta tuetur
F ana, lacus, lucos, aras, simulachráq; diuûm.
P ræterea solis cursus, lunæq; meatus
E xpediam, qua ui flectat natura gubernans.
N e forte hic inter cœlum, terramq; reamur
L ibera sponte sua cursus lustrare perenneis
M origera ad fruges augendas, atq; animanteis:
N e'ue aliqua diuûm uolui ratione putemus.
N am bene qui didicere deos securum agere æuum,

Si tamen

S i tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur relligiones:
Et dominos acreis asciscunt: omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse:
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Qua'nam sit ratione, atq; alte terminus hærens.
Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Principio, maria ac terras, cœlum'q; tuere:
Quorum naturam triplicem, tria corpora Memmi,
Treis species tam dissimileis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio: multos'q; per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quàm res noua, mira'q; menti
Accidit, exitium cœli, terræ'q; futurum:
Et quàm difficile id mihi sit peruincere dictis:
Vt fit, ubi insolitam rem apportes auribus: ante
Nec tamen hanc possis oculorum subdere uisu:
Nec iacere indumanus: uia qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templa'q; mentis.
Sed tamen effabor dictis: dabit ipsa fidem res
Forsitan: & grauiter terrarum motibus ortis
Omnia conquassari in paruo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potius, quàm res persuadeat ipsa:
Succidere horrisono posse omnia uicta fragore.
Qua prius aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm
Pythia, quæ tripode à Phœbi, lauro'q; profatur:

Multa tibi expediam doctis solatia dictis:
Relligione refrenatus ne forte rearis
Terras, & solem, & cœlum, mare, sydera, lunam
Corpore diuino debere æterna manere:
Proptereáq; putes ritu par esse gigantum:
Pendere eos pœnas immani pro scelere omneis:
Qui ratione sua disturbent mœnia mundi:
Præclarumq́; uelint cœli restinguere solem,
Immortalia mortali sermone notantes.
Quæ procul usqueadeo diuino ab numine distent:
Inq́; deûm numero quæ sint indigna uideri:
Notitiam potius præbere ut posse putentur:
Quid sit uitali motu, sensúq; remotum.
Quippe etenim non est cum quouis corpore, ut esse
Posse animi natura putetur, consiliumq́;.
Sicut in æthere non arbor, non æquore salso
Nubes esse queunt: neq; pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
Certum, ac dispositum est, ubi quicq̃ crescat, & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neq; à neruis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset: & innasci quauis in parte soleret:
Tandem in eodẽ homine, atq; in eodẽ uase maneret.
Quod quoniam nostro quoq; constat corpore certum:
Dispositumq́; uidetur, ubi esse & crescere possit
Seorsum anima, atq; animus: tanto magis inficiandũ
Totum posse extra corpus, formamq́; animalem
Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,

Aut in aqua durare, aut altis aetheris oris.
Haud igitur constant diuino praedita sensu:
Quandoquidem nequeunt uitaliter esse animata.
Illud item non est, ut possis credere: sedes
Esse deûm sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura deûm, longe'q; remota
Sensibus a' nostris, animi uix mente uidetur.
Quae quoniam manuum tactum suffugit & ictum:
Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoq; nostris sedibus esse
Dissimiles debent tenues de corpore eorum:
Quae tibi posterius largo sermone probabo.
Dicere porro hominum causa uoluisse parare
Praeclaram mundi naturam: proptere'aq;
Id laudabile opus diuûm laudare decere:
Aeternum'q; putare, atq; immortale futurum:
Nec fas esse deum, quod sit ratione uetusta
Gentibus humanis fundatum perpetuo aeuo:
Sollicitare suis ullum de sedibus unquam:
Nec uerbis uexare: & ab imo euertere summa:
Caetera de genere hoc affingere, & addere Memmi:
Desipere est. quid enim immortalibus, atq; beatis
Gratia nostra queat largirier emolumenti?
Vt nostra quicquam causa gerere aggrediantur?
Quid'ue noui potuit tanto post ante quietos
Illicere: ut cuperent uitam mutare priorem?
Nam gaudere nouis rebus debere uidetur,
Cui ueteres obsunt: sed cui nil accidit aegri
Tempore in anteacto: cum pulchre degeret aeuum:

Quid potuit nouitatis amore accendere tali?
Quid'ue mali fuerat nobis non esse creatis?
An credo in tenebris uita, ac mœrore iacebat:
Donec diluxit rerum genitalis origo:
Natus enim debet quicunq; est, uelle manere
In uita: donec retinebit blanda uoluptas:
Qui nunquam uero uitæ gustauit amorem:
Nec fuit in numero: quid obest non esse creatum?
Exemplum porro gignundis rebus, & ipsa
Notities hominum, diuis unde insita primum?
Quid uellent facere ut scirent? animo'q; uiderent?
Quo'ue modo est inquam uis cognita principiorum?
Quid'q; inter sese permutato ordine possent?
Si non ipsa dedit speciem natura creandi?
Nanq; ita multimodis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibus'q; suis consuerunt concita ferri:
Omnimodis'q; coire: atq; omnia pertentare:
Quæcunq; inter se possint congressa creare:
Vt non sit mirum si in taleis dispositurας
Deciderunt quoq;: & in taleis uenêre meatus:
Qualibus hæc rerum geritur nunc summa nouando.
Quod si iam rerum ignorem primordia quæ sint:
Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
Confirmare: alijs'q; ex rebus reddere multis:
Nequaquam nobis diuinitus esse paratam
Naturam rerum: tanta stat prædita culpa.
Principio, quantum cœli tegit impetus ingens:
Inde auidam partem montes, syluæ'q; ferarum
Possedêre: tenent rupes, uastæ'q; paludes,

E t mare, quod late terrarum diſtinet oras.
I nde duas porro prope` parteis feruidus ardor,
A ſſiduusq; geli caſus mortalibus aufert.
Q uod ſupereſt arui, tamen id natura ſua ui
S entibus obducat: ni uis humana reſiſtat,
V itai cauſa ualido conſueta bidenti
I ngemere: & terram preſſis proſcindere aratris.
S i non fœcundas uertentes uomere glebas,
T erraiq; ſolum ſubigentes cimus ad ortus:
S ponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras.
E t tamen interdum magno quæſita labore,
C um iam per terras frondent: atq; omnia florent:
A ut nimiis torret feruoribus ætherius ſol:
A ut ſubiti perimunt imbres, gelidæq; pruinæ:
F labraq; uentorum uiolento turbine uexant.
P ræterea genus horriferum natura ferarum,
H umanæ genti infeſtum, terraq;, mariq;
C ur alit? atq; auget? cur anni tempora morbos
A pportant? quare mors immatura uagatur?
T um porro puer, ut ſæuis proiectus ab undis
N auita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
V itali auxilio: cum primum in luminis oras
N ixibus ex aluo matris natura profudit:
V agituq; locum lugubri complet: ut æquum eſt,
C ui tantum in uita reſtet tranſire malorum.
A t uariæ creſcunt pecudes, armenta, feræq;:
N ec crepitacillis opus eſt: nec cuiquam adhibenda eſt
A lmæ nutricis blanda, atq; infracta loquela:
N ec uarias quærunt ueſtes pro tempore cœli.
D eniq; non armis opus eſt, non mœnibus altis:

Queis sua tutentur: quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit, naturáq; dædala rerum.
Principio quoniam terrai corpus, & humor,
Aurarúmq; leues animæ, calidíq; uapores,
È quibus hæc rerum consistere summa uidetur:
Omnia natiuo, ac mortali corpore constant:
Debet eadem omnis mundi natura putari.
Quippe etenim quorum parteis, et membra uidemus
Corpore natiuo, mortalibus esse figuris:
Hæc eadem fermè mortalia cernimus esse,
Et natiua simul: quapropter maxima mundi
Cum uideam membra, ac parteis consumpta regigni:
Scire licet, cœli quoq; idem, terræq; fuisse
Principiale aliquod tempus: cladémq; futuram.
Illud in his rebus ne corripuisse rearis
Memmi: quod terram, atq; ignem mortalia sumpsi
Esse: neq; humorem dubitaui, aurásq; perire:
Atq; eadem gigni: rursúsq; augescere dixi.
Principio, pars terrai nonnulla perusta
Solibus assiduis, multa pulsata pedum ui
Pulueris exhalat nebulam, nubésq; uolanteis:
Quas ualidi toto dispergunt aere uenti.
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus: & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte sua quodcunq; alit, auget,
Redditur: & quoniam dubio procul esse uidetur
Omniparens: eadem rerum commune sepulchrum:
Ergo terra tibi libatur, & aucta recrescit.
Quod superest, humore nouo mare, flumina, fonteis
Semper abundare: & latices manare perenneis:

N il opus est uerbis magnus decursus aquarum
V ndiq; declarat: sed primum quicquid aquai
T ollitur: in summaq; fit, ut nil humor abundet:
P artim quod ualidi uerrentes æquora uenti
D iminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
P artim quod subter per terras diditur omneis:
P ercolatur enim uirus: retroq; remanat
M ateries humoris: & ad caput amnibus omnis
C onuenit: inde super terras fluit agmine dulci:
Q ua uia secta semel liquido pede detulit undas.
A era nunc igitur dicam: qui corpore toto
I nnumerabiliter priuas mutatur in oras.
S emper enim quodcunq; fluit de rebus: id omne
A eris in magnum fertur mare: qui nisi contra
C orpora retribuat rebus: recreetq; fluenteis:
O mnia iam resoluta forent, & in aera uersa.
H aud igitur cessat gigni de rebus: & in res
R ecidere assidue: quoniam fluere omnia constat.
L argus item liquidi fons luminis, ætherius sol
I rrigat assidue cœlum candore recenti:
S uppeditatq; nouo confestim lumine lumen.
N am primum quicquid fulgoris disperit ei
Q uocunq; accidit. id licet hinc cognoscere posse:
Q uod simulac primum nubes succedere soli
C œpere: & radios inter quasi rumpere lucis:
E xtemplo inferior pars horum disperit omnis:
T erraq; inumbratur, qua nimbi cunq; feruntur:
V t noscas splendore nouo res semper egere:
E t primum iactum fulgoris quenq; perire:
N ec ratione alia res posse in sole uideri:

Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quin etiam nocturna tibi, terrestria quae sunt:
Lumina, pendentes lychni, claraeq; coruscis
Fulguribus pingues multa caligine tedae,
Consimili properant ratione ardore ministro
Suppeditare nouum lumē: tremere ignibus instant:
Instant: nec loca lux inter quasi rupta relinquit:
Vsqueadeo properanter ab omnibus ignibus eius
Exitium celeri toleratur origine flammae.
Sic igitur, solem, lunam, stellasq; putandum
Ex alio, atq; alio lucem iactare subortu:
Et primum quicquid flammai perdere semper:
Inuiolabilia haec ne credas forte uigere.
Deniq; non lapides quoq; uinci cernis ab aeuo?
Non altas turreis ruere? & putrescere saxa?
Non delubra deûm, simulachraq; fessa fatisci?
Nec sanctum numen fati procellere fineis
Posse? neq; aduersus naturae foedera niti?
Deniq; non monimenta uirûm dilapsa uidemus,
Cedere proporro? subitoq; senescere casu?
Non ruere auulsos silices à montibus altis?
Nec ualidas aeui uires perferre, patiq;
Finiti? neq; enim caderent auulsa repente,
Ex infinito quae tempore pertolerassent
Omnia tormenta aetatis priuata fragore.
Deniq; iam tuere hoc circum, supraq;: quod omnem
Continet amplexu terram: quod procreat ex se
Omnia (quod quidam memorant) recipitq; perempta:
Totum natiuum mortali corpore constat.
Nam quodcunq; alias ex se res auget, alitq;:

D iminui debet, recreari cum recipit res.
P raeterea, si nulla fuit genitalis origo
T errarum, & coeli: semperq; aeterna fuere:
Cur supra bellum thebanum, & funera troiae,
N on alias alij quoq; res cecinere poetae?
Q uo tot facta uirûm toties cecidere? nec usquam
A eternis famae monimentis insita florent?
V erum (ut opinor) habet nouitatem summa: recensq;
N atura est mundi: neq; pridem exordia coepit.
Q uare etiam quaedam nunc artes expoliuntur:
N unc etiam augescunt: nunc addita nauigijs sunt
M ulta: modo organici melicos pepercre sonores.
D eniq; natura haec rerum, ratio'q; reperta est
N uper: & hanc primus cumprimis ipse repertus
N unc ego sum, in patrias qui possim uertere uoces.
Q uod si forte fuisse antehac eadem omnia credis:
S ed perijsse hominum torrenti secla uapore:
A ut cecidisse urbeis magno uexamine mundi:
A ut ex imbribus assiduis exisse rapaceis
P er terras amneis: atq; oppida cooperuisse:
T anto quippe magis uictus fateare necesse est:
E xitium quoq; terrarum, coeli'q; futurum.
N am cum res tantis morbis, tantis'q; periclis
T entarentur: ibi si tristior incubuisset
C ausa: darent late cladem, magnas'q; ruinas:
N ec ratione alia mortales esse uidemur
I nter nos: nisi quod morbis aegrescimus idem,
A tq; illi, quos a` uita natura remouit.
P raeterea, quaecunq; manent aeterna, necesse est
A ut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus:

N ec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
D issociare intus parteis: ut materiai
C orpora sunt: quorum naturam ostendimus ante.
A ut ideo durare ætatem posse per omnem:
P lagarum quia sunt expertia, sicut inane est:
Q uod manet intactum, neq; ab ictu frangitur hilum.
A ut etiam, quia nulla loci sit copia circum:
Q uo quasi res possint discedere, dissoluiq;:
S icut summarum summa est æterna: neq; extra
Q uis locus est, quo dissiliant: neq; corpora sunt, quæ
P ossint incidere: & ualida dissoluere plaga.
A t neq; (uti docui) solido cum corpore mundi
N atura est: quoniam admistum est in rebus inane.
N ec tamen est ut inane: neq; autem corpora desunt:
E x infinito quæ possint forte coorta
C orruere hanc rerum uiolento turbine summam:
A ut aliam quamuis cladem importare pericli.
N ec porro natura loci, spatiumq; profundi
D eficit: exspargi quo possint mœnia mundi:
A ut alia quauis possint ui pulsa perire.
H aud igitur leti præclusa est ianua cœlo,
N ec soli, terræq;, nec altis æquoris undis:
S ed patet immani, & uasto respectat hiatu.
Q uare etiam natiua necessum est confiteare
H æc eadem: neq; enim, mortali corpore quæ sunt,
E x infinito iam tempore adhuc potuissent
I mmensi ualidas æui contemnere uires.
D eniq;, tantopere inter se cum maxima mundi
P ugnent membra, pio nequaquam concita bello:
N on'ne uides aliquam longi certaminis ollis

P osse dari finem? uel cum sol, & uapor omnis
O mnibus epotis humoribus exuperarint:
Q uod facere intendunt, neq; adhuc conata patrantur
T antum suppeditant amnes: ultroq; minantur
O mnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
N equicquam: quoniam uerrentes æquora uenti
D iminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
E t siccare prius confidunt omnia posse:
Q uàm liquor incepti possit contingere finem:
T antum spirantes æquo certamine bellum
M agnis de rebus inter se cernere certant.
C um semel in terra fuerit superantior ignis:
E t semel (ut fama est) humor regnarit in aruis.
I gnis enim superauit: & ambiens multa perussit:
A uia cum Phaethonta rapax uis solis equorum
A ethere raptauit toto, terrasq; per omneis.
A t pater omnipotens ira tum percitus acri
M agnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
D eturbauit equis in terram: solq; cadenti
O buius æternam suscepit lampada mundi:
D isiectosq; redegit equos: iunxitq; trementeis:
I nde suum per iter recreauit cuncta gubernans:
S cilicet ut ueteres graium cecinêre poetæ.
Q uod procul à uera est animi ratione repulsum.
I gnis enim superare potest: ubi materiai
E x infinito sunt corpora plura coorta:
I nde cadunt uires aliqua ratione reuictæ:
A ut pereunt res exustæ torrentibus auris.
H umor item quondam cœpit superare coortus:
V t fama est: hominum multos quando obruit undis.

Inde ubi uis aliqua ratione auersa recessit,
Ex infinito fuerat quæcunq; coorta:
Consiterunt imbres: & flumina uim minuerunt.
Sed quibus ille modis coniectus materiai
Fundarit cœlum, ac terram, pontiq; profunda,
Solisq;, & lunæ cursus: ex ordine ponam.
Nam certe neq; consilio primordia rerum
Ordine quæq; suo, atq; sagaci mente locarunt:
Nec quos quæq; darent motus pepigêre profecto.
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibusq; suis consuerunt concita ferri:
Omnimodisq; coire: atq; omnia pertentare,
Quæcunq; inter se possent congressa creare:
Propterea fit, uti magnum uulgata per æuum
Omnigenos cœtus, & motus experiundo,
Tandem conueniant ea: quæ conuenta repente
Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
Terrai, maris, & cœli, generisq; animantum.
Hic neq; tum solis rota cerni lumine largo
Alte uolans poterat, nec magni sydera mundi,
Nec mare, nec cœlum, nec deniq; terra, neq; aer:
Nec similis nostris rebus res ulla uideri.
Sed noua tempestas quædam, molesq; coorta.
Diffugere inde loci partes cœpêre: pareisq;
Cum paribus iungi res: & discludere mundum:
Membraq; diuidere: et magnas disponere parteis
Omnigenis è principijs: discordia quorum,
Interualla, uias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus, turbabat, prælia miscens

P ropter dissimileis formas, uariasq; figuras:
Q uod non omnia sic poterant coniuncta manere:
N ec motus inter sese dare conuenienteis.
H oc est à terris altum secernere cœlum:
E t seorsum mare uti secreto humore pateret:
S eorsus item puri, secretiq; ætheris ignes.
Q uippe etenim primum terrai corpora quæq;,
P roterea q͂d erant grauia, & perplexa, coibant:
I n medioq; imas capiebant omnia sedes.
Q uæ quanto magis inter se perplexa coibant:
T am magis expressêre ea: quæ mare, sydera, solem,
L unamq; efficerent, & magni mœnia mundi.
O mnia enim magis hæc è leuibus, atq; rotundis
S eminibus, multoq; minoribus sunt elementis,
Q uàm tellus: ideo per rara foramina terræ
P artibus erumpens primus se sustulit æther
S ignifer: & multos secum leuis abstulit ignes:
N on alia longe ratione, ac sæpe uidemus,
A urea cum primum gemmanteis rore per herbas
M atutina rubent radiati lumina solis:
E xhalantq; lacus nebulam, fluuijq; perennes.
I psaq; ut interdum tellus fumare uidetur:
O mnia quæ sursum, cum conciliantur in alto:
C orpore concreto subtexunt nubila cœlum.
S ic igitur tum se leuis, ac diffusilis æther
C orpore concreto circundatus undiq; sepsit:
E t late diffusus in omneis undiq; parteis,
O mnia sic auido complexu cætera sepsit.
H unc exordia sunt solis, lunæq; secuta:
I nter utrasq; globi quorum uertuntur in auris:

Quae neq; terra sibi asciuit, nec maximus æther:
Quod neq; tam fuerunt grauia, ut depressa sederent:
Nec leuia, ut possent per summas labier oras:
Et tamen inter utrasq; ita sunt, ut corpora uiua
Versent: & partes ut mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in statione
Mẽbra manere tamen, cum sint ea, quæ moueant nos.
His igitur rebus retractis, terra repente,
Maxima qua nunc se ponti plaga cœrula tendit:
Succidit: et salso suffodit gurgite fossas.
Inq; dies quanto circumˋ magis ætheris æstus,
Et radij solis cogebant undiq; terram
Verberibus crebris extrema ad limina partem,
In medio ut propulsa suo condensa coiret:
Tam magis expressus salsus de corpore sudor
Augebat mare manando, camposq́; natanteis:
Et tanto magis illa foras elapsa uolabant
Corpora multa uaporis, et aeris: altaq́; cœli
Densabant procul à terris fulgentia templa.
Sidebant campi: crescebant montibus altis
Ascensus: neq; enim poterant subsidere saxa:
Nec pariter tantundem omnes succumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit: atq; omnis mundi quasi limus in imum
Confluxit grauis: & subsedit funditus, ut fæx.
Inde mare, inde aer, inde æther ignifer ipse,
Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta,
Et leuiora alijs alia: et liquidissimus æther,
Atq; leuissimus aerias super influit auras:
Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris

C ommiſcet: ſinit hæc uiolentis omnia uerti
T urbinibus: ſinit incertis turbare procellis:
I pſe ſuos igneis certo fert impete labens.
N am modicæ fluere, atq; uno poſſe æthera niſu,
S ignificat ponto mare: certo quod fluit æſtu,
V num labendi conſeruans uſq; tenorem.
M otibus aſtrorum nunc quæ ſit cauſa, canamus.
P rincipio, magnus cœli ſi uertitur orbis:
E x utraq; polum parte premere aera nobis
D icendum eſt: & utraq; tenere: & claudere utrinq;:
I nde alium ſupra fluere: atq; intendere eodem:
Q uo uoluenda micant æterni ſydera mundi:
A ſt alium ſubter, contra qui ſubuehat orbem:
V t fluuios uerſare rotas, atq; auſtra uidemus.
E ſt etiam quoq;, uti poſſit cœlum omne manere
I n ſtatione, tamen cum lucida ſigna ferantur:
S iue quod incluſi rapidi ſunt ætheris æſtus:
Q uærentesq; uiam circumuerſantur: & ignes
P aſſim per cœli uoluunt ſe inania templa.
S iue aliunde fluens alicunde extrinſecus aer
V erſat agens igneis: ſiue ipſi ſerpere poſſunt,
Q uo cuiuſq; cibus uocat: atq; inuitat eunteis,
F lammea per cœlum paſcentes corpora paſſim.
N am quid in hoc mundo ſit eorum, ponere certum,
D ifficile eſt: ſed quid poſſit, fiatq; per omne
I n uarijs mundis uaria ratione creatis:
I d doceo: pluresq; ſequor diſponere cauſas
M otibus aſtrorum: quæ poſſint eſſe per omne.
E quibus una tamen ſit et hæc quoq; cauſa neceſſe eſt:
Q uæ uigeat motum ſignis: ſed quæ ſit earum

Præcipere, haud quaquam est pedetentim progredientes.
Terráq; ut in media mundi regione quiescat:
Euanescere paulatim, & decrescere pondus
Conuenit: atq; aliam naturam subter habere
Ex ineunte æuo coniunctam, atq; uniter aptam
Partibus aerijs mundi: quibus insita uiuit.
Propterea non est oneri: neq; deprimit auras:
Vt sua cuiq; homini nullo sunt pondere membra:
Nec caput est oneri collo: nec deniq; totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
At quæcunq; foris ueniunt, impostáq; nobis
Pondera sunt: lædunt, permulto sæpe minora:
Vsqueadeo magni refert, quid quæq; queat res.
Sic igitur tellus non est aliena repente
Allata: atq; auris aliunde obiecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origne mundi,
Certáq; pars eius: quasi nobis membra uidentur.
Præterea grandi tonitru concussa repente
Terra, supra quæ se sunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione: nisi esset
Partibus aerijs mundi, cœlóq; reuincta.
Nam communibus inter se radicibus hærent
Ex ineunte æuo coniuncta, atq; uniter apta.
Non'ne uides etiam, quàm magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima uis animai?
Propterea quia tam coniuncta, atq; uniter apta est.
Deniq; iam saltu pernici tollere corpus
Quis potis est, nisi uis animæ, quæ membra gubernat?
Iam'ne uides quantum tenuis natura ualere
Possit. ubi est coniuncta graui cum corpore: ut aer
Coniunctus

C oniunctus terris,& nobis est animi uis?
N ec nimio solis maior rota,nec minor ardor
E sse potest:nostris quàm sensibus esse uidetur.
N am quibus è spatijs cunq; ignes lumina possunt
A llicere:& calidum membris afflare uaporem:
N il ipsis ex interuallis de corpore libant
F lammarum:nihil ad speciem est contractior ignis.
P roinde calor quoniam solis,lumenq; profusum
P erueniunt nostros ad sensus:& loca fulgent:
F orma quoq; hinc solis debet,lumenq; uideri,
N il adeo ut possis plus,aut minus addere uere.
L unáq; siue notho fertur loca lumine lustrans:
S iue suam proprio iactat de corpore lucem:
Q uicquid id est:nihilo fertur maiore figura:
Q uàm nostris oculis,quàm cernimus,esse uidetur.
N am prius,omnia quæ longe semota tuemur
A era per multum:specie confusa uidentur
Q uamminimum filum:quapropter luna necesse est,
Q uandoquidem claram speciem, certamq; figuram
P ræbet,ut est oris extremis cunq; notata:
Q uanta quoq; est,tanta hinc nobis uideatur in alto.
P ostremo,quoscunq; uides hinc ætheris ignes,
Q uandoquidem,quoscunq; in terris cernimus,ignes,
D um tremor est clarus:dum cernitur ardor eorum:
P erparuum quiddam interdum mutare uidetur
A lterutram in partem filum:cum longius absit:
S cire licet,perquam pauxillo posse minores
E sse:uel exigua maiores parte,breuiq;.
I llud item non est mirandum,qua ratione
T antulus ille queat tantum sol mittere lumen:

Quod maria, ac terras omneis, cœlumq́; rigando
Compleat: & calido perfundat cuncta uapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem scatere: atq; erumpere lumen
Ex omni mundo: qua sic elementa uapora
Vndiq; conueniunt: & sic coniectus eorum
Confluit: ex uno capite hic ut profluat ardor.
Non'ne uides etiam, quàm late paruus aquaĩ
Prata riget fons interdum? campisq́; redundet?
Est etiam quoq;, uti non magno solis ab igni
Aera percipiat calidis feruoribus ardor:
Opportunus ita est si forte, & idoneus aer:
Vt queat accendi paruis ardoribus ictus.
Quod genus interdum segetes, stipulamq́; uidemus:
Accendi ex una scintilla incendia passim.
Forsitan & rosea sol alte lampade lucens
Possideat multum cæcis feruoribus ignem
Circùm se: nullo qui sit fulgore notatus:
Aestiferum tantum radiorum exaudiat ictum.
ec ratio solis simplex, ac recta patescit:
Quo pacto æstiuis è partibus, ægocerotis
Brumales adeat flexus: atq; inde reuertens
Canceris ut uertat metas ad solstitialeis:
Lunaq́; mensibus id spatium uideatur obire:
Annua sol in quo consumit tempora cursu.
Non inquam simplex his rebus reddita causa est.
Nam fieri uel cumprimis id posse uidetur:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit.
Quanto quæq; magis sint terram sydera propter:
Tanto posse minus cum cœli turbine ferri.

E uaneſcere enim rapidas illius, & acreis
I mminui ſubter uireis: ideoq; relinqui,
P aulatim ſolem cum poſterioribus ſignis:
I nferior multum quod ſit, quàm feruida ſigna:
E t magis hoc lunam. quanto demiſſior eius
C urſus abeſt procul à cœlo: terriſq; propinquat:
T anto poſſe minus cum ſignis tendere curſum.
F laccidiore etiam quanto iam turbine fertur
I nferior, quàm ſol: tanto magis omnia ſigna
H anc adipiſcuntur: circum, præterq; feruntur.
P ropterea fit, ut hæc ad ſignum quodq; reuerti
M obilius uideatur: ad hanc quia ſigna reuiſunt.
F it quoq;, ut è mundi tranſuerſis partibus aer
A lternis certo fluere alter tempore poſſit:
Q ui queat æſtiuis ſolem detrudere ſignis
B rumaleis uſq; ad flexus, gelidumq; rigorem:
E t qui reijciat gelidis à frigoris umbris
A eſtiferas uſq; in parteis, & feruida ſigna.
E t ratione pari lunam, ſtellaſq; putandum eſt,
Q uæ uoluunt magnos in magnis orbibus annos:
A eribus poſſe alternis è partibus ire.
N onne uides etiam diuerſis nubila uentis
D iuerſas ire in parteis, inferna ſupernis?
Q ui minus illa queant per magnos ætheris orbes
A eſtibus inter ſe diuerſis ſydera ferri?
A t nox obruit ingenti caligine terras:
A ut ubi de longo curſu ſol extima cœli
I mpulit: atq; ſuos efflauit languidus igneis,
C oncuſſos itere, et labefactos aere multo.
A ut quia ſub terras curſum conuertere cogit

V is eadem, supra quæ terras pertulit orbem.
T empore item certo roseam Matuta per oras
A etheris auroram defert: & lumina pandit.
A ut quia sol idem sub terras ille reuertens
A nticipat coelum radijs accendere tentans.
A ut quia conueniunt ignes: & semina multa,
C onfluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni.
Quod genus idæis fama est è montibus altis
D ispersos igneis orienti lumine cerni:
I nde coire globum quasi in unum: et conficere orbẽ.
N ec tamen illud in his rebus mirabile debet
E sse: quod hæc ignis tam certo tempore possint
S emina confluere: & solis reparare nitorem.
M ulta uidemus enim, certo quæ tempore fiunt
O mnibus in rebus: florescunt tempore certo
A rbusta: & certo demittunt tempore florem.
N ec minus in certo dentes cadere imperat ætas
T empore: & impubem molli pubescere ueste:
E t pariter mollem malis demittere barbam.
F ulmina postremo, nix, imbres, nubila, uenti,
N on nimis incertis fiunt in partibus anni.
N anq; ubi sic fuerunt causarum exordia prima:
A tq; ita res mundi cecidêre ab origne prima:
C onsequa natura est iam rerum ex ordine certo.
C rescere, itemq; dies licet, & tabescere noctes:
E t minui luces, cum sumant augmina noctes:
A ut quia sol idem sub terras, atq; superne,
I mparibus currens anfractibus ætheris oras
P artit: & in partes non æquas diuidit orbem:

E t quod ab alterutra detraxit parte, reponit
E ius in aduersa tanto plus parte relatus:
D onec ad id signum cœli peruenit: ubi anni
N odus nocturnas exæquat lucibus umbras.
N am medio cursu flatus aquilonis, & austri,
D istinet æquato cœlum discrimine metas,
P ropter signiferi posituram totius orbis.
A nnua sol in quo contundit tempora serpens,
O bliquo terras, & cœlum lumine lustrans:
V t ratio declarat eorum: qui loca cœli
O mnia dispositis signis ornata notarunt.
A ut quia crassior est certis in partibus aer:
S ub terris ideo tremulum iubar hæsitat ignis:
N ec penetrare potest facile, atq; emergere ad ortus.
P ropterea noctes hyberno tempore longæ
C essant: dum ueniat radiatum insigne diei.
A ut etiam, quia sic alternis partibus anni
T ardius, & citius consuerunt confluere ignes:
Q ui faciant solem certa desurgere parte.
L una potest solis radijs percussa nitere:
I nq; dies magis: & lumen conuertere nobis
A d speciem, quantum solis secedit ab orbe:
D onec eum contra pleno bene lumine fulsit:
A tq; oriens obitus eius super edita uidit.
I nde minutatim retro quasi condere lumen
D ebet item, quanto propius iam solis ad ignem
L abitur ex alia signorum parte per orbem.
V t faciunt lunam qui fingunt esse pilai
C onsimilem: cursus'q; uiam sub sole tenere.
P ropterea fit, uti uideantur dicere uerum.

E st etiam quare proprio cum lumine possit
V oluier: & uarias splendoris reddere formas.
C orpus enim licet esse aliud: quod fertur, & unà
L abitur omnimodis occursans, officiens'q;:
N ec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
V ersari'q; potest, globus ut si forte pilai
D imidia ex parti candenti lumine tinctus:
V ersando'q; globum uarianteis edere formas.
D eniq; eam partem, quæcunq; est ignibus aucta,
A d speciem uertit nobis, oculos'q; patenteis:
I nde minutatim retro contorquet, & aufert
L uciferam partem glomeraminis, atq; pilai.
V t babylonica chaldæam doctrina refutans
A strologorum artem contra conuincere tendit.
P roinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterq;?
A ut minus hoc illo sit, cur amplectier ausis?
D eniq;, cur nequeat semper noua luna creari
O rdine formarum certo, certis'q; figuris:
I n'q; dies priuos abolesci quæq; creata:
A tq; alia illius reparari in parte, locoq;:
D ifficile est ratione docere, & uincere uerbis:
O rdine cum uideas tam certo multa creari.
I t uer, & uenus, & ueneris prænuntius ante
P ennatus graditur Zephyrus uestigia propter:
F lora quibus mater præspargens ante uiai
C uncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
I nde loci sequitur calor aridus, & comes unà
P uluerulenta ceres, & etesia flabra aquilonum.
I nde autumnus adit: graditur simul Euhyius euan:
I nde aliæ tempestates, uenti'q; sequuntur,

A ltitonans uulturnus & auster fulmine pollens.
T andem bruma niues affert: pigrumq́; rigorem
R eddit: hyems sequitur crepitans accentibus algi.
Q uo minus est mirum, si certo tempore luna
G ignitur: & certo deletur tempore rursus:
C um fieri possint tam certo tempore multa.
S olis item quoq; defectus, lunæq́; latebras,
P luribus è causis fieri tibi posse putandum est.
N am cur luna queat terram secludere posces
L umine: & à terris altum caput obstruere ei
O bijciens cæcum radijs ardentibus orbem?
T empore eodem aliud facere id non posse putetur
C orpus? quod cassum labatur lumine semper?
S olq́; suos etiam dimittere languidus igneis
T empore cur certo nequeat? recreareq́; lumen?
C um loca præterijt flammis infesta per auras:
Q uæ faciunt igneis interstingui, atq; perire.
E t cur terra queat lunam spoliare uicissim
L umine? & oppressum solem super ipsa tenere?
M enstrua dum rigidas coni perlabitur umbras?
T empore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
C orpus? uel supra solis perlabier orbem?
Q uod radios interrumpat, lumenq́; profusum.
E t tamen ipsa suo si fulget luna nitore,
C ur nequeat tetra mundi languescere parte?
D um loca luminibus proprijs inimica per exit,
M enstrua cum rigidas coni perlabitur umbras.
Q uod superest, quoniam magni per cærula mundi
Q ua fieri quicquid posset ratione, resolui:
S olis uti uarios cursus, lunæq́; meatus

Noſcere poſſemus, quæ uis, & cauſa cieret:
Quo'ue modo ſoleant effœto lumine obire:
Et neq; opinantes tenebris obducere terras:
Cum quaſi conniuent: & aperto lumine rurſum
Omnia conuiſunt clara loca candida luce:
Nunc redeo ad mundi nouitatem, & mollia terræ
Arua: nouo fœtu quid primum in luminis oras
Tollere: & incertis tendat committere uentis.
Principio genus herbarum, uiridem'q; nitorem
Terra dedit circùm colles: campos'q; per omnes
Florida fulſerunt uiridanti prata colore.
Arboribus'q; datum eſt uarijs exinde per auras
Creſcendi magnum immiſſis certamen habenis.
Vt pluma, atq; pili primum, ſetæ'q; creantur
Quadrupedum membris, & corpore pennipotentum:
Sic noua tum tellus herbas, uirgulta'q; primum
Suſtulit: inde loci mortalia ſecla creauit
Multa modis multis uaria ratione coorta.
Nam neq; de cœlo cecidiſſe animalia poſſunt:
Nec terreſtria de ſalſis exiſſe lacunis.
Linquitur, ut merito maternum nomen adepta
Terra ſit: è terra quoniam ſunt cuncta creata.
Multa'q; nunc etiam exiſtunt animalia terris,
Imbribus, & calido ſolis concreta uapore.
Quo minus eſt mirum, ſi tum ſunt plura coorta,
Et maiora, noua tellure, atq; æthere adulta.
Principio genus alituum, uariæ'q; uolucres
Oua relinquebant excluſæ tempore uerno:
Folliculos ut nunc teretes æſtate cicadæ
Linquunt: ſponte ſua uictum, uitam'q; petentes.

T um tibi terra dedit primum mortalia secla:
M ultus enim calor, atq; humor superabat in aruis.
E rat ubi quæq; loci regio opportuna dabatur,
C rescebant uteri terræ radicibus apti:
Q uos ubi tempore maturo patefecerat ætas
I nfantum, fugiens humorem, aurasq; petescens:
C onuertebat ibi natura foramina terræ:
E t succum uenis cogebat fundere apertis
C onsimilem lactis: sicut nunc fœmina quæq;
C um peperit, dulci repletur lacte: quod omnis
I mpetus in mammas conuertitur ille alimenti.
T erra cibum pueris, uestem uapor, herba cubile
P ræbebat, multa & molli lanugine abundans.
A t nouitas mundi nec frigora dura ciebat,
N ec nimios æstus, nec magnis uiribus auras:
O mnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Q uare etiam atq; etiam maternum nomen adepta
T erra tenet merito: quoniam genus ipsa creauit
H umanum: atq; animal prope certo tempore fudit
O mne quod in magnis bacchatur montibus passim:
A eriasq; simul uolucres uariantibus formis.
S ed quia finem aliquam pariendi debet habere:
D esstitit, ut mulier spatio defessa uetusto.
M utat enim mundi naturam totius ætas:
E x alioq; alius status excipere omnia debet:
N ec manet ulla sui similis res: omnia migrant:
O mnia commutat natura: & uertere cogit.
N anq; aliud putrescit: & æuo debile languet.
P orro aliud concrescit: & e contemptibus exit.
S ic igitur mundi naturam totius ætas

Mutat: & ex alio terram status excipit alter.
Quod potuit, nequeat: possit quod non tulit ante.
Multaq; tum tellus etiam portenta creare
Conata est, mira facie, membrisq; coorta.
Androgynũ inter utras, nec utranq; utrinq; remotũ:
Orba pedum partim, manuum uiduata uicissim,
Muta sine ore etiam, sine uultu cæca reperta,
Vinctaq; membrorum per totum corpus adhæsu,
Nec facere ut possent quicquam: nec cedere quoquã:
Nec uitare malum: nec sumere, quod uolet usus.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta creabat
Nequicquam: quoniam natura absterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem:
Nec reperire cibum: nec iungi per ueneris res.
Multa uidemus enim rebus concurrere debere:
Vt propagando possint procudere secla.
Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
Semina qua possint membris manare remissis.
Fœminaq; ut maribus coniungi possit, habere,
Mutua queis nectant inter se gaudia uterq;.
Multaq; tum interiisse animantum secla necesse est:
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quæcunq; uides uesci uitalibus auris:
Aut dolus, aut uirtus, aut deniq; mobilitas est,
Ex ineunte æuo genus id tutata reseruans.
Multaq; sunt, nobis ex utilitate sua quæ
Commendata manent tutelæ tradita nostræ.
Principio genus acre leonum, sæuaq; secla
Tutata est uirtus, uulpes dolus, ut fuga ceruos.
At leuisomna canum fido cum pectore corda,

E t genus omne, quod est ueterino semine partum:
L anigeræq; simul pecudes, & bucera secla,
O mnia sunt hominum tutelæ tradita Memmi.
N am cupide fugêre feras: pacem'q; secutæ
S unt: & larga suo sine pabula parta labore:
Q uæ damus utilitatis eorum præmia causa.
A t queis nil horum tribuit natura: nec ipsa
S ponte sua possent ut uiuere: nec dare nobis
V tilitatem aliquam, quare pateremur eorum
P ræsidio nostro pasci genus: esse'q; tutum:
S cilicet hæc alijs prædæ, lucro'q; iacebant
I ndupedita suis fatalibus omnia uinclis:
D onec ad interitum genus id natura redegit.
S ed neq; centauri fuerant: nec tempore in ullo
E sse queunt duplici natura, & corpore bino,
E x alienigenis membris compacta potestas,
H inc illinc par uis ut non par esse potis sit.
I d licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
P rincipio, circum tribus actis impiger annis
F loret equus: puer haud quaquam: quin sæpe ĕt nūc
V bera mammarum in somnis lactantia quærit.
P ost ubi equum ualidæ uires ætate senecta,
M embra'q; deficiunt fugienti languida uita:
T um demum puerili æuo florente, iuuentas
O ccipit: & molli uestit lanugine malas.
N e forte ex homine, & ueterino semine equorum
C onfieri credas centauros posse: neq; esse.
A ut rapidis canibus succinctas semimarinis
C orporibus scyllas: & cætera de genere horum,
I nter se quorum discordia membra uidemus:

Quæ neq; florescunt pariter: nec robora sumunt
Corporibus: neq; proficiunt ætate senecta:
Nec simili uenere ardescunt: nec moribus unis
Conueniunt: neq; sunt eadem iucunda per artus.
Quippe uidere licet, pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre uenenum.
Flamma quidem uero cum corpora fulua leonum
Tam soleat torrêre, atq; urere, quàm genus omne
Visceris in terris, quodcunq; & sanguinis extet:
Qui fieri potuit triplici cum corpore ut una
Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure noua, cœlóq; recenti
Talia qui fingit potuisse animalia gigni:
Nixus in hoc uno nouitatis nomine inani
Multa licet simili ratione effutiat ore.
Aurea tum dicat per terras flumina uulgo
Fluxisse: & gemmis florere arbusta suesse:
Aut hominem tanto membrorum esse impete natum:
Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset:
Et manibus totum circùm se uertere cœlum.
Nam quod multa fuêre in terris semina rerum:
Tempore quo primum tellus animalia fudit:
Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
Inter se pecudes, compactáq; membra animantum:
Propterea, quia quæ de terris nunc quoq; abundát:
Herbarum genera, ac fruges, arbustáq; læta,
Non tamen inter se possunt complexa creari.
Sed sic quæq; suo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo discrimina seruant.

E t genus humanum multo fuit illud in aruis
D urius: ut decuit, tellus quod dura creasset:
E t maioribus, & solidis magis ossibus intus
F undatum, ualidis aptum per uiscera neruis.
N ec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur,
N ec nouitate cibi, nec labi corporis ulla.
M ultáq; per cœlum solis uoluentia lustra
V ulgiuago uitam tractabant more ferarum.
N ec robustus erat curui moderator aratri
Q uisquam: nec scibat ferro molirier arua:
N ec noua defodere in terram uirgulta: neq; altis
A rboribus ueteres decidere falcibus ramos.
Q uod sol, atq; imbres dederant: quod terra crearat
S ponte sua: satis id placabat pectora donum.
G landiferas inter curabant corpora quercus
P lerunq;: & quæ nunc hyberno tempore cernis
A rbuta puniceo fieri matura colore:
P lurima tum tellus etiam maiora ferebat.
M ultáq; præterea nouitas tum florida mundi
P abula dura tulit, miseris mortalibus ampla.
A t sedare sitim fluuij, fontésq; uocabant:
V t nunc montibus è magnis decursus aquai
C larior, accitat sitientia secla ferarum.
D eniq; noctiuagi syluestria templa tenebant
N ympharum: quibus exibant humore fluenta
L ubrica, proluuie larga lauere humida saxa,
H umida saxa super uiridi stillantia musco:
E t partim plano scatere, atq; erumpere campo.
N ec dum res igni scibant tractare: neq; uti
P ellibus: & spolijs corpus uestire ferarum:

S ed nemora, atq; cauos monteis, ſyluaſq; colebant:
E t frutices inter condebant ſqualida membra,
V erbera uentorum uitare, imbreiſq; coacti.
N ec commune bonum poterant ſpectare: neq; ullis
M oribus inter ſe ſcibant, nec legibus uti.
Q uod cuiq; obtulerat prædæ fortuna, ferebat
S ponte ſua, ſibi quiſq; ualere, & uiuere doctus.
E t uenus in ſyluis iungebat corpora amantum:
C onciliabat enim uel mutua quanq; cupido:
V el uiolenta uiri uis, atq; impenſa libido:
V el pretium, glandes, atq; arbuta, uel pira lecta.
E t manuum mira freti uirtute, pedumq;,
C onſectabantur ſylueſtria ſecla ferarum,
M iſſilibus ſaxis, & magno pondere clauæ.
M ultaq; uincebant: uitabant pauca latebris:
S etigeriſq; pares ſuibus ſylueſtria membra
N udabant terræ nocturno tempore capti,
C ircum ſe folijs ac frondibus inuoluentes.
N ec plangore diem magno, ſolemq; per agros
Q uærebant pauidi, palantes noctis in umbris:
S ed taciti reſpectabant, ſomnoq; ſepulti:
D um roſea face ſol inferret lumina cœlo.
A paruis quod enim conſuerant cernere ſemper,
A lterno tenebras, & lucem tempore gigni:
N on erat, ut fieri poſſet mirarier unquam:
N ec diffidere: ne terras æterna teneret
N ox in perpetuum detracto lumine ſolis.
S ed magis illud erat curæ: quod ſecla ferarum
I nfeſtam miſeris faciebant ſæpe quietem:
E iectiq; domo fugiebant ſaxea tecta

S pumigeri suis aduentu, ualidiq; leonis:
A tq; intempesta cedebant nocte pauentes
H ospitibus saeuis instrata cubilia fronde.
N ec nimio tum plus, quàm nunc mortalia secla
D ulcia linquebant lamentis lumina uitae.
V nus enim tum quisq; magis deprensus eorum
P abula uiua feris praebebat dentibus haustus:
E t nemora, ac monteis gemitu, syluasq; replebat
V iua uidens uiuo sepeliri uiscera busto.
A t quos effugium seruarat, corpore adeso,
P osterius tremulas super ulcera tetra tenentes
P almas, horriferis accibant uocibus orcum:
D onec eos uita priuarant uermina saeua
E xpertes opis, ignaros quid uulnera uellent.
A t non multa uirum sub signis millia ducta
V na dies dabat exitio: nec turbida ponti
A equora laedebant naueis ad saxa, urosq;.
N ec temere, incassum, frustra mare saepe coortum,
S aeuibat: leuiterq; minas ponebat inaneis.
N ec poterat quenquam placidi pellacia ponti
S ubdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
I mproba nauigii ratio tum caeca iacebat.
T um penuria deinde cibi, languentia leto
M embra dabat: contra nunc rerum copia mersat.
I lli imprudentes ipsi sibi saepe uenenum
V ergebant: nunc dant aliis solertius ipsi.
I nde casas postquam, ac pelleis, ignemq; pararunt:
E t mulier coniuncta uiro concessit in unum:
C astaq; priuatae ueneris connubia laeta
C ognita sunt: prolemq; ex se uidere creatam:

Tum genus humanum primum mollescere cœpit.
Ignis enim curauit, ut algida corpora frigus
Non ita iam possent cœli sub tegmine ferre.
Et uenus imminuit uires: puerı́q; parentum
Blanditijs facile ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam cœperunt iungere habentes
Finitima inter se: nec lædere: nec uiolare.
Et pueros commendarunt, muliebréq; seclum
Vocibus, & gestu: cum balbe significarent,
Imbecillorum esse æquum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona, magnáq; pars seruabant fœdera casti.
Aut genus humanum iam tum foret omne peremptũ:
Nec potuisset adhuc perducere secla propago.
At uarios linguæ sonitus natura subegit
Mittere: & utilitas expressit nomina rerum.
Non alia longe ratione, atq; ipsa uidetur
Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ:
Cum facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
Sentit enim uim quisq; suam, quod possit abuti.
Cornua nata prius uitulo quàm frontibus extent:
Illis iratus petit, atq; infestus inurget.
At catuli pantherarum, scymnı́q; leonum
Vnguibus, ac pedibus iam tum, morsúq; repugnant:
Vix iam cum ipsis sunt dentes, unguésq; creati.
Alituum porro genus alis omne uidemus
Fidere: & à pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus: & inde homines didicisse uocabula prima:
Desipere est: nam cur hic posset cuncta notare

Vocibus?

Vocibus? & uarios sonitus emittere linguæ?
Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?
Præterea, si non alij quoq; uocibus usi
Inter se fuerant: unde insita notities est
Vtilitatis? & unde data est huic prima potestas?
Quid uellet, facere ut sciret? animoq; uideret?
Cogere item plureis unus, uictosq; domare
Non poterat: rerum ut perdiscere nomina uellent:
Nec ratione docere ulla, suaderéq; surdis,
Quid sit opus facto: faciles neq; enim paterentur:
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
Postremo quid in hac mirabile tantopere est re?
Si genus humanum, cui uox, & lingua uigeret:
Pro uario sensu uarias res uoce notaret:
Cum pecudes mutæ, cum deniq; secla ferarum
Dissimileis soleant uoces, uariasq; ciere,
Cum metus, aut dolor est: et cum iã gaudia gliscunt.
Quippe etenim licet in rebus cognoscere apertis.
Irritata canum cumprimum magna molossum
Mollia ricta premunt duros nudantia denteis:
Longe alio sonitu rabie distracta minantur:
Et cum iam latrant, & uocibus omnia complent.
Aut catulos blande cum lingua lambere tentant:
At ubi eos iactant, pedibus: morsúq; petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus:
Longe alio pacto gannitu uocis adulant:
Et cum deserti baubantur in ædibus: aut cum
Plorantes fugiunt summisso corpore plagas.
Deniq; non hinnitus item differre uidetur?

Inter equas ubi equus florenti ætate iuuencus
Pennigeri sæuit calcaribus ictus amoris?
Et cum sic aliâs concussis artubus hinnit?
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Postremo genus alituum, uariæq; uolucres,
Accipitres, atq; ossifragæ, mergíq; marinis
Fluctibus in salso uictum, uitámq; petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces:
Et cum de uictu certant, prædáq; repugnant.
Et partim mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus: cornicum, ut secla uetusta,
Coruorumq; greges: ubi aquam dicuntur, et imbreis
Poscere: & interdum uentos, aurásq; uocare.
Ergo si uarij sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, uarias emittere uoces:
Quanto mortales magis æquum est, tum potuisse
Dissimileis alia, atq; alia res uoce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa uidemus enim cœlestibus incita flammis
Fulgere: cum cœli donauit plaga uapores.
Et ramosa tamen cum uentis pulsa uacillans
Aestuat in ramos incumbens arboris arbor:
Exprimitur ualidis extritus uiribus ignis:
Et micat interdum flammai feruidus ardor:
Mutua dum inter se rami, stirpésq; teruntur.
Quorum utrunq; dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire uapore,
Sol docuit: quoniam mitescere multa uidebant

V erberibus radiorum, atq; æstu uicta per agros.
I nq; dies magis hi uictum, uitamq; priorem
C ommutare nouis monstrabant rebus, & igni,
I ngenio qui præstabant: & corde uigebant.
C ondere cœperunt urbeis, arcemq; locare
P ræsidium reges ipsi sibi, perfugiumq;.
E t pecudes, & agros diuisêre, atq; dedêre
P ro facie cuiusq;, & uiribus, ingenioq;.
N am facies multum ualuit: uiresq; uigebant.
P osterius res inuenta est, aurumq; repertum:
Q uod facile & ualidis, & pulchris dempsit honorē:
D iuitioris enim sectam plerunq; sequuntur
Q uamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Q uod siquis uera uitam ratione gubernat:
D iuitiæ grandes homini sunt, uiuere parce
A equo animo: neq; enim est unquam penuria parui.
A t claros, homines uoluerunt se, atq; potentes,
V t fundamento stabili fortuna maneret,
E t placidam possent opulenti ducere uitam,
N equicquam: quoniā ad summum succedere honorē
C ertantes, iter infestum fecere uiai.
E t tamen è summo quasi fulmen deijcit ictos
I nuidia interdum contemptim in tartara tetra.
V t satius multo iam sit parere quietum:
Q uàm regere imperio res uelle: & regna tenere.
P roinde sine incassum defessi sanguine sudent
A ngustum per iter luctantes ambitionis.
I nuidia quoniam ceu fulmine summa uaporant
P lerunq;: & quæ sunt altis magis edita cunq;.
Q uandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntq;

R es ex auditis potius, quàm sensibus ipsis:
N ec magis id nunc est, neq; erit mox, quàm fuit ante.
E rgo regibus occisis, subuersa iacebat
P ristina maiestas soliorum, & sceptra superba:
E t capitis summi praeclarum insigne cruentum,
S ub pedibus uulgi magnum lugebat honorem.
N am cupide conculcatur nimis, ante metutum.
R es itaq; ad summam faecem, turbasq; redibat:
I mperium sibi cum, ac summatum quisq; petebat.
I nde magistratus partim docuere creare:
I uráq; constituère, ut uellent legibus uti.
N am genus humanum defessum ui colere aeuum,
E x inimicitijs languebat: quo magis ipsum
S ponte sua cecidit sub leges, arctaq; iura.
A crius ex ira quod enim se quisq; parabat
V lasci: quàm nunc concessum est legibus aequis:
H anc ob rem est homines pertesum ui colere aeuum.
V nde metus maculat poenarum praemia uitae:
C ircumretit enim uis, atq; iniuria quenq;:
A tq; unde exorta est, ad eum plerunq; reuertit:
N ec facile est placidam, ac pacatam degere uitam,
Q ui uiolat factis communia foedera pacis.
E t si fallit enim diuûm genus, humanumq;:
P erpetuo tamen id fore clàm diffidere debet.
Q uippe ubi se multi per somnia saepe loquentes,
A ut morbo delirantes protraxe ferantur:
E t caelata diu in medium peccata dedisse.
N unc quae causa deûm per magnas numina genteis
P eruulgarit: & ararum compleuerit urbes:
S uscipiendáq; curarit solennia sacra:

Quae nunc in magnis florent sacra rebus, locisq;:
V nde etiam nunc est mortalibus insitus horror:
Qui delubra deûm noua toto suscitat orbi
T errarum: & festis cogit celebrare diebus:
N on ita difficile est rationem reddere uerbis.
Quippe etenim iam tum diuûm mortalia secla
E gregias animo facies uigilante uidebant:
E t magis in somnis mirando corporis auctu.
H is igitur sensum tribuebant propterea: quod
M embra mouere uidebantur: uocesq; superbas
M ittere pro facie praeclara, & uiribus amplis.
A eternamq; dabant uitam: quia semper eorum
S uppeditabatur facies: & forma manebat:
E t tamen omnino, quod tantis uiribus auctos,
N on temere ulla ui conuinci posse putabant.
F ortunisq; ideo longe praestare putabant:
Quod mortis timor haud quenquã uexaret eorum:
E t simul in somnis quia multa, & mira uidebant
E fficere: & nullum capere ipsos inde laborem.
P raeterea coeli rationes ordine certo,
E t uaria annorum cernebant tempora uerti:
N ec poterant quibus id fieret cognoscere causis.
E rgo perfugium sibi habebant omnia diuis
T radere: & illorum nutu facere omnia flecti.
I n coeloq; deûm sedes, & templa locarunt:
P er coelum uolui quia nox, & luna uidetur:
L una, dies, & nox, & noctis signa seuera,
N octiuagaeq; faces coeli, flammaeq; uolantes,
N ubila, sol, imbres, nix, uenti, fulmina, grando,
E t rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

O genus infelix humanum: talia diuis
Cum tribuit facta: atq; iras adiunxit acerbas:
Quantos tum gemitus ipsi sibi? quantaq; nobis
Vulnera? quas lachrymas peperêre minoribus nostris?
Nec pietas ulla uelatum est sæpe uideri
Vertier ad lapidem: atq; omneis accedere ad aras:
Nec procumbere humi prostratum: et pandere palmas
Ante deûm delubra: nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum: nec uotis nectere uota:
Sed mage placata posse omnia mente tueri.
Nam cum suspicimus magni cœlestia mundi
Templa super, stellisq; micantibus æthera fixum:
Et uenit in mentem solis, lunæq; uiarum:
Tunc alijs oppressa malis in pectore, cura
Illa quoq; expergefactum caput erigere infit.
Ecquæ forte deûm nobis immensa potestas
Sit, uario motu quæ candida sydera uerset?
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas:
Ecquæ nam fuerit mundi genitalis origo?
Et simul, ecquæ sit finis? quoad mœnia mundi,
Et taciti motus hunc possint ferre laborem?
An diuinitus æterna donata salute,
Perpetuo possint æui labentia tractu,
Immensi ualidas æui contemnere uireis?
Præterea cui non animus formidine diuûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pauore?
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremit? et magnum percurrunt murmura cœlũ?
Non populi, gentesq; tremunt? regesq; superbi
Corripiunt diuûm perculsi membra timore?

N e quod ob admissum foede, dictum'ue superbe
P oenarum graue sit soluendi tempus adactum?
S umma etiam cum uis uiolenti per mare uenti
I nduperatorem classis super æquora uerrit,
C um ualidis pariter legionibus, atq; elephantis:
N on diuûm pacem uotis adit? ac prece quæsit
V entorum pauidus paces, animas'q; secundas?
N equicquam, quoniam uiolento turbine sæpe
C orreptus nihilo fertur minus ad uada leti:
V sque adeo res humanas uis abdita quædam
O bterit: & pulchros fasces, sæuas'q; secures
P roculcare, ac ludibrio sibi habere uidetur.
D eniq; sub pedibus tellus cum tota uacillat:
C oncussæ'q; cadunt urbes: dubiæ'q; minantur:
Q uid mirum si se temnunt mortalia secla?
A tq; potestatis magnas, miras'q; relinquunt
I n rebus uireis diuûm, quæ cuncta gubernent?
Quod superest, æs atq; aurum, ferrum'q; repertum est,
E t simul argenti pondus, plumbi'q; potestas:
I gnis ubi ingenteis syluas ardore cremarat
M ontibus in magnis, seu cœli fulmine misso:
S iue quod inter se bellum syluestre gerentes,
H ostibus intulerant ignem formidinis ergô:
S iue quod inducti terræ bonitate, uolebant
P andere agros pingueis: & pascua reddere rura:
S iue feras interficere, & ditescere præda:
N am fouea, atq; igni prius est uenarier ortum:
Q uàm sæpire plagis saltum, canibus'q; ciere.
Q uicquid id est: quacunq; e' causa flammeus ardor
H orribili sonitu syluas exederat altis

A b radicibus: & terram percoxerat igni:
M anabat uenis feruentibus in loca terræ
C oncaua conueniens argenti riuus, & auri:
A eris item, & plumbi: quæ cum concreta uidebant
P osterius claro in terras splendere colore:
T ollebant nitido capti, leuiq; lepore:
E t simili formata uidebant esse figura:
A tq; lacunarum fuerant uestigia cuiq;.
T um penetrabat eos: posse hæc liquefacta calore
Q uamlibet in formam, & faciem decurrere rerum:
E t prorsum quamuis in acuta, ac tenuia posse
M ucronum duci fastigia procudendo:
V t sibi tela parent: syluasq; excidere possint:
M ateriemq; dolare: & leuia radere tigna:
E t terebrare etiam: ac pertundere: perq; forare.
N ec minus argento facere hæc, auroq; parabant:
Q uàm ualidi primum uiolentis uiribus æris:
N equicquam: quoniam cedebat uicta potestas:
N ec poterant pariter durum sufferre laborem.
N am fuit in pretio magis æs: aurumq; iacebat
P ropter inutilitatem hebeti mucrone retusum.
N unc iacet æs: aurum in summum successit honorem.
S ic uoluenda ætas commutat tempora rerum:
Q uod fuit in pretio, fit nullo deniq; honore:
P orro aliud succedit: & è contemptibus exit:
I nq; dies magis appetitur: floretq; repertum
L audibus: & miro est mortaleis inter honore.
N unc tibi quo pacto ferri natura reperta
S it: facile est ipsi per te cognoscere Memmi.
A rma antiqua, manus, ungues, dentesq; fuerunt,

E t lapides, & item syluarum fragmina rami,
E t flammæ, atq; ignes, postq̃ sunt cognita primum:
P osterius ferri uis est, æris'q; reperta:
E t prior æris erat, quàm ferri cognitus usus:
Q uo facilis magis est natura, & copia maior.
A ere solum terræ tractabant: ære'q; belli
M iscebant fluctus: & uulnera uasta serebant:
E t pecus, atq; agros adimebant: nam facile ollis
O mnia cedebant armatis nuda, & inerma.
I nde minutatim processit ferreus ensis:
V ersa'q; in opprobrium species est falcis ahenæ:
E t ferro cœpere solum proscindere terræ:
E xæquata'q; sunt creperi certamina belli.
E t prius est armatum in equi conscendere costas:
E t moderarier hunc frenis: dextra'q; uigere:
Q uàm biiugo curru belli tentare pericla.
E t biiugo prius est, quàm bis coniungere binos:
E t quàm falciferos inuentum ascendere currus.
I nde boues lucas turrito corpore tetros,
A nguimanos belli docuerunt uulnera Pœni
S ufferre: & magnas martis turbare cateruas.
S ic alid ex alio peperit discordia tristis:
H orribile humanis quod gentibus esset in armis.
I n'q; dies belli terroribus addidit augmen.
T entarunt etiam tauros in munera belli:
E xperti'q; sues sæuos sunt mittere in hosteis:
E t ualidos partim præ se misere leones
C um ductoribus armatis, sæuis'q; magistris:
Q ui moderarier his possent: uinclis'q; tenere,
N equicquam: quoniam permista cæde calentes

T urbabant sæui nullo discrimine turmas,
T errificas capitum quatienteis undiq; cristas.
N ec poterant equites fremitu perterrita equorum
P ectora mulcere: & frenis conuertere in hosteis.
I rritatæ leæ iaciebant corpora saltu
V ndiq;: & aduersum uenientibus ora petebant:
E t nec opinanteis à tergo diripiebant:
D eplexæq; dabant in terram uulnere uictos
M orsibus affixæ ualidis, atq; unguibus uncis.
I actabantq́; suos tauri, pedibusq́; terebant,
E t latera, ac uentres hauribant subter equorum
C ornibus: ad terramq́; minanti mente ruebant.
A t ualidis socios cædebant dentibus apri,
T ela infracta suo tinguentes sanguine sæui:
P ermistasq́; dabant equitum, peditumq́; ruinas.
N am transuersa feros exibant dentis adactus
I umenta: aut pedibus uentos erecta petebant
N equicquam: quoniam à neruis succisa uideres
C oncidere: atq; graui terram consternere casu.
S iquos ante domi domitos satis esse putabant:
E fferuescere cernebant in rebus agundis,
V ulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
N ec poterant ullam partem reducere eorum.
D iffugiebat enim uarium genus omne ferarum.
V t nunc sæpe boues lucæ, ferro male mactatæ
D iffugiunt: fera facta suis cum multa dedere.
S ic fuit, ut facerent. sed uix adducor, ut ante
N on quierint animo præsentire: atq; uidere,
Q uàm commune malum fieret, fœdumq́; futurum.
E t magis id possis factum contendere in omni:

I n uarijs mundis, uaria ratione creatis:
Q uàm certo, atq; uno terrarum quolibet orbi.
S ed facere id non tam uincendi spe uoluerunt:
Q uàm dare quod gemerent hostes: ipsiq; perire
Q ui numero diffidebant, armisq; uacabant.
N exilis ante fuit uestis, quàm textile tegmen:
T extile post ferrum est: quia ferro tela paratur.
N ec ratione alia possunt tam leuia gigni,
I nsilia, ac fusi, radij, scapiq; sonantes.
E t facere ante uiros lanam natura coegit,
Q uàm muliebre genus: nam longe præstat in arte,
E t solertius est multo genus omne uirile:
A gricolæ donec uitio uertêre seueri:
V t muliebribus id manibus concedere uellent:
A tq; ipsi pariter durum sufferre laborem:
A tq; opere in duro durarunt membra, manusq;.
A t specimen sationis, & insitionis origo,
I psa fuit rerum primum natura creatrix.
A rboribus quoniam bacæ, glandesq; caducæ
T empestiua dabant pullorum examina subter:
V nde etiam libitum est stirpeis committere ramis:
E t noua defodere in terram uirgulta per agros.
I nde aliam, atq; aliam culturam dulcis agelli
T entabant: fructusq; feros mansuescere terra
C ernebant indulgendo, blandeq; colendo.
I nq; dies magis in montem succedere syluas
C ogebant: infraq; locum concedere cultis.
P rata, lacus, riuos, segetes, uinetaq; læta
C ollibus, & campis ut haberent: atq; olearum
Cærula distinguens inter plaga currere posset

Per tumulos, & conualleis, campos'q; profusa.
Vt nunc esse uides uario distincta lepore
Omnia: quae pomis intersita dulcibus ornant:
Arbustis'q; tenent felicibus obsita circum'.
At liquidas auium uoces imitarier ore
Ante fuit multo: quàm leuia carmina cantu
Concelebrare homines possent: aureis'q; iuuare.
Et Zephyri caua per calamorum sibila primum
Agrestes docuêre cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulceis didicêre querelas:
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Auia per nemora, ac syluas, saltus'q; reperta,
Per loca pastorum deserta, atq; otia dia.
Sic unum quicquid paulatim protrahit aetas
In medium: ratio'q; in luminis eruit oras.
Haec animos ollis mulcebant: atq; iuuabant
Cum satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
Saepe itaq; inter se prostrati in gramine molli
Propter aquae riuum, sub ramis arboris altae,
Non magnis opibus iucunde corpora habebant.
Praesertim cum tempestas ridebat: & anni
Tempora pingebant uiridanteis floribus herbas.
Tum ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
Consuerant: agrestis enim tum musa uigebat.
Tum caput, atq; humeros plexis redimire coronis,
Floribus, & folijs lasciuia laeta monebat:
Atq; extra numerum procedere membra mouentes
Duriter: & duro terram pede pellere matrem:
Vnde oriebantur risus, dulces'q; cachinni:
Omnia quod noua tum magis hoc et mira uigebant.

E t uigilantibus hinc aderant solatia somno
D ucere multimodis uoces: & flectere cantus:
E t supra calamos unco percurrere labro.
V nde etiam uigiles nunc hæc accepta tuentur:
E t numerum seruare genus didicêre: neq; hilo
M aiore interea capiunt dulcedine fructum:
Q uàm syluestre genus capiebat terrigenarum.
N am quod adest præstò (nisi quid cognouimus ante
S uauius) in primis placet: & pollêre uidetur:
P osteriorq; ferè melior res: illa reperta
P erdit, & immutat sensus ad pristina quæq;.
S ic odium cœpit glandis: sic illa relicta
S trata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
P ellis item cecidit: uestis contempta ferina:
Q uàm reor inuidia tali tunc esse repertam:
V t letum insidijs, qui gessit primus, obiret.
E t tamen inter eos distractam sanguine multo
D isperijsse: neq; in fructum conuertere quisse.
T unc igitur pelles: nunc aurum, & purpura curis
E xercent hominum uitam: belloq́; fatigant.
Q uo magis in nobis (ut opinor) culpa resedit.
F rigus enim nudos sine pellibus excruciabat
T errigenas: at nos nil lædit ueste carêre
P urpurea, atq; auro, signisq́; ingentibus apta:
D um plebea tamen sit, quæ defendere possit.
E rgo hominum genus incassum, frustraq́; laborat
S emper: & in curis consumit inanibus æuum:
N imirum, quia non cognouit, quæ sit habendi
F inis: & omnino quoad crescat uera uoluptas:
I dq́; minutatim uitam prouexit in altum:

E t belli magnos commouit funditus æstus.
A t uigiles mundi magnum uersatile templum
S ol & luna suo lustrantes lumine circum,
P erdocuere homines annorum tempora uerti:
E t certa ratione geri rem, atq; ordine certo.
I am ualidis septi degebant turribus æuum:
E t diuisa colebatur, discretaq; tellus.
T um mare ueliuolum florebat nauibus pandis:
A uxilia, et socios iam pacto fœdere habebant:
C arminibus cum res gestas cœpere poetæ
T radere: nec multo prius sunt elementa reperta.
P ropterea, quid sit prius actum respicere ætas
N ostra nequit: nisi qua ratio uestigia monstrat.
N auigia, atq; agri culturas, mœnia, leges,
A rma, uias, uestes, & cætera de genere horum
P ræmia, delitias quoq; uitæ funditus omnes,
C armina, picturas, & dædala signa polire,
V sus, & impigræ simul experientia mentis
P aulatim docuit pedetentim progredientes.
S ic unumquicquid paulatim protrahit ætas
I n medium: ratioq; in luminis eruit oras.
N anq; alid ex alio clarescere corde uidebant
A rtibus, ad summum donec uenêre cacumen.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER SEXTVS.

P Rimæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine athenæ:
Et recreauerunt uitam: legesq́; rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia uitæ:
Cum genuere uirum tali cum corde repertum:
Omnia ueridico qui quondam ex ore profudit.
Cuius & extincti propter diuina reperta
Diuulgata uetus iam ad cœlum gloria fertur.
Nam cum uidit hic, ad uictum quæ flagitat usus,
Omnia iam fermè mortalibus esse parata:
Et, per quæ possent uitam consistere tutam:
Diuitijs homines, & honore, & laude potenteis
Affluere: atq; bona gnatorum excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda:
Atq; animi ingratis uitam uexare querelis
Causam, quæ infestis cogit seruire querelis:
Intellexit: ibi uitium uas efficere ipsum:
Omniaq́; illius uitio corrumpier intus:
Quæ collata foris, & commoda cunq; uenirent:
Partim quod fluxum, pertusumq́; esse uidebat:
Vt nulla posset ratione explerier unquam:
Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat: quæcunq; receperat intus.

Veridicis igitur purgauit pectora dictis:
Et finem statuit cupedinis, atq; timoris:
Exposuitq; bonum summum, quò tendimus omnes,
Quid foret: atq; uiam monstrauit tramite paruo:
Qua possemus ad id recto concedere cursu:
Quidue mali foret in rebus mortalibus passim:
Quod flueret naturali uiro, atq; ueniret,
Seu casu, seu ui, quod sic natura parasset:
Et quibus è portis occurri cuiq; deceret:
Et genus humanum frustra plerunq; probauit
Voluere curarum tristeis in pectore fluctus.
Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
Non radij solis, nec lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratioq;.
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui mundi mortalia templa
Esse: & natiuo consistere corpore cœlum:
Et quæcunq; in eo fiunt, fieriq; necesse est,
Pleraq; dissolui: quæ restant percipe porro:
Quandoquidem semel insignem conscendere currum
Votorum exhortantur spes, atq; obuia rursum
Quæ fuerant, sint placato conuersa fauore.
Cætera quæ fieri in terris, cœloq; tuentur
Mortales: pauidis cum pendent mentibus sæpe:
Efficiunt animos humileis formidine diuûm:
Depressosq; premunt ad terram propterea: quod

I gnorantia causarum conferre deorum
C ogit ad imperium res, & concedere regnum.
Q uorum operum causas nulla ratione uidere
P ossunt: ac fieri diuino numine rentur.
N am bene qui didicere deos securum agere æuum:
S i tamen interea mirantur, qua ratione
Q uæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
Q uæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
R ursus in antiquas referuntur relligiones:
E t dominos acreis asciscunt: omnia posse
Q uos miseri credunt, ignari quid queat esse:
Q uid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Q ua'nam sit ratione, atq; alte terminus hærens:
Q uo magis errantes tota ratione feruntur.
Q uæ nisi respuis ex animo: longe'q; remittis
D is indigna putare, aliena'q; pacis eorum:
D elibata deûm per te tibi numina sancta
S æpe aderunt: non quo uiolari summa deûm uis
P ossit: ut ex ira pœnas petere imbibat acreis:
S ed quia tute tibi placida cum pace quietos
C onstitues magnos irarum uoluere fluctus:
N ec delubra deûm placido cum pectore adibis:
N ec de corpore quæ sancto simulachra feruntur
I n mentes hominum, diuinæ nuntia formæ:
S uscipere hæc animi tranquilla pace ualebis.
I nde uidere licet, qualis iam uita sequatur.
Q uam quidem ut à nobis ratio uerissima longe
R eijciat: quanquam sunt à me multa profecta:
M ulta tamen restant: & sunt ornanda politis
V ersibus: & ratio cœli, species'q; tenenda:

Sunt tempestates, & fulmina clara canenda:
Quid faciant: & qua de causa cunq; ferantur:
Ne trepides cœli diuisis partibus amens:
Vnde uolans ignis peruenerit: aut in utram se,
Verterit hinc partem: quo pacto per loca septa
Insinuarit: & hinc dominatus ut extulerit se.
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi supremæ præscripta ac candida callis
Currenti spatium præmonstra callida musa,
Calliope, requies hominum, diuûmq; uoluptas:
Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.
Principio tonitru quatiuntur cœrula cœli
Propterea: quia concurrunt sublime uolantes
Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
Nec fit enim sonitus cœli de parte serena:
Verum ubicunq; magis denso sunt agmine nubes:
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure sæpe.
Præterea neq; tam condenso corpore nubes
Esse queunt: quàm sunt lapides, ac tigna: neq; autẽ
Tam tenues: quàm sunt nebulæ, fumíq; uolantes.
Nam cadere aut bruto deberent pondere pressæ,
Vt lapides: aut ut fumus, constare nequirent:
Nec cohibere niues gelidas, & grandinis imbres.
Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi:
Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter iactata, trabesq;:
Interdum perscissa furit petulantibus auris:
Et fragilis sonitus chartarum commeditatur.
Id quoq; enim genus in tonitru cognoscere possis,

Aut ubi suspensam uestem, chartas'ue uolanteis
Verberibus uenti uersant: plangunt'q; per auras.
Fit quoq; enim interdũ, non tam concurrere nubes
Frontibus aduersis possint: quàm de latere ire
Diuerso motu radentes corporis tractum:
Aridus unde aureis terget sonus ille: diuq;
Ducitur: exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concussa uidentur
Omnia sæpe graui tremere: & diuulsa repente
Maxima dissiluisse capacis mœnia mundi:
Cum subito ualidi uenti collecta procella
Nubibus intorsit sese. conclusáq; ibidem
Turbine uersanti magis, ac magis undiq; nubem
Cogit: uti fiat spisso caua corpore circum.
Post ubi commouit uis eius, & impetus acer:
Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ uesicula parua
Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.
Est etiam ratio cum uenti nubila perflant,
Vt sonitus faciant: etenim ramosa uidemus
Nubila sæpe modis multis, atq; aspera ferri.
Scilicet ut crebram syluam cum flamina cauri
Perflant: dant sonitum frondes, ramiq; fragorem.
Fit quoq;, ut interdum ualidi uis incita uenti
Perscindat nubem perfringens impete recto:
Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res:
Hic, ubi lenior est, in terra, cum tamen alta
Arbusta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila: qui quasi murmur
Dant infringendo grauiter: quod item fit in altis

Fulminibus, magnoq; mari, cum frangitur æstu.
Fit quoq;, ubi è nube in nubem uis incidit ardens
Fulminis: hæc multo si forte humore recepit
Ignem: continuo magno clamore trucidet.
Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit: ubi in gelidum propere demersimus imbrē.
Aridior porro si nubes accipit ignem:
Vritur ingenti sonitu succensa repente.
Lauricomos ut si per monteis flamma uagetur,
Turbine uentorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis, quàm Phœbi delphica laurus
Terribili sonitu flamma crepitante crematur.
Deniq; sæpe geli multus fragor, atq; ruina
Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus alte.
Ventus enim cum confercit: franguntur in arctum
Concreti montes nimborum, & grandine misti.
Fulgit item, nubes ignis cum semina multa
Excußêre suo concursu: ceu lapidem si
Percutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoq; lumen
Exilit: & claras scintillas dissipat ignis.
Sed tonitrum fit, uti post auribus accipiamus:
Fulgere quàm cernant oculi: quia semper ad aureis
Tardius adueniunt, quàm uisum quæ moueant res.
Id licet hinc etiam cognoscere: cædere siquem
Ancipiti uideas ferro procul arboris auctum:
Ante fit, ut cernas ictum: quàm plaga per aureis
Det sonitum: sic fulgorem quoq; cernimus ante:
Quàm tonitrum accipimus: pariter qui mittitur igni,
È simili causa concursu natus eodem.
Hoc etiam pacto uolucri loca lumine tingunt

N ubes: & tremulo tempestas impete fulgit.
V entus ubi inuasit nubem: & uersatus ibidem
F ecit ut ante cauam docui, spissescere nubem:
M obilitate sua feruescit: ut omnia motu
P ercalefacta uides ardescere: plumbea uero
G lans etiam longo cursu uoluenda liquescit.
E rgo feruidus hic nubem cum perscidit atram:
D issipat ardoris quasi per uim expressa repente
S emina: quæ faciunt nictantia fulgura flammæ.
I nde sonus sequitur, qui tardius allicit aureis:
Q uàm quæ perueniunt oculorum ad lumina nostra.
S cilicet hoc densis fit nubibus, & simul alte
E xtructis alijs alias super impete miro.
N ec tibi sit fraudi, quod nos inferne uidemus,
Q uàm sint lata magis, q̃ sursum extructa q̃d extent.
C ontemplator enim cum montibus assimilata
N ubila portabunt uenti transuersa per auras:
A ut ubi per magnos monteis cumulata uidebis
I nsuper esse alijs alia: atq; urgere superna
I n statione locata sepultis undiq; uentis.
T um poteris magnas moleis cognoscere eorum:
S peluncasq; uelut saxis pendentibus structas
C ernere: quas uenti cum tempestate coorta
C omplerunt: magno indignantur murmure clausi
N ubibus: in caueisq; ferarum more minantur.
N unc hinc: nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Q uærentesq; uiam circumuersantur: & ignis
S emina conuoluunt è nubibus: atq; ita cogunt
M ulta: rotantq; cauis flammam fornacibus intus:
D onec diuulsa fulserunt nube corusci.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi color aureus ignis:
Semina quod nubes ipsas per multa necesse est
Ignis habere: etenim, cum sunt humore sine ullo:
Flammeus est plerunq; colos, & splendidus ollis.
Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere: ut merito rubeant: ignesq́; profundant.
Has igitur cum uentus agens contrusit in unum,
Compressitq́; locum cogens: expressa profundunt
Semina: quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cum rarescunt quoq; nubila cœli:
Nam cum uentus eas leuiter diducit euntes:
Dissoluitq́;: cadant in gratius illa necesse est
Semina: quæ faciunt fulgorem: tum sine tetro
Terrore, & sonitu fulgit, nulloq́; tumultu.

Quod superest, quod sic natura prædita constent
Fulmina: declarant ictus, & inusta uapore
Signa, notæq́; graues halantis sulfuris auras:
Ignis enim sunt hæc, non uenti signa, neq; imbris.
Præterea per se accendunt quoq; tecta domorum:
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibusq́;
Corporibus: cui nil omnino obsistere possit.
Transit enim ualidum fulmen per septa domorum:
Clamor uti uocis transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in temporis, & aurum.
Curat item uasis integris uina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia circum
Collaxat, rareq́; facit latera omnia uasis:

A dueniens calor eius ut inſinuatur in ipſum:
M obiliter ſoluens differt primordia uini.
Quod ſolis uapor ætatem non poſſe uidetur
E fficere: uſqueadeo candens fer ore coruſco,
T anto mobilior uis, & dominantior hæc eſt.
N unc ea quo pacto gignantur: & impete tanto
F iant: ut poſſint ictu diſcludere turreis:
D iſturbare domos: auellere ligna, trabeſq;:
E t monimenta uirûm demoliri: atq; ciere:
E xanimare homines: pecudes proſternere paſſim:
C ætera de genere hoc, qua ui facere omnia poſſunt:
E xpediam: neq; in promiſſis plura morabor.
F ulmina gigner è craſſis, altéq; putandum eſt
N ubibus extructis: nam cœlo nulla ſereno,
N ec leuiter denſis mittuntur nubibus unquam.
N am dubio procul hoc fieri manifeſta docet res:
Quod tunc per totum concreſcunt aera nubes
V ndiq;: uti tenebras omneis acheronta reamur
L iquiſſe: & magnas cœli compleſſe cauernas:
V ſqueadeo tetra nimborum nocte coorta
I mpendent atræ formidinis ora ſuperne:
C um commoliri tempeſtas fulmina cœptat.
P ræterea perſæpe niger quoq; per mare nimbus,
V t picis è cœlo demiſſum flumen, in undas
S ic cadit: & fertur tenebris procul: & trahit atrã
F ulminibus grauidam tempeſtatem, atq; procellis,
I gnibus, ac uentis cumprimis ipſe repletus:
I n terra quoq; ut horreſcant: ac tecta requirant.
S ic igitur ſupra noſtrum caput eſſe putandum eſt
T empeſtatem altam: neq; enim caligne tanta

O bruerent terras: nisi inædificata superne
M ulta forent multis exempto nubila sole.
N ec tanto possent terras opprimere imbri:
F lumina abundare ut facerent: camposq; natare:
S i non extructis foret alte nubibus æther.
H is igitur uentis, atq; ignibus omnia plena
S unt: ideo passim fremitus, & fulgura fiunt.
Q uippe etenim supra docui permulta uaporis
S emina habere cauas nubeis: & multa necesse est
C oncipere ex solis radijs, ardoreq; eorum.
H oc, ubi uentus eas idem qui cogit in unum
F orte locum quemuis, expressit multa uaporis
S emina: seq; simul cum eo commiscuit igni:
I nsinuatus ibi uortex uersatur in alto:
E t calidis acuit fulmen fornacibus intus.
N am duplici ratione accenditur: ipse sua cum
M obilitate calescit: & è contagibus ignis.
I nde ubi percaluit uis uenti: uel grauis ignis
I mpetus incessit: maturum tum quasi fulmen
P erscindit subito nubem: ferturq; coruscis
O mnia luminibus lustrans loca percitus ardor.
Q uem grauis insequitur sonitus: displosa repente
O pprimere ut cœli uideantur templa superne.
I nde tremor terras grauiter pertentat: & altum
M urmura percurrunt cœlum: nam tota ferè tum
T empestas concussa tremit: fremitusq; mouentur.
Q uo de concussu sequitur grauis imber, & uber:
O mnis uti uideatur in imbrem uertier æther:
A tq; ita præcipitans ad diluuiem reuocare:
T antus dissidio nubis, uentiq; procella,

M ittitur, ardenti sonitus cum prouolat ictu.
E st etiam cum uis extrinsecus incita uenti
I ncidit in ualidam maturo fulmine nubem:
Q uam cum perscidit: extemplo cadit igneus ille
V ortex: quod patrio uocitamus nomine fulmen.
H oc fit item in parteis alias, quocunq; tulit uis.
F it quoq;, ut interdum uenti uis missa sine igni,
I gnescat tamen in spatio: longoq; meatu:
D um uenit, amittens in cursu corpora quaedam
G randia: quae nequeunt pariter penetrare per auras:
A tq; alia ex ipso corradens aere portat
P aruula: quae faciunt ignem commista uolando.
N on alia longe ratione, ac plumbea saepe
F eruida fit glans in cursu: cum multa rigoris
C orpora dimittens ignem concepit in auris.
F it quoq;, ut ipsius plagae uis excitet ignem:
F rigida cum uenti pepulit uis missa sine igni:
N imirum, quia cum uehementi perculit ictu:
C onfluere ex ipso possunt elementa uaporis:
E t simul ex illa, quae tum res excipit ictum.
V t lapidem ferro cum caedimus, euolat ignis:
N ec quod frigida uis sit ferri, hoc secius illa
S emina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
S ic igitur quoq; res accendi fulmine debet:
O pportuna fuit si forte, & idonea flammis.
N ec temere omnino plane uis frigida uenti
E sse potest: ex quo tanta ui immissa superne est:
Q uin prius in cursu si non accenditur igni:
A t tepefacta tamen ueniat commista calore.
M obilitas autem fit fulminis, & grauis ictus:

Et celeri fermè pergunt sic fulmina lapsu:
Nubibus ipsa quod omnino prius incita se uis
Colligit: & magnum conamen sumit eundi.
Inde ubi non potuit nubes capere impetis auctum:
Exprimitur uis: atq; ideo uolat impete miro:
Vt ualidis quæ de tormentis missa feruntur.
Adde quod è paruis, ac leuibus est elementis:
Nec facile est tali naturæ obsistere quicquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara uiarum.
Non igitur multis offensibus in remorando
Hæsitat: hanc ob rem celeri uolat impete labens.
Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur: cum plaga sit addita uero:
Mobilitas duplicatur: & impetus ille grauescit:
Vt uehementius, & citius quæcunq; morantur
Obuia discutiat plagis: itinerq; sequatur.
Deniq;, quod longo uenit impete: sumere debet
Mobilitatem: etiam atq; etiam quæ crescit eundo:
Et ualidas auget uireis: & roborat ictum.
Nam facit, ut quæ sint illius semina cunq;
È regione: locum quasi in unum cuncta ferantur,
Omnia conijciens in eum uoluentia cursum.
Forsan & ex ipso ueniens trahat aere quædam
Corpora: quæ plagis intendunt mobilitatem,
Incolumisq; uenit per res: atq; integra transit
Multa: foraminibus liquidus quia transuolat ignis.
Multaq; perfringit: cum corpora fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderint: qua texta tenentur.
Dissoluit porro facile æs: aurumq; repente
Conferuefacit: è paruis quia facta minute

C orporibus uis est, & leuibus ex elementis:
Q uæ facile insinuantur: & insinuata repente
D issoluunt nodos omneis: & uincla relaxant.
A utumnoq; magis stellis fulgentibus alta
C oncutitur cœli domus undiq;: totaq; tellus:
E t cum tempora se ueris florentia pandunt:
F rigore enim desunt ignes: uentiq; calore
D eficiunt: neq; sunt tam denso corpore nubes.
I nter utrasq; igitur cum cœli tempora constant:
T um uariæ causæ concurrunt fulminis omnes.
N am fretus ipse anni permiscet frigus, & æstum.
Q uorũ utrunq; opus est fabricanda ad fulmina nobis:
V t discordia sit rerum: magnoq; tumultu
I gnibus, & uentis furibundus fluctuet aer.
P rima caloris enim pars, & postrema rigoris,
T empus adest uernum: quare pugnare necesse est
D issimileis inter se res: turbareq; mistas,
E t calor extremus primo cum frigore mistus
V oluitur: autumni quod fertur nomine tempus:
H ic quoq; confligunt hyemes æstatibus acres.
P roptere a sunt hæc bella anni nominitanda.
N ec mirum si in eo iam tempore plurima fiunt
F ulmina: tempestasq; cietur turbida cœlo:
A ncipiti quoniam bello turbatur utrinq;,
H inc flammis, illinc uentis, humoreq; misto.
H oc est igniferi naturam fulminis ipsam
P erspicere: & qua ui faciat rem quanq; uidere:
N on tyrrhena retro uoluentem carmina frustra
I ndicia occultæ diuûm perquirere mentis:
V nde uolans ignis peruenerit: aut in utram se

Verterit hic partem: quo pacto per loca septa
Insinuarit: & hinc dominatus ut extulerit se:
Quid'ue nocere queat de cœlo fulminis ictus.
Quod si Iuppiter, atq; alij fulgentia diui
Terrifico quatiunt sonitu cœlestia templa:
Et iaciunt ignes, quo cuiq; est cunq; uoluptas:
Cur, quibus incautum scœlus aduersabile cunq; est:
Non faciunt ictu flammas ut fulguris halent?
Pectore perfixo documen mortalibus acre?
Et potius nulla sibi turpi conscius in re
Voluitur in flammis innoxius? inq; peditur,
Turbine cœlesti subito correptus, & igni?
Cur etiam loca sola petunt? frustráq; laborant?
An tum brachia consuescunt? firmantq; lacertos?
In terráq; patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur ipse sinit? neq; parcit in hostes?
Deniq; cur nunquam cœlo iacit undiq; puro
Iuppiter in terras fulmen? sonitusq; profundit?
An simulac nubes succeßere: ipse in æstum
Descendit? prope' ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, camposq; natanteis?
Præterea, si uult caueamus fulminis ictum:
Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec opinanteis autem uult opprimere igni:
Cur tonat ex illa parte? ut uitare queamus?
Cur tenebras ante, & fremitus, et murmura concit?
Et simul in multas parteis qui credere possis
Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum?
Vt fierent ictus uno sub tempore plureis?

A t sæpe est numero factum: fieriq; necesse est:
V t pluere in multis regionibus: & cadere imbreis:
F ulmina sic uno fieri sub tempore multa.
P ostremo, cur sancta deûm delubra, suasq;
D iscutit infesto præclaras fulmine sedes?
E t benefacta deûm frangit simulachra? suisq;
D emit imaginibus uiolento uulnere honorem?
A ltaq; cur plerunq; petit loca? plurimaq; plus
M ontibus in summis uestigia cernimus ignis?
Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
Π ρηστῆρας graij quos ab re nominitarunt:
I n mare qua missi ueniant ratione superne.
N am fit, ut interdum tanquam demissa columna
I n mare de cœlo descendat: quam freta circum
F eruescunt grauiter spirantibus incita flabris:
E t quæcunq; in eo tum sint deprensa tumultu
N auigia, in summum ueniunt uexata periclum.
H oc fit, ubi interdum non quit uis incita uenti
R umpere quam cœpit nubem: sed deprimit: ut sit
I n mare de cœlo tanquã demissa columna
P aulatim: quasi quid pugno, brachijq; superne
C oniectu trudatur: et extendatur in undas.
Q uam cum discidit: hinc prorumpitur in mare uenti
V is: & feruorem mirum concinnat in undis.
V ersabundus enim turbo descendit: & illam
D educit pariter lento cum corpore nubem.
Q uam simulac grauidã detrudit ad æquora ponti:
I lle in aquam subito totum se immittit: & omne
E xcitat ingenti sonitu mare, feruere cogens.
F it quoq;, ut inuoluat uentis è nubibus ipse

V ortex corradens ex aere semina nubis:
E t quasi demissum cœlo prestēra imitetur.
H ic ubi se in terras demisit: dissoluitq;:
T urbinis immanem uim prouomit, atq; procellæ.
S ed quia fit raro omnino, montisq; necesse est
O fficere in terris: apparet crebrius idem
P rospectu maris in magno, cœloq; patenti.
N ubila concrescunt: ubi corpora multa uolando
H oc super in cœli spatio coiere repente
A speriora: modis quæ possint indupedita
E xiguis, tamen inter se compressa teneri:
H æc faciunt primum paruas consistere nubeis:
I nde ea comprendunt inter se: conq; gregantur:
E t coniungendo crescunt: uentisq; feruntur
V sque adeo: donec tempestas sæua coorta est.
F it quoq; uti montis uicina cacumina cœlo
Quàm sint quæq; magis: tanto magis edita fument
A ssidue fuluæ nubis caligine crassa:
P roptere a, quia cum consistunt nubila primum:
A nte uidere oculi quàm possint tenuia: uenti
P ortantes cogunt ad summa cacumina montis.
H ic demum fit: uti turba maiore coorta,
E t condensa, atq; arcta, apparere: & simul ipso
V ertice de montis uideatur surgere in æthram.
N am se declarat, sursum uentosa patere,
R es ipsa ad sensum: monteis cum ascendimus altos.
P ræterea, permulta mari quoq; tollere toto
C orpora naturam: declarant littore uestes
S uspensæ: cum concipiunt humoris adhæsum.
Quo magis ad nubeis augendas multa uidentur

P osse quoq; e salso consurgere momine ponti.
N am ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
P ræterea, fluuijs ex omnibus, & simul ipsa
S urgere de terra nebulas, æstum'q; uidemus:
Q uæ uelut halitus hinc ita sursum expressa ferũtur:
S uffunduntq; sua cœlum caligine: & altas
S ufficiunt nubeis paulatim conueniundo.
V rget enim quoq; signiferi super ætheris æstus:
E t quasi densendo subtexit cœrula nimbis.
F it quoq;, ut hũc ueniant in cœtum extrinsecus illa
C orpora: quæ faciunt nubes, nimbos'q; uolanteis.
I nnumerabilem enim numerũ, summam'q; profundi
E sse infinitam docui: quanta'q; uolarent
C orpora mobilitate ostendi, quam'q; repente
I mmemorabile per spatium transire solerent.
H aud igitur mirum est, si paruo tempore sæpe
T am magnos monteis tempestas, atq; tenebræ
C ooperiant, maria, ac terras, impensa superne:
V ndiq; quandoquidem per caulas ætheris omnes,
E t quasi per magni circũm spiracula mundi
E xitus, introitus'q; elementis redditus extat.
N unc age, quo pacto pluuius concrescat in altis
N ubibus humor: & in terras dimissus ut imber
D ecidat: expediam. primum iam semina aquai
M ulta simul uincam consurgere nubibus ipsis
O mnibus ex rebus: pariter'q; ita crescere utrunq;,
E t nubeis, & aquam, quæcunq; in nubibus extat:
V t pariter nobis corpus cum sanguine crescit:
S udor item, atq; humor quicunq; est deniq; membris.
C oncipiunt etiam multum quoq; sæpe marinum

Humorem, ueluti pendentia uellera lanæ:
Cum supra magnum uenti mare nubila portant.
Consimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubes: quo cum bene semina aquarum
Multa modis multis conuenere undiq; adaucta:
Confertæ nubes ui uenti mittere certant
Dupliciter: nam uis uenti contrudit: & ipsa
Copia nimborum turba maiore coacta
Vrget: & è supero premit: ac facit effluere imbreis.
Præterea cum rarescunt quoq; nubila uentis:
Aut dissoluuntur solis super icta calore:
Mittunt humorem pluuium: stillante, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquescat.
Sed uehemens imber fit: ubi uehementer utroq;,
Nubila ui cumulata premuntur, & impete uenti.
At retinere diu pluuiæ, longum'q; morari
Consuerunt: ubi multa fuerunt semina aquarum:
Atq; alijs aliæ nubes, nimbi'q; rigantes,
Insuper atq; omni uulgo de parte feruntur:
Terra'q; cum fumans humorem tota rehalat.
Hic ubi sol radijs tempestatem inter opacam
Aduersa fulsit nimborum aspergine contra:
Tum color in nigris existit nubibus arci.
Cætera quæ sursum crescunt: sursum'q; creantur:
Et quæ concrescunt in nubibus omnia, prorsum
Omnia, nix, uenti, grando, gelidæ'q; pruinæ,
Et uis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora, quæ fluuios passim refrenat euntes:
Perfacile est tamen hæc reperire: animo'q; uidere:
Omnia quo pacto fiant: quare'ue creentur,

Cum bene

Cum bene cognoris elementis reddita quæ sint.
Nunc age, quæ ratio terrai motibus extet,
Percipe: & in primis terram fac ut esse rearis
Subter item, ut supra est, uentis, atq; undiq; plenam
Speluncis: multosq; lacus, multasq; lacunas
In gremio gerere, & rupes, deruptaq; saxa:
Multaq; sub tergo terrai flumina tecta
Voluere ui fluctus, submersaq; saxa putandum est.
Vndiq; enim similem esse sui, res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis, suppositisq;:
Terra superne tremit magnis concussa ruinis
Subter: ubi ingenteis speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes: magnoq; repente
Concussu late disserpunt inde tremores:
Et merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta uiam propter non magno pondere tota.
Nec minus exultant, ubi currus cunq; equitum ui
Ferratos utrinq; rotarum succutit orbeis.
Fit quoq;, ubi in magnas æq;, uastasq; lacunas
Gleba uetustate è terra prouoluitur ingens:
Vt iactetur, aquæ fluctu quoq; terra uacillet.
Vt uas in terra non quit constare: nisi humor
Destitit in dubio fluctu iactarier intus.
Præterea uentus cum per loca subcaua terræ
Collectus parti ex una procumbit: & urget
Obnixus magnis speluncas uiribus altas:
Incumbit tellus: quo uenti prona premit uis.
Tum supra terram quæ sunt extructa domorum:
Ad cœlumq; magis quanto sunt edita quæq;:
Inclinata minant in eandem prodita partem:

Protractæq; trabes impedent ire paratæ.
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, cłademq; manere:
Cum uideant tantam terrarum incumbere molem.
Quod nisi respirent uenti: si nulla refrenet
Res: neq; ab exitio possit deprendere euntes.
Nunc quia respirant alternis: inq; grauescunt:
Et quasi collecti redeunt: cæduntq; repulsi:
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas:
Quàm facit: inclinatur enim: retroq; recellit:
Et recipit prolapsa suas in pondere sedes.
Hac igitur ratione uacillant omnia tecta:
Summa, magis medijs: media, imis: ima, per hilum.
Est hæc eiusdem quoq; magni causa tremoris:
Ventus ubi, atq; animæ subito uis maxima quædã,
Aut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta
In loca se caua terrai coniecit: ibiq;
Speluncas inter magnas fremitante tumultu,
Versabundaq; portatur: post, incita cum uis
Exagitata foras erumpitur: & simul altam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum.
In syria Sidone quod accidit: & fuit Aegis
In peloponneso: qua exitus hic animai
Disturbans urbes, & terræmotus, obortus.
Multaq; præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris: & multæ per mare pessum
Subsedere suis pariter cum ciuibus urbes.
Quod nisi prorumpit: tamen impetus ipse animai,
Et fera uis uenti per crebra foramina terræ
Disperditur, ut horror: & incutit inde tremorem.

F rigus uti nostros penitus cum uenit in artus:
C oncutit inuitos cogens tremere, atq; mouere.
A ncipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
T ecta superne timent: metuunt inferne, cauernas
T errai ne dissoluat natura repente:
N eu distracta suum late dispandat hiatum:
I d'q; suis confusa uelit complere ruinis.
P roinde licet quamuis cœlum, terram'q; reantur
I ncorrupta fore æternæ mandata saluti:
A t tamen interdum præsens uis ipsa pericli
S ubditat hunc stimulum quadam de parte timoris:
N e pedibus raptim tellus subtracta feratur
I n barathrum: rerum'q; sequatur prodita summa
F unditus: & fiat mundi confusa ruina.
N unc ratio reddenda, augmen cur nesciat æquor.
P rincipio, mare mirantur non reddere maius
N aturam: quo sit tantus decursus aquarum:
O mnia quo ueniant ex omni flumina parte.
A dde uagos imbreis, tempestates'q; uolanteis:
O mnia quæ maria, ac terras, sparguntq;, rigantq;:
A dde suos fonteis: tamen ad maris omnia summam
G uttai uix instar erunt unius ad augmen.
Quo minus est mirum, mare non augescere magnū.
P ræterea magnam sol partem detrahit æstu:
Q uippe uidemus enim uestes humore madenteis
E xiccare suis radijs ardentibus solem.
A t pelagus multa, et late substrata uidemus.
P roinde licet quamuis ex unoquoq; loco sol
H umoris paruam delibet ab æquore partem:
L argiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro uenti magnam quoq; tollere partem
Humoris possunt, uerrentes æquora ponti:
Vna nocte uias quoniam persæpe uidemus
Siccari: mollis'q; luti concrescere crustas.
Præterea, docui multum quoq; tollere nubeis
Humorem magno conceptum ex æquore ponti:
Et passim toto terrarum spargere in orbi:
Cum pluit in terris: & uenti nubila portant.
Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est: & coniuncta est oras maris undiq; cingens:
Debet, ut in mare de terris uenit humor aquai:
In terras itidem manâre ex æquore salso.
Percolatur enim uirus: retro'q; remânat
Materies humoris: & ad caput amnibus omnis
Confluit: inde super terras redit agmine dulci:
Qua uia secta semel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quæ sit, per fauces montis ut ætnæ
Expirent ignes interdum turbine tanto:
Expediam: neq; enim media de clade coorta
Flammæ tempestas, siculûm dominata per agros
Finitimis ad se conuertit gentibus ora:
Fumida cum cœli scintillare omnia templa
Cernentes pauida complebant pectora cura:
Quid moliretur rerum natura nouarum.
Hisce tibi in rebus late est, alte'q; uidendum:
Et longe cunctas in parteis dispiciendum:
Vt reminiscaris summam rerum esse profundam:
Et uideas cœlum summai totius unum,
Quàm sit paruula pars, & quàm multesima constet:
Nec sit pars homo terrai quota totius unus.

Quod bene propositum si plane contueare:
Ac uideas, plane: mirari multa relinquas.
Nunquis enim nostrum miratur, siquis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam?
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim subito pes: arripit acer
Saepe dolor denteis: oculos inuadit in ipsos:
Existit sacer ignis: & urit corpore serpens
Quancunq; arripuit partem: repitq; per artus:
Nimirum, quia sunt multarum semina rerum:
Et satis haec tellus morbi, coelumq; mali fert:
Vnde queat uis immensi procrescere morbi.
Sic igitur toti coelo, terraeq; putandum est
Ex infinito satis omnia suppeditari:
Vnde repente queat tellus concussa moueri:
Perq; mare, et terras rapidus percurrere turbo:
Ignis abundare aetnaeus: flammescere coelum:
Id quoq; enim fit: & ardescunt coelestia templa.
Et tempestates pluuiae grauiore coortu
Sunt: ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.
At nimis est ingens incendij turbidus ardor,
Scilicet & fluuius, qui uisus maximus ei,
Qui non ante aliquem maiorem uidit, & ingens
Arbor, homoq; uidetur: & omnia de genere omni,
Maxima quae uidit quisq;, haec ingentia fingit.
Cum tamen omnia cum coelo, terraq;, mariq;,
Nil sint ad summam summai totius omnem.
Nunc tamen illa modis quibus irritata repente
Flamma foras uastis aetnae fornacibus efflet:
Expediam. primum, totius subcaua montis

E st natura, ferè silicum suffulta cauernis.
O mnibus est porro in speluncis uentus, & aer.
V entus enim fit: ubi est agitando percitus aer.
H ic ubi percaluit: calefecit'q; omnia circum
S axa furens, qua contingit, terram'q;: & ab ollis
E xcussit calidum flammis uelocibus ignem:
T ollit se, ac rectis ita faucibus eijcit alte:
F undit'q; ardorem longe: longe'q; fauillam
D iffert: & crassa uoluit caligine fumum:
E xtrudit'q; simul mirando pondere saxa:
N e dubites, quin hæc animai turbida sit uis.
P ræterea, magna ex parti mare montis ad eius
R adices frangit fluctus: æstum'q; resorbet.
E x hoc usq; mari speluncæ montis ad altas
P erueniunt subter fauceis: hac ire fatendum est,
E t penetrare mare: & penitus se cogier arcto:
A tq; efflare foras: ideo'q; extollere flammas:
S axa'q; subiectare: & arenæ tollere nimbos.
I n summo sunt uertice item craterês: ut ipsi
N ominitant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.
S unt aliquot quoq; res, quarũ unam dicere causam
N on satis est, uerum plureis, unde una tamen sit.
C orpus ut exanimum, siquod procul ipse iacere
C onspicias hominis: fit ut omneis dicere causas
C onueniat, leti dicatur ut illius una:
N am neq; eum ferro, nec frigore uincere possis
I nterijsse: neq; à morbo, neq; forte ueneno:
V erum esse ex genere hoc aliquid, quod contio credat,
S cimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
N ilus in æstate crescit: campis'q; redundat

Vnicus in terris ægypti totius amnis:
I rrigat ægyptum medium persæpe calorem:
A ut quia sunt æstate aquilones ostia contra,
A nni tempore eo, qui etesiæ esse feruntur:
E t contra flumum flantes remorantur: & undas
C ogentes sursus replent: coguntq; manere.
N am dubio procul hæc aduerso flabra feruntur
F lumine: quæ gelidis a' stellis axis aguntur.
I lle ex æstifera parti uenit amnis ab austro
I nter nigra uirûm percocto secla colore,
E xoriens penitus media ab regione diei.
E st quoq; uti possit magnus congestus arenæ
F luctibus aduersis oppilare ostia contra:
C um mare permotum uentis ruit intus arenam.
Q uo fit uti pacto liber minus exitus amni,
E t procliuis item fiat minus impetus undis.
F it quoq; uti pluuiæ forsan magis ad caput eius
T empore eo fiant: quo etesia flabra aquilonum
N ubila coniiciunt in eas tunc omnia parteis.
S alicet ad mediam regionem eiecta diei
C um conuenerunt: ibi ad altos deniq; monteis
C ontrusæ nubes coguntur: uiq; premuntur.
F orsitan æthiopum penitus de montibus altis
C rescat: ubi in campos albas decedere ningues
T abificas subigit radiis sol omnia lustrans.
N unc age, auerna tibi quæ sint loca cunq;, lacusq;,
E xpediam quali natura prædita constent.
P rincipio, quod auerna uocantur: nomen id ab re
I mpositum est: quia sunt auibus contraria cunctis:
E' regione, ea quod loca cum uenêre uolantes:

Remigij oblitæ pennarum uela remittunt:
Præcipitesq; cadunt molli ceruice profusæ
In terram: si forte ita fert natura locorum:
Aut in aquam, si forte lacus substratus auerni.
Is locus est cumas apud, hetruscos & monteis,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus aucti.
Est & athenæis in mœnibus, arcis in ipso
Vertice, palladis ad templum tritonidos almæ,
Quò nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices: non cum fumant altaria donis:
Usque adeo fugitant non iras palladis acres
Peruigili causa, graiûm ut cecinere poetæ:
Sed natura loci opus efficit ipsa suapte.
In syria quoq; fertur item locus esse uideri:
Quadrupedes quoq; quò simulac uestigia primum
Intulerint: grauiter uis cogat concidere ipsa:
Manibus ut si sint diuis mactata repente,
Omnia quæ naturali ratione geruntur:
Et quibus è causis fiant, apparet origo.
Ianuaʼne potius orci regionibus esse
Credatur: post hinc animas, acherontis in oras
Ducere forte deos maneis, inferna reamur:
Naribus alipedes ut cerui sæpe putantur
Ducere de latebris serpentia secla ferarum.
Quod procul à uera quàm sit ratione repulsum
Percipe: nanq; ipsa de re nunc dicere conor.
Principio, hoc dico, quod dixi sæpe quoq; ante:
In terra cuiusq; modi rerum esse figuras:
Multa cibos, quæ sunt uitalia: multaq; morbos
Incutere, & mortem quæ possint accelerare:

E t magis esse aliis alias animantibus aptas
R es ad uitai rationem ostendimus ante:
P ropter dissimilem naturam, dissimileisq;
T exturas inter sese, primasq; figuras.
M ulta meant inimica per aureis: multa per ipsas
I nsinuant nareis infesta, atq; aspera tactu.
N ec sunt multa parum tactu uitanda: neq; autem
A spectu fugienda: saporeq; tristia quæ sint.
D einde uidere licet, quàm multæ sint homini res
A criter infesto sensu, spurcæq;, grauesq;.
A rboribus primum certis grauis umbra tributa,
V sque adeo: capitis faciant ut sæpe dolores:
S iquis eas subter iacuit prostratus in herbis.
E st etiam magnis heliconis montibus arbos
F loris odore hominem tetro consueta necare.
S cilicet hæc ideo terris ex omnia surgunt:
M ulta modis multis multarum semina rerum,
Q uod permista gerit tellus: discretaq; tradit.
N octurnumq; recens extinctum lumen, ubi acreis
N idore offendit nares: consopit ibidem:
C oncidere ut pronos qui morbus mittere sueuit:
C astoreoq; graui mulier sopita recumbit:
E t manibus nitidum teneris opus effluit eii:
T empore eo si odorata est quo menstrua soluit.
M ultaq; præterea languentia membra per artus
S oluunt: atq; animam labefactant sedibus intus.
D eniq; si calidis etiam cunctere lauari:
P lenior & fueris solio feruentis aquai:
Q uàm facile in medio fit, uti des sæpe ruinas?
C arbonumq; grauis uis, atq; odor insinuatur

Quàm facile in cerebrũ, nisi aquã præcepimus ante?
At cum membra dominus pertexit feruida seruis,
Tum fit odor uini plagæ mactabilis instar.
Non'ne uides etiam terra quoq; sulfuur in ipsa
Gignier? & tetro concrescere odore bitumen?
Deniq; ubi argenti uenas, auríq; sequuntur,
Terrai penitus scrutantes abdita ferro:
Quales expiret scaptensula subter odores?
Quid'ue mali fit, ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? qualeisq́; colores?
Non'ne uides, audis'ue perire in tempore paruo
Quàm soleant? & quàm uitai copia desit?
Quos opere in tali cohibet uis magna uacare?
Hos igitur tellus omneis exæstuat æstus:
Expiratq́; foras in aperta, promptaq́; cœli.
Sic & auerna loca alitibus summittere debent
Mortiferam uim: de terra quæ surgit in auras:
Vt spatium cœli quadam de parte uenenet.
Quo simulac primum pennis delata sit ales:
Impediatur ibi cæco correpta ueneno:
Vt cadat è regione loci, qua dirigit æstus,
Quò cum corruit hic eadem uis illius æstus.
Relliquias uitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quasi quẽdam conciet æstum:
Posterius fit, uti cum iam cecidere ueneni
In fonteis ipsos, ibi sit quoq; uita uomenda:
Propterea quod magna mali sit copia circum.
Fit quoq;, ut interdum uis hæc, atq; æstus auerni,
Aera, qui inter aueis cunq; est, terramq́; locatus:
Discutiat: propè uti locus hinc linquatur inanis:

Cuius ubi è regione loci uenêre uolantes:
Claudicat extemplo pennarum nisus inanis:
Et conamen utrinq; alarum proditur omne.
Hic, ubi nixari nequeunt: insistereq́; alis:
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura: & uacuum propè iam per inane iacentes
Dispergunt animas per caulas corporis omneis.
Frigidior porro in puteis æstate fit humor:
Arescit quia terra calore: & semina siqua
Forte uaporis habet, propere dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus effœta calore:
Fit quoq; frigidior, qui in terra est abditus humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra: coitq;:
Et quasi concrescit: fit scilicet in coeundo
Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa calorem.
Est apud Hammonis fanum fons luce diurna
Frigidus: at calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur: & acri
Sole putant subter terras feruescere partim,
Nox ubi terribili terras caligine texit:
Quod nimis à uera est longe ratione remotum.
Quippe ubi sol udum contrectans corpus aquai,
Non quierit calidum supera de reddere parti:
Cum superum lumen tanto feruore fruatur:
Qui queat hic subter tam crassi corporis terram
Percoquere humorem? & calido sociare uapore?
Præsertim cum uix possit per septa domorum
Insinuare suum radijs ardentibus æstum.
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
Pura tenet circum fontem, quàm cætera tellus.

Multaq; sunt ignis propè semina corpus aquai.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris:
Extemplo subtus frigescit terra: coitq;:
Hac ratione fit, ut tanquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ semina cunq; habet ignis:
Quæ calidum faciunt laticis tactum atq; uaporem.
Inde ubi sol radijs terram dimouit obortus:
Et rarefecit calido miscente uapore:
Rursus in antiquas redeunt primordia sedes
Ignis: & in terram redit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea solis radijs iactatur aquai
Humor: & in lucem tremulo rarescit ab æstu:
Propterea fit, uti quæ semina cunq; habet ignis,
Demittat: cum sæpe gelum, quod continet in se
Mutat: & exoluit glaciem: nodosq́; relaxat.
Frigidus est etiam fons: supra quem sita sæpe
Stupa iacit flammas concepto protinus igni:
Tedaq́; consimili ratione accensa per undas
Collûcet: quocunq; natans impellitur auris:
Nimirum, quia sunt in aqua permulta uaporis
Semina: de terraq́; necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fontem:
Et simul expirare foras: exireq́; in auras:
Non tam uiua tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito: sursumq́; ea conciliare:
Quod genus inde mari spirat fons dulcis aquai:
Qui scatit: & salsas circum se dimouet undas.
Et multis alijs præbet regionibus æquor

V tilitatem opportunam sitientibus nautis:
Quod dulceis inter salsas interuomit undas.
S ic igitur per eum possunt erumpere fontem,
E t scatere illa foras in stupam semina: quæ cum
C onueniunt: aut in teda cum corpora adhærent:
A rdescunt facile extemplo: quia multa quoq; in se
S emina habent ignis stupæ, tedæ'q; tenentes.
N on'ne uides etiam nocturna ad lumina linum
N uper ubi extinctum admoueas: accendier ante:
Q uàm tetigit flammam? tedam'q; pari ratione?
M ulta'q; præterea, prius ipso tacta uapore
E minus ardescunt: quàm comminus imbuat ignis.
H oc igitur fieri quoq; in illo fonte putandum est.
Quod superest, agere incipiam: quo fœdere fiat
N aturæ: lapis hic ut ferrum ducere possit:
Q uem magnêta uocant patrio de nomine graij:
M agnêtum quia sit patrijs in finibus ortus.
H unc homines lapidem mirantur: quippe cathenam
S æpe ex anellis reddit pendentibus ex se:
Q uinq; etenim licet interdum, plures'q; uidere
O rdine demisso leuibus iactarier hanus:
V nus ubi ex uno dependet subter adhærens:
E x alio'q; alius lapidis uim, uincla'q; noscit:
V sque adeo permananter uis perualet eius.
H oc genus in rebus firmandum est multa prius, quã
I psius rei rationem reddere possis:
E t nimium longis ambagibus est adeundum:
Q uo magis attentas aureis, animum'q; reposco.
P rincipio omnibus ab rebus, quascunq; uidemus:
P erpetuo fluere, ac mitti, spargi'q; necesse est

C orpora: quæ feriant oculos, uisumq́; lacessant:
P erpetuoq́; fluunt certis ab rebus odores:
F rigus ut a' fluuijs, calor a' sole, æstus ab undis
A equoris, exesor murorum littora propter:
N ec uarij cessant sonitus manare per auras.
D eniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
C um mare uersamur propter: dilutaq́; contra
C um tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
V sque adeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
F ertur: & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
N ec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
P erpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
C ernere, odorari licet, & sentire sonorem.
N unc omnes repetam, quàm raro corpore sint res,
C ommemorare: quod in primo quoq; carmine claret.
Q uippe etenim, quanquam multas hoc ptinet ad res
N oscere: cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Q ua de disserere aggredior: firmare necesse est:
N il esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
P rincipio fit, ut in speluncis saxa superna
S udent humore: & guttis manantibus stillent.
M anat item nobis è toto corpore sudor:
C rescit barba, piliq; per omnia membra, per artus:
D iditur in uenas cibus omneis: auget: alitq;
C orporis extremas quoq; parteis, unguiculosq́;.
F rigus item transire per æs, calidumq́; uaporem
S entimus: sentimus item transire per aurum,
A tq; per argentum: cum pocula plena tenemus.
D eniq; per dissepta domorum saxea uoces
P eruolitant: permanat odor, frigusq́;, uaporq;

I gnis: quin ferri quoq; uim penetrare sueuit.
D eniq; qua circùm colli lorica coercet,
M orbida uis'q; simul cum extrinsecus insinuatur.
E t tempestates terra, cœlo'q; coortæ
I n cœlum, terras'q; remotæ iure facessunt:
Q uandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.
H uc accedit, uti non omnia quæ iaciuntur
C orpora cunq; ab rebus, eodem prædita sensu,
A tq; eodem pacto rebus sint omnibus apta.
P rincipio, terram sol excoquit: & facit are:
A t glaciem dissoluit: & altis montibus alte
E xtructas ningues radijs tabescere cogit.
D eniq; cera liquescit in eius posta uapore.
I gnis item liquidum facit æs aurum'q; resoluit:
A t coria, & carnem trahit, & conducit in unum.
H umor aquæ porro ferrum condurat ab igni:
A t coria, & carnem mollit durata calore.
B arbigeras oleaster eo iuuat us'q; capellas:
E ffluat ambrosia quasi uero, & nectare tinctus:
Q ua nihil est homini, quod amarum frondeat æq;,
D eniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne
V nguentum: nam setigeris subus acre uenenum est:
Q uod nos interdum tanquam recreare uidetur.
A t contra nobis cœnum teterrima cum sit
S purcities: eadem suibus hæc munda uidetur:
I nsatiabiliter toti ut uoluantur ibidem.
H oc etiam superest, ipsa quàm dicere de re
A ggredior, quod dicendum prius esse uidetur.
M ulta foramina cum uarijs sint reddita rebus:
D issimili inter se natura prædita debent

E sse: & habere suam naturam quæq;, uiasq;.
Quippe etenim uarij sensus animantibus insunt:
Quorum quisq; suam proprie rem percipit in se.
Nam penetrare aliò sonitus, alióq; saporem
Cernimus è sucis: aliò nidoris odores:
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis uarians, ut paulo ostendimus ante:
Propter dissimilem naturam, textáq; rerum.
Præterea manare aliud per saxa uidetur:
Atq; aliud tignis, aliud transire per aurum:
Argentóq; foras aliud, uitróq; meare.
Nam fluere hac species, illac calor ire uidetur:
Atq; alijs aliud citius transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis uarians, ut paulo ostendimus ante.
Quapropter bene ubi hæc confirmata, atq; locata
Omnia constiterint nobis præposta, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reddetur: & omnis
Causa patefiet: quæ ferri pelliciat uim.
Principio, fluere è lapide hoc permulta necesse est
Semina, siue æstum: qui discutit aera plagis:
Inter qui lapidem, ferrumq; est cunq; locatus.
Hoc ubi inanitur spatium: multusq; uacefit
In medio locus: extemplo primordia ferri
In uacuum prolapsa cadunt coniuncta: fit utq;
Annulus ipse sequatur: eatq; ita corpore toto:
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita suis arcte connexa cohæret:
Quàm ualidi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus est mirum, quod dicitur, ex elementis

Corpora

Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
In uacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
Quod facit: & sequitur donec peruenit ad ipsum
Iam lapidem: cæcisq; in eo compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis: unde uacefit
Cunq; locus, siue ex transuerso, siue superne:
Corpora continuo in uacuum uicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde: nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.
Huc accedit item, quare queat id magis esse:
Hæc quoq; res adiumento, motúq; iuuatur:
Quod simulac fronte est anelli rarior aer
Factus, inanitusq; locus magis, ac uacuatus:
Continuo fit, uti qui post est cunq; locatus
Aer: à tergo quasi prouehat, atq; propellat.
Semper enim circum positus res uerberat aer.
Sed tali fit uti propellat tempore ferrum:
Parte quod ex una spatium uacat: & capit in se:
Hic ubi quē memoro, per crebra foramina ferri
Pronas ad parteis subtiliter insinuatus
Trudit: & impellit quasi nauim, uelaq; uentis.
Deniq; res omnes debent in corpore habere
Aera: quandoquidem raro sunt corpore: & aer
Omnibus est rebus circundatus, appositusq;.
Hic igitur, penitus qui in ferro est abditus aer,
Sollicito motu semper iactatur: eoq;
Verberat anellum dubio procul: & ciet intus
Scilicet: atq; eodem fertur, quò præcipitauit
Iā semel: et uacuā in partem conamina sumpsit.

F it quoq; ut a' lapide hoc ferri natura recedat
I nterdum, fugere, atq; sequi consueta uicissim:
E xultare etiam samothracia ferrea uidi:
E t ramenta simul ferri furere intus ahenis
I n scaphijs: lapis hic magnes cum subditus esset:
V sque adeo fugere a' saxo gestire uidetur:
A ere interposito discordia tanta creatur.
P roptera, quia nimirum prius æstus ubi æris
P ercæpit: ferriq; uias possedit apertas:
P osterior lapidis uenit æstus: & omnia plena
I nuenit in ferro: neq; habet qua tranet, ut ante.
C ogitur offensare igitur: pulsareq; fluctu
F errea texta suo: quo pacto respuit ab se:
A tq; per æs agitat sine eo, quod sæpe resorbet.
I llud in his rebus mirari mitte: quod æstus
N on ualet è lapide hoc alias impellere item res.
P ondere enim fretæ partim stant, q̄d genus aurū:
A c partim raro quia sunt cum corpore, ut æstus
P eruolet intactus: nequeunt impellier usquam:
L ignea materies in quo genere esse uidetur.
I nter utrasq; igitur ferri natura locata,
A eris ubi accepit quædam corpuscula: tum fit
I mpellant ut eam magnesia flamine saxa.
N ec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena:
V t mihi multa parū genere ex hoc suppeditentur:
Q uæ memorare queam inter se singlariter apta.
S axa uides primum sola coalescere calce:
G lutine materies taurino iungitur una':
V t uitio uenæ tabularum sæpius hiscant,

Quam laxare queant compages taurea uincla:
Vitigeni latices in aquai fontibus audent
Misceri: cum pix nequeat grauis, & leue oliuũ.
Purpureusq; colos conchylii iungitur unà
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquã:
Non si Neptuni fluctus renouare operam des:
Non mare si totum uelit eluere omnibus undis.
Denique res auro argentum copulat unà,
Aeraq;, nec plumbo fit, uti iungatur ab albo.
Caetera iam q̃ multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquã:
Nec me tam multam hic operã cõsumere par est:
Sed breuiter paucis restat comprendere multa.
Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra
Vt caua conueniant plenis, hæc illius, illa
Huius q;: inter se iunctura hæc optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis, hamisq; plicata
Inter se quædam possint compacta teneri.
Quod magis in lapide hoc fieri, ferroq; uidetur.
Nunc, ratio quæ sit morbis: aut unde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida uis, hominum generi, pecudũq; catervis:
Expediam. primum multarum semina rerum
Esse supra docui: quæ sint uitalia nobis:
Et contra, quæ sint morbo, mortiq;, necesse est
Multa uolare. ea cum casu sunt forte coorta:
Et perturbarunt cœlum: fit morbidus aer.
Atq; ea uis omnis morborum, pestilitasq;,
Aut extrinsecus, ut nubes, nebulæq; superne

P er cœlum ueniunt: aut ipsa sæpe coorta
D e terra surgũt: ubi putrorem humida nacta est:
I ntempestiuis pluuijsq;, & solibus icta.
N on'ne uides etiam cœli nouitate, & aquarum
T entari, procul à patria quicunq;, domoq;
A duentiunt? ideo quia longe discrepitant res.
N am quid britanis cœlum differre putamus?
E t qđ in Aegypto est, qua mundi claudicat axis?
Q uid'ue quod in pōto est differre, & gadibus, atq;
V sq; ad nigra uirûm percoctáq; secla calore?
Q uæ cum quattuor inter se diuersa uidemus,
Q uattuor à uentis, & cœli partibus esse:
T um color, & facies hominum distare uidetur
L argiter: & morbi generatim secla tenere.
E st elephas morbus, qui propter flumina Nili
G ignitur Aegypti in medio, neq; præterea usq̃.
A ttide tentantur gressus: oculíq; in achæis
F inibus: inde alijs alius locus est inimicus
P artibus, ac membris: uarius concinnat id aer.
P róinde ubi se cœlum, quod nobis forte alienũ:
C ommouet: atq; aer inimicus serpere cœpit:
V t nebula, ac nubes paulatim repit: & omne
Q uà graditur, conturbat: & immutare coactat.
F it quoq;, ut in nostrum cum uenit deniq; cœlũ:
C orrumpat: reddatq; sui simile, atq; alienum.
H æc igitur subito clades noua, pestilitasq;,
A ut in aquas cadit: aut fruges persedit in ipsas,
A ut alios hominum pastus, pecudumq; cibatus:
A ut etiam suspensa manet uis aere in ipso.

E t cum spirantes mistas hinc ducimus auras:
I lla quoq; in corpus pariter sorbere necesse est.
C onsimili ratione uenit bubus quoq; sæpe
P estilitas, etiam pecudum balatibus ægris.
N ec refert utrum nos in loca deueniamus
N obis diuersa: & cœli mutemus amictum:
A n cœlum nobis intro natura corruptum
D eferat, aut aliquid, quo non consueuimus uti:
Q uod nos aduentu possit tentare recenti.
H æc ratio quondam morborum, & mortifer æstus,
F inibus in cecropis, funestos reddidit agros:
V astauitq; uias: exhausit ciuibus urbem.
N am penitus ueniens Aegypti finibus ortus,
A era permensus multum, camposq; natanteis,
I ncubuit tandem populo Pandionis. omnes
I nde cateruatim morbo, mortiq; dabantur.
P rincipio caput incensum feruore gerebant:
E t duplices oculos suffusa luce rubenteis.
S udabant etiam fauces intrinsecus atræ
S anguine: & ulceribus uocis uia septa coibat:
A tq; animi interpres manabat lingua cruore,
D ebilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
I nde ubi per fauceis pectus complerat: et ipsum
M orbida uis in cor mœstum confluxerat ægris:
O mnia tum uero uitai claustra lababant.
S piritus ore foras tetrum uoluebat odorem:
R ancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
A tq; animi prorsum uires totius, & omne
L anguebat corpus, leti iam limine in ipso.

I ntolerabilibus'q; malis erat anxius angor
A ssidue comes, & gemitu commista querela.
S ingultus'q; frequens noctem persæpe, diemq;
C orripere assidue neruos, & membra coactans,
D issoluebat eos defessos ante fatigans.
N ec nimio cuiquam posses ardore tueri
C orporis in summo summam feruescere partem:
S ed potius tepidum manibus proponere tactum:
E t simul ulceribus quasi inustis omne rubere
C orpus: ut est, per membra sacer cũ diditur ignis.
I ntima pars homini uero flagrabat ad ossa:
F lagrabat stomacho flãma, ut fornacibus, intus.
N il adeo posses cuiquã leue, tenue'q; membris.
V erteret utilitatem ad uentũ, et frigora semper.
I n fluuios partim gelidos ardentia morbo
M embra dabant, nudũ iacientes corpus in undas.
M ulti præcipites lymphis putealibus alte
I nciderunt ipso uenientes ore patente.
I nsedabiliter sitis arida corpora mersans
A equabat multum paruis humoribus imbrem.
N ec requies erat ulla mali: defessa iacebant
C orpora: mussabat tacito medicina timore.
Quippe patentia cum toties ardentia morbis
L umina uersarent oculorum expertia somno.
M ultaq; præterea mortis tum signa dabantur.
P erturbata animi mens in mœrore, metuq;
T riste supercilium: furiosus uultus, & acer:
S ollicitæ porro, plenæq; sonoribus aures:
C reber spiritus, haud ingens, raro'q; coortus:

S udorisq; madens per collum splēdidus humor:
T enuia sputa, minuta, croci contacta colore,
S alsaq;, per fauces rauca uix edita tussi.
I n manibus uero nerui trahere: et tremere artus:
À pedibusq; minutatim succedere frigus
N on dubitabat: item ad supremū deniq; tempus,
C ompressæ nares: nasi primoris acumen
T enue: cauati oculi: caua tempora: frigida pellis,
D uraq;, in ore iacens rectum frons tenta meabat,
N ec nimio rigida prostrati morte iacebant,
O ctauoq; ferè candenti lumine solis,
A ut ètiam nona reddebant lampade uitam.
Q uorum siquis (ut est) uitarat funera leti
V isceribus tetris, & nigra proluuie alui:
P osterius tamen hunc tabes, letumq; manebat.
A ut etiam multus capitis cum sæpe dolore
C orruptus sanguis expletis naribus ibat:
H uc hominis totæ uires, corpusq; fluebat.
P rofluuium porro cui tetri sanguinis acre
E xierat: tamen in neruos huic morbus, & artus
I bat: et in partes genitaleis corporis ipsas:
E t grauiter partim metuentes limina leti
V iuebant ferrò priuati parte uirili:
E t manibus sine nonnulli, pedibusq; manebant
I n uita tamen: & perdebant lumina partim:
V sque adeo mortis metus his incusserat acer.
A tq; etiam quosdam cœpère obliuia rerum
C unctarum: neq; se possent cognoscere ut ipsi.
M ultaq; humi cū inhumata iacerēt corpora supra

Corporibus: tamen alituum genus, atq; ferarum
Aut procul absiliebat: ut acrem exiret odorem:
Aut ubi gustarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temere illis sedibus ulla
Comparebat auis: nec tristia secla ferarum
Exibant syluis: languebant pleraq; morbo:
Et moriebantur: cumprimis fida canum uis
Strata uijs animam ponebat in omnibus ægrã.
Extorquebat enim uitam uis morbida mẽbris.
Incomitata rapi certabant funera uasta:
Nec ratio remedi communis certa dabatur.
Nam quod ali dederat uitaleis aeris auras
Voluere in ore licere: & cœli templa tueri:
Hoc alijs erat exitio: letum'q; parabat.
Illud in his rebus miserandum magnopere unũ
Aerumnabile erat: quod ubi se quisq; uidebat
Impliatum morbo: morti damnatus ut esset:
Deficiens animo mœsto cum corde iacebat,
Funera respectans: animam & mittebat ibidem.
Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex alijs alios auidi contagia morbi.
Id'q; uel in primis cumulabat funere funus.
Nam quicunq; suis fugitabant (ut fit) ab ægris,
Vitai nimium cupidos, mortis'q; timentes
Pœnitet: & paulopost turpi morte, malaq;
Desertos, opis expertes, incuria mactat:
Lanigeras tanquam pecudes, & bucera secla.
Qui fuerant autem præsto', contagibus ibant,
Atq; labore: pudor quem tum cogebat obire,

B landaq; lassorum uox, mista uoce querelæ.
O ptimus hoc leti genus ergo quisq; subibat.
I nq; aliis alium populum sepelire suorum
C ertantes lachrymis lassi, luctuq; redibant.
I nde bona ex parti in letum mœrore dabantur:
N ec poterat quisquã reperiri, quem neq; morbus,
N ec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
P ræterea iam pastor, & armentarius omnis,
E t robustus item curui moderator aratri,
L anguebant: penitusq; casa contrusa iacebant
C orpora: paupertate & morbo dedita morti.
E xanimis pueris super exanimata parentum
C orpora nonnunquam posses, retroq; uidere
M atribus, & patribus natos super edere uitam.
N ec minimã partem ex agris mœroris in urbem
C onfluxit: languens quem contulit agricolarum
C opia, conueniens ex omni morbida parti.
O mnia condebant loca, tectaq;: quo magis æstus
C onfertos ita aceruatim mors accumulabat.
M ulta siti prostrata uiam per, proq; uoluta
C orpora silanos ad aquarum strata iacebant
I nterclusa anima nimia ab dulcedine aquarum.
M ultaq; per populi passim loca prompta, uiasq;
L anguida semianimo cũ corpore mẽbra uideres,
H orrida pædore, & pannis cooperta, perire
C orporis illuuie: pellis super ossibus una,
V isceribus tetris prope iam, sordeq; sepultis.
O mnia deniq; sancta deûm delubra replerat
C orporibus mors exanimis: onerataq; passim

C unctà cadaueribus cœlestûm templa manebãt:
H ospitibus loca quæ complerant ædituentes.
N ec iam relligio diuûm, nec numina magni
P endebantur enim: præsens dolor exuperabat.
N ec mos ille sepulturæ remanebat in urbe:
V t pius hic populus semper cõsuerat humari.
P erturbatus enim totus repedabat: & unus
Q uisq; suum pro re consortem mœstus humabat.
M ultáq; uis subita, & paupertas horrida suasit:
N anq; suos consanguineos aliena rogorum,
I nsuper extructa ingenti clamore locabant:
S ubdebantq; faces, multo cum sanguine sæpe
R ixantes potius, q̃ corpora desererentur.

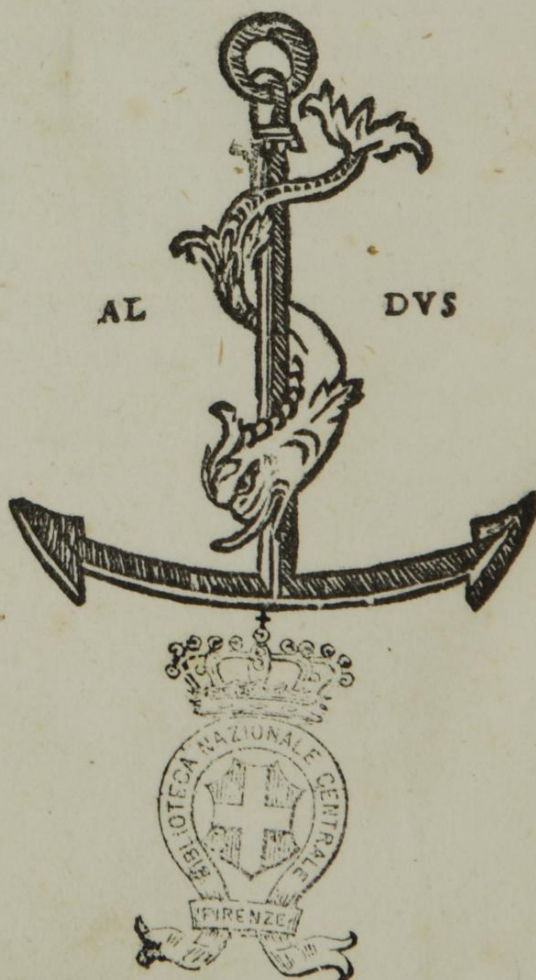
FINIS.

* a b c d e f g h i k l m n o p q
Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS IN AEDI
BVS ALDI, ET AN
DREAE SOCE
RI MENSE
IANVARIO
M. D. XV.

Errata, quæ recognito uolumine deprehendimus, sic corrige. Sed notandum primum numerum significare chartas, secundum, uersus. atq; eos tantum, qui scripti sunt: uersus esse numerãdos. Item, ne bis idem repetatur: id solum adnotatum esse, quod uel distinguendum, uel legendum est aliter, quàm in libro habeatur, hoc modo.

flores:	1	15	ducit ut	32	48
oras	1	29	coruos	33	22
Quem neq;	2	10	quam uis	46	1
Reducit	4	50	gubernacla.	65	28
corpore qui	5	59	organica	85	12
undæ.	7	16	ipsis interuallis	89	6
reparari	11	31	At catulos	97	24
Aut ita	13	43	Aut ubi	97	25
exanimo	13	55	cornicum ut	97	41
reboant	20	6	summam	98	38
memoro, rei	21	28	pelage	114	27
feruntur	23	14			

AL
DVS
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE